

Vzgoja

Revija za učitelje,
vzgojitelje in starše

september 2020

Letnik XXII/3 ■ številka **87**
cena 5,80 eur

**V žarišču:
Ustvarjamo kulturo
spoštovanja**

stran 18

**Naš pogovor:
msgr. Alojzij Cvikel**

stran 26

**Kako otroka naučimo
samostojnega učenja**

stran 35

**Delo z otrokom z
avtistično motnjo**

2. mednarodna konferenca Vzgoja za ljubezen do domovine in države
IMAMO SVOJO DRŽAVO SLOVENIJO - 30 let od plebiscita, 30 let samostojnosti
Sobota, 21. november 2020, OŠ Radlje ob Dravi

V zgodovini slovenskega naroda je bil pomemben mejnik nastanek samostojne države Slovenije
Za pedagoške delavce je to tehten razlog za udeležbo na drugi mednarodni konferenci.

Predavatelji iz Slovenije in tujine bodo spregovorili o nastanku samostojne države, pomenu državnih simbolov,
narodni identiteti, pravnih vidikih demokratičnosti in suverenosti. Slišali bomo, kako mlade
spodbujajo k ljubezni do domovine in države v nekaterih drugih državah.

Vabljeni predavatelji in delovni naslovi uvodnih prispevkov:

dr. Zoran Medved: Zgodovinski okvir nastanka samostojne države Slovenije; **dr. Borut Holcman:** Pravna
izhodišča samostojnosti in suverenosti; **g. Alojz Kovšca:** Slovenska identiteta in simboli; **dr. Vilma Brodnik:**
Poučevanje zgodovine nastanka samostojne Slovenije in identitete naroda pri pouku zgodovine;
ga. Agica Holecz (Madžarska): Vzgoja za ljubezen do slovenskega jezika in domovine v Porabju;
g. Ivo Jevnikar (Italija): Zamejci – ena domovina, dve državi.

Vabljeni, da se konference udeležite tudi vi!

Rok prijave do 10. 11. 2020

Informacije, razpis in prijavnica:
DKPS, Rožna ulica 2, 1000 Ljubljana,
dkps.seminarji@gmail.com (prijave)
01/43-83-983, www.dkps.si/izobrazevanje/

V primeru omejitev združevanja zaradi epidemije bo konferenca izvedena preko spleta.

Tu najdete tudi informacije o lanski mednarodni konferenci, ki je bila 23. 11. 2019.

Ugodno!
36 obrokov
SAMO V T-2 Klubu

SAMSUNG TELEVIZOR
LED TV 126 cm 50" SAMSUNG 50TU7072 SMART TV, 4K**

36X **12000€***
+1000T **na mesec**
Redna cena 464€

**LETNA PORABA: 126 kWh, PORABA MED DELOVANJEM: 91 W, ENERGIJSKI RAZRED: A
*Možnost obročne plačila blaga iz prodajne ponudbe, objavljene na spletni strani T-2 Kluba, velja sklenitve za naročnike T-2, ki so hkrati člani T-2 Kluba in imajo zadostno število točk ter obstoječo naročniško pogodbo za izbrani priključek obdržijo v veljavi 24 mesecev od dne sklenitve pogodbe o prodaji na obroke ter razpoložajo vse pogoje, določene v Splošnih pogojih poslovanja T-2 Kluba, dostopnih na spletni strani T-2 Kluba (<https://klub.t-2.net/splolni-pogoj.aspx>). T-2 si pridržuje pravico zavrniti naročilo zaradi upravičenih komercialnih ali finančnih zadržkov (npr. neporavnane obveznosti). Pridržujemo si pravico do sprememb ponudbe, tiskarskih napak in omejene razpoložljivosti. Posamezna ponudba velja do preklica oziroma do razprodaje zaloga. Slike so simbolične. Več informacij o ponudbi in splošne pogoje najdete na spletni strani T-2 Kluba <http://klub.t-2.net/>. Obiščete lahko eno izmed naših poslovalnic T-2 ali nas pokličete na telefonsko številko 064 064 064.
Vse cene so v EUR in vključujejo DDV. Možnost plačila na 36 obrokov velja le za izrecno označene izdelke.

Svet revije

mag. Ivan Bresciani
mag. Albert Bačar
dr. Viljem Lovše
Jože Mlakar
Marjan Peneš
dr. Andrej Perko
dr. Peter Svetina
Marija Šušteršič
Marija Žabjek

Odgovorni urednik

dr. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor

Erika Ašič
dr. Janez Gabrijelčič
dr. Dejan Hozjan
dr. Jana Kalin
dr. Vanja Kiswarday
mag. Marijana Kolenko
dr. Nives Ličen
dr. Franci M. Kolenc
prof. Bernarda Mal
dr. Anton Meden

Naslov uredništva

Vzgoja, Rožna ulica 2,
1000 Ljubljana
01/43-83-983
revija.vzgoja@gmail.com
silvo.sinkovec@rkc.si
<http://www.revija-vzgoja.si>

ID za DDV

SI64231160

Transakcijski račun

SI56 6100 0000 9750 496
odprt pri Delavski hranilnici d.d.

Oblikovanje in prelom

Tiskarna Oman, Kranj

Tisk

Belin

Lektoriranje

Barbara Rodošek

Revija *Vzgoja* izhaja štirikrat letno. Cena izvoda v letu 2020 je 5,80 €. Naročnina za naročnike v Sloveniji je 23 € (tujina 36 €). DDV in poštnina sta vštet v ceno. Odpoved naročnine sprejemamo samo pisno za naslednje obračunsko obdobje. Navodila za pisanje prispevkov lahko dobite na uredništvu ali na spletni strani. Prispevkov ne honoriram. Če naročniki svojega izvoda ne prejmete na dom, prosimo, da nas o tem obvestite. Natisnjenih 1500 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancira Javna agencija
za raziskovalno dejavnost RS.

Strah in zaupanje

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent *DKPS* in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Prvi val epidemije je mnoge prestrašil. Spopadli smo se z nevidnim sovražnikom, pred katerim smo se poskušali zavarovati na vse načine, in se poskrili v stanovanja. Življenje je otrpnilo. Strah izraža občutek ogroženosti. Ko smo fizično ali psihično ogroženi, se prižge lučka 'strah'. Pojavi se močna energija, da bežimo ali napademo in se branimo. Včasih otrpnemo, ker se čutimo nemočne.

Spoznali smo, da zapiranje med štiri stene ni rešitev. Čeprav nas virus ogroža, je treba živeti naprej. Treba je služiti kruh, obiskovati šolo, iti na pregled k zdravniku, na operacijo, sodelovati z ljudmi. Stalen dvom in nezaupanje izčrpavata. V izrednih razmerah le nekaj odstotkov ljudi živi normalno, večina pa z občutkom negotovosti. Ko ni zaupanja, se rodita sum in strah, zato potrebujemo občutek varnosti. Če zaupamo, se čutimo varne.

Zaradi strahu smo se poskrili po domovih. Toda tudi dom lahko postane ječa, ko se otroci ne čutijo varne. Ne zaradi nevidnega virusa, ampak zaradi pomanjkanja toplote, pretirane kaznovanja, prevelikih zahtev, agresije, zlorabe. V takšnem domu je mučno. Otroke ogrožajo ljudje, ki imajo težave sami s seboj. To so ljudje, ki ne zmorejo nadzirati svoje odvisnosti, agresivnosti ali spolnega impulza; ki prodajajo mamil, otroke uporabljajo v reklamne namene. Kdo bo izmeril, koliko dodatnega trpljenja je prinesel strah pred virusom v 'varnem domu'?

Virus je med nami. Virusi so med nami. Nevarnosti so pred nami. Življenje je nevarno, negotovo. Službe so negotove, ceste so negotove, odnosi so majavi, narava je onesnažena, duh je onesnažen. Previdnost je potrebna, še potrebnejša pa je naravnost na soočenje z nevarnostjo. Imamo 'psihične tipalke', čustva, ki nam posredujejo informacije. Strah nas informira o ogroženosti. Presoja o pravilnosti zaznave ogroženosti je večina čustvene inteligence. Nepravilna, preveč senzibilna zaznava nas žene, da se brezglavo varujemo pred majhno ali ceno neobstoječo nevarnostjo; premajh-

no senzibilnost nas poriva v brezbrizno ali celo predrzno vedenje, zato zdravimo v past, ki je nastavljena. Realna zaznava prinaša napor za previdno ravnanje, ki nas obvaruje pred resnično ogroženostjo.

Wilksova svetuje vajo petih sit, da presejemo svoj strah. Vprašam se, česa me je strah. Potem se vprašam, kaj bi se zgodilo, če se zgodi to, česar se bojim. Po nekaj korakih ponavadi pridemo do pravega vzroka strahu in s tem se moramo soočiti. Poskusimo.

Prvo sito: Strah me je iti v šolo/na delovno mesto, bojim se okužbe.

Drugo sito: Grem v šolo/službo in kljub previdnosti se okužim. Opravim test, ki je pozitiven. Zdravim se, ozdravim in se vrnem v življenje. Tretje sito: Okužen sem in se bojim, da hudo zbolim. Simptomi bolezní so močni. Moram v bolnišnico. Prepustim se zdravnikom in marljivim medicinskim sestram. Ozdravim in grem domov.

Četrto sito: Sem v bolnišnici in se bojim še hujših simptomov. Res se pojavijo in me priklopijo na respirator. Komaj diham. Čez čas je bolje, premestijo me na navadni oddelek, potem ozdravim in grem domov.

Peto sito: Na respiratorju me je strah, da bi umrl. Ne morejo mi pomagati, umrem. Kaj pa sedaj? Kam gre moja duša? Kaj prinaša na drugi svet? Veliko dobrih del in gre v 'Abrahamovo naročje'. Ali ...?

Česa se zares bojim? Službe? Izgube zaslužka? Trpljenja? Smrti? Pogubljenja? Kako se spopadam z eksistencialnim strahom? Se smrti bojim ali sem jo sprejel kot del življenja?

In na kaj se oprem, ko sem v stiski? Ljudje v stiski najdemo različne pripomočke. Verni molitev, blagoslavljanje, zakramente, vero. Temeljno zaupanje, da nas Nekdo vedno spremlja in varuje.

Simptomi izginejo in vrnem se v življenje. Okrepjen z vero in zaupanjem, »z vero vase in z vero v dobroto bližnjega« (Cankar). V stiski se učim, da spet zaupam sebi, ljudem in Najvišjemu.

Učitelj gradi kulturo spoštovanja

... Z učenci se zelo veliko pogovarjamo o medsebojnih odnosih. Nenehno poudarjam pomen odnosov, medsebojnega spoštovanja, poslušanja, sprejemanja in medsebojne pomoči. Hkrati jih učim, da povedo, česa nekdo ni naredil prav, in tako vzgajajo drug drugega ...

Prešolanje v moj razred

... Običajno učitelji o prihodu novega učenca nismo obveščeni prav zgodaj – zgodi se celo, da zjutraj izvemo, da ta dan pride nekdo 'nov'. Takrat nimamo časa, da bi se o učencu pozanimali in dobili čim več koristnih informacij. Odzivati se moramo takoj, čeprav se zavedamo, da lahko ti prvi trenutki odločajo, kako se bo učenec počutil v novi šoli. ...

Koraki do uspešne vzgoje

... Za začetek lahko ozavestimo dejstvo, da je vzgojna vloga staršev zaradi njihove enkratnosti in neponovljivosti na vseh vzgojnih področjih neprenosljiva in nenadomestljiva. Starši so za otroka enostavno nenadomestljivi, kar jim daje večje možnosti za uspeh v primerjavi s profesionalnimi vzgojitelji, saj le-te otroci nenehno menjavajo. Tako ostaja primarna odgovornost za vzgojo otrok v rokah staršev. ...

Učenci s posebnimi potrebami in ples

... Izbrala sem nekaj slovenskih ljudskih plesov, ki so se mi zdeli dovolj enostavni za moje učence, in jih pričela poučevati v okviru izbirne vsebine ples. Rezultat je bil spodbuden. Enostavnih plesnih figur se je večina učencev naučila brez večjih težav, še bolj pa sem bila navdušena nad tem, kako je glasba sama vodila učence iz ene figure v drugo. ...

Merjenje pretoka reke Hudinje

... V prispevku opisujem primer, kako lahko zelo preprosto uporabimo reko oz. potok, ki teče mimo šole, za merjenje pretoka vode. Potrebujemo le meter, plovec (palico ali kakšen drug naravni material) in štoparico. Meritve so opravili učenci 9. razreda. Najprej so ocenili hitrost vodnega toka, nato so izmerili potrebne količine in izračunali hitrost vodnega toka. ...

Uvodnik

- 3 *Silvo Šinkovec*: Strah in zaupanje

V žarišču:

Ustvarjamo kulturo spoštovanja

- 5 *Silvo Šinkovec*: Vzgojni načrt in kultura spoštovanja
7 *Jasenska Zupančič*: Jedro osebnosti
9 *Helena Jeriček Klanšček, Vesna Blagojević*: Naraščanje težav v duševnem zdravju med slovenskimi mladostniki
11 *Renata Pelc*: Učitelj gradi kulturo spoštovanja
12 *Anica Horvat*: Spoštovanje v razredu
14 *Branka Roškar*: Kdo bo spoštoval tistega, ki ne ceni svojega življenja? (Sir 10,29)
16 *Tadeja Komac*: Spoštovanje in osebe s posebnimi potrebami na področju učenja
17 *Primož Rogelj*: Življenje

Naš pogovor

- 18 *Silvo Šinkovec, Jasna Korbar*: msgr. Alojzij Cvikel: Sodelovanje med župnikom in ravnateljem

Biti vzgojitelj

- 21 *Dragica Motik*: Janez Vajkard Valvasor (1641–1693)
23 *Tatjana Furjan*: Razmišljanje po de Bonu
24 *Tina Šifrer Gazvoda*: Prešolanje v moj razred

Starši

- 26 *Ana Senegačnik Kurnik*: Kako otroka naučimo samostojnega učenja
29 *Miha Klanjšček, Dejan Hozjan*: Koraki do uspešne vzgoje
31 *Vesna Jarh*: Starši in otroci

Področja vzgoje

- 33 *Milček Komelj*: Vzgojiteljski načrt slikarskega teoretika
34 *Milček Komelj*: Zoran Didek in mačka
35 *Zdenka Sušec Lušnic*: Delo z otrokom z avtistično motnjo
38 *Mateja Žvokelj Kostanjevec*: Učenci s posebnimi potrebami in ples

Duhovni izziv

- 39 *Ana Zidar*: S to vodo ne bomo 'šparali'
40 *Tanja Pogorevc Novak*: Oživljanje podob preteklosti

Izkušnje

- 41 *Tilka Jakob*: Merjenje pretoka reke Hudinje
42 *Ana Radovčič*: Težave s snovjo pri pouku matematike
44 *Suzana Pirman*: Samostojno delo v času učenja na daljavo
46 *Mirjam Andrejčič*: Koronavirus in vrtec
47 **Bralni namig**
49 **Iz življenja DKPS**
52 **Napovedni koledar**
54 **Nova spoznanja**
54 **Summary**

Vzgojni načrt in kultura spoštovanja

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

V preteklem šolskem letu je Inštitut Franca Pedička na OŠ Janka Kersnika na Brdu izvedel seminar (ki je bil uvrščen tudi v Katis) Vzgojni načrt in kultura spoštovanja. Temeljni namen seminarja je bil razmislek o povezanosti vzgojnega načrta z vzgojnim konceptom ob konkretnem primeru jedra osebnosti, ki smo ga poimenovali samospoštovanje. Žariščna tema te številke je posvečena kulturi spoštovanja, ki je lahko izhodišče za oblikovanje vzgojnega koncepta, ki bi šolam, ki so v svoj izbor vrednot napisale besedo 'spoštovanje', služil kot okvir vzgojnega načrta. Koncept bomo v prihodnjem letu še razvijali.

Izzivi sodobne vzgoje

Roberto Carneiro, sodelavec *Unesca*, je sodobnega človeka poimenoval »homo conectus«. Ta 'povezani človek' je res povezan z napravami (telefonom, radiom, televizijo, internetom ali kakorkoli imenujemo naprave in programe) ter preko njih z mnogimi vsebinami, posamezniki in ljudmi, pogosto pa ga ravno te naprave, ki se postavijo vmes, oddaljujejo od drugih in tudi od njega samega. Ko izgubimo osebni stik s človekom, ga ne čutimo več, zato ga tudi ne spoštujemo. Odnos postaja zgolj funkcionalen. Tudi naši učenci lahko komunicirajo z mnogimi ljudmi po svetu, a v mnogih primerih niso sposobni komunikacije znotraj svoje družine, v razredu ali oblikovanja trajnega in globokega prijateljstva. Zato je generalni direktor *Unesca* Federico Mayor že v devetdesetih letih izrekel zelo pomenljiv stavek, da moramo prenehati otrokom predstavljati današnji svet tako, da si bodo mislili, da je vse, kar je potrebno, računalnik. Računalnik je dobra stvar, toda le kot orodje. Nikoli ne more nadomestiti človeka, človeškega odnosa, topline, materine nežne roke. Kar mora učitelj posredovati učencem, so vrednote. Bistvo. Kot poročata Helena Jeriček Klanšček in Vesna Blagojević (2020: 9–10) v članku v tej številki revije *Vzgoja* »študije kažejo, da je duševno zdravje povezano /.../ tudi z učenim uspehom; mladostniki, ki so bolj zadovoljni z življenjem in imajo boljše duševno zdravje, dosegajo boljši učni uspeh«. Ta trditev mnogokrat drži, a ne vedno. Po zadnjih podatkih PISA 2018 (Rezultati mednarodne ..., 2019) vemo, da slovenski učenci v mednarodnih primerjavah dosegajo visoke rezultate, po drugi strani pa sodijo med duševno krhke osebnosti. »Slovenski učenci in učenke so v primerjavi z vrstniki iz ostalih držav poročali tudi o najnižji pogostosti zaznavanja lastnih pozitivnih čustev, predvsem ponosa in radosti. Približno 35 % slovenskih učencev in učenk je poročalo tudi, da so pogosto ali vedno žalostni, dobra polovica pa jih je poročala, da se pogosto ali vedno počutijo zaskrbljene.« To obratno sorazmerje je zanimiv pojav pri slovenskih učencih. Omenjeni avtorici še navajata, da kljub zelo pozitivni samooceni mladostnikov (mednarodna raziskava HBSC) »večina vprašanih mladostnikov (86,8 %) svoje zdravje ocenjuje kot

odlično ali dobro, večina (89,7 %) je tudi zadovoljna z življenjem«, hkrati pa skoraj tretjina (28,4 %) mladostnikov poroča, da »več kot enkrat tedensko občutijo vsaj dva psihosomska simptoma«, na primer nervozo, razdražljivost in nespečnost, občutke žalosti ali obupanosti, samomorilne misli. Ti podatki kažejo tudi na nerealno zaznavo samega sebe.

Tony Humphreys trdi, da je najbolj razširjena nevroza v zahodni družbi odvisnost: od uspeha; od spolnosti; od tega, kaj drugi rečejo ali mislijo o nas; od našega izgleda; od družbenega položaja; od materialnih dobrin; od tega, ali nas drugi cenijo, hvalijo in potrjujejo. Vse te odvisnosti pa imajo skupni imenovalc – nizko samospoštovanje. Humphreys doda, da ima »večina otrok z vedenjskimi problemi ali pa tistih, ki se v šoli težko učijo, neurejene družinske razmere in težave s samospoštovanjem« (Humphreys, 2002: 11).

Ti podatki in sporočila, s katerimi se soočamo, so za pedagoške delavce strokovni izziv in zaveza. Ker vemo tudi, da je duševno zdravje zelo povezano s temeljnim občutkom lastne vrednosti, s samospoštovanjem, in vemo, da so slovenske osnovne šole vrednote 'spoštovanje' postavile visoko na prvo mesto, je logično, da se bolj sistematično posvečamo razvoju samospoštovanja in kulturi spoštovanja.

Temeljni cilj vzgoje

Leo Buscaglia je v svojem šaljivem tonu zapisal, kaj je zrel človek: »Oče mi je pomagal odrasti v bolj ali manj duševno zdravo osebnost, v zdravega nevrotika, ki se veliko smeji, veliko ljubi in ga ni strah jokati ali biti ranljiv. /.../ me naučil, da živim odgovorno in iz življenja napravim nekaj dobrega« (Buscaglia, 2008: 112). Spodbujanje celostnega razvoja osebnosti je temeljni cilj vzgoje in izobraževanja, zapisan v mnogih dokumentih. *Unesco* našteje štiri področja celostnega razvoja: učiti se, da bi vedeli; učiti se, da bi znali delati; učiti se, da bi znali živeti v skupnosti; učiti se biti (Delors, 1996). Humphreys razvije šest področij razvoja samospoštovanja: telesni jaz, čustveni jaz, razumski jaz, vedenjski jaz, socialni jaz in ustvarjalni jaz. Zakon o osnovni šoli (2007) in Delors (1996: 86) naštejeta se-

Foto: AJ

dem področij: telesni, čustveni, kognitivni, vedenjski, socialni, duhovni in estetski razvoj. Kaj pa pomeni 'celostni razvoj osebnosti' v slovenski pedagoški literaturi, ni jasno (več: Šinkovec, 2017: 77–82). Španski jezuit Fernando de la Puente je ob začetku šole za starše postavljaj udeležencem izzivalno vprašanje: »Starši, imate svoj vzgojni načrt?« in hkrati odgovarjal: »Ne obremenjujte se, če nimate vi vzgojnega načrta – ulica ga prav gotovo ima, družbeni mediji prav tako, vrstniki vaših otrok (klape) tudi.« Potem je zaključil s provokativnim stavkom: »Ne vznemirjajte se in ne trudite se preveč, saj drugi mislijo namesto vas« (de la Puente, 1998: 99).

S Fernandom lahko vprašamo tudi učitelje: »Imate svoj vzgojni načrt?« Vse osnovne šole v Sloveniji ga imajo. Toda ali so si šole odgovorile na vprašanje, kaj delajo, ko vzgajajo? Kaj je vzgoja? Lahko bi rekli, da je vzgoja spremljanje razvoja otrokove osebnosti, kaži pot, svetovanje, mentorstvo, opazovanje lastnega doživljanja, miselnih procesov in vedenja; pomoč pri spoznavanju in doživljanju vrednot ter razvijanje sposobnosti empatije, ki vodi v odgovornost, podpora v trenutkih negotovosti in nevednosti. Če vzgojo razumemo kot spremljanje razvoja osebnosti, je to kompleksen proces. Nikakor ne gre samo za discipliniranje otrok, kot si predstavljajo nekateri.

Za oblikovanje dobrega vzgojnega načrta moramo poznati potrebe učencev. Nekaj smo jih nakazali z navedki iz raziskav o stanju učencev. Pa tudi če ne bi brali raziskav, učitelji poznajo svoje učence, iz lastnih izkušenj vedo, da ima preveč učencev zelo nizko samo-

spoštovanje, resne težave v komunikaciji, resna nihanja v psihičnem zdravju, grozno izkušnjo zlorabe, pogrešajo izgubljene starše, ponavadi očeta ...

Potrebe in patologije so, toda kako do spremembe vedenja? Nič ne koristi, če rečemo, da je družina odpovedala. Nič ne koristi, če rečemo: »To bi morali storiti starši, oni so prvi vzgojitelji.« Koristi pa, če se vprašamo, kje bo otrok ali mladostnik našel motivacijo, da bo živel polno in osrečujoče življenje. Lahko je pozivati, da mora mladostnik 'reči ne' drogi, cigaretam, alkoholu, spolnosti. Toda samo apelirati na moč volje je premalo. Spopasti se moramo z vprašanjem, kako pridobiti notranjo motivacijo, kje dobiti notranjo moč, ki bo omogočila spremembo vedenja. Učenci morajo vedeti za cilj: »Kadar poznam 'zakaj', najdem tudi 'kako'.« Vedeti moramo, kam bi radi prišli, kaj bi radi, da se na poti do tja zgodi. Vsaka šola se mora vprašati, ali njen vzgojni načrt odgovarja na temeljne potrebe učencev. Je šola ustvarila načrt, ki bo mlade opremil za zdrav način življenja? Po več kot desetih letih vemo, da je prav, da smo v zakonodajo zapisali, da morajo šole narediti vzgojni načrt; danes se sprašujemo o kakovosti le-teh.

Kaj lahko šola naredi za razvoj kulture spoštovanja?

Vzgoja poteka v zdravi skupnosti. Svetovna zdravstvena organizacija je pred desetletji z Duhom začela govoriti o razvoju zdravih skupnosti, zdravih mest. Zdravo mesto ne bo dopustilo, da bi bili otroci zlahka izkoriščani ali zlorabljeni s strani prekupčevalcev mamil, pedofilov ali trgovcev z ljudmi.

Vzgoja poteka vsak trenutek, v vsakem odnosu na šoli. Odnos učenca z učiteljem je vzgoja, odnosi učencev s tehničnim osebjem so vzgoja, odnos učenca z vodstvom je vzgoja, odnos med učenci je vzgoja. Vzgoja je razvoj osebnosti, še bolj natančno – razvijanje učenčeve samopodobe, zato je pomembno vsako sporočilo, ki ga prejme v vseh vrstah odnosov. »Vsako dejanje, vsak izraz na obrazu, vsaka kretnja in vsaka beseda, ki jo izgovori odrasla oseba, pomembna za otroka, sporočajo otroku nekaj o njegovi vrednosti, pomembnosti in sposobnostih,« trdi Humphreys (2002: 16). Vemo, da prva sporočila otrok dobi od svojih staršev; najprej od mame, potem od očeta in sorojencev, s katerimi preživlja svoje prve dneve in leta življenja. Ko pride v šolo, se je veliko stvari že začelo. Verjame mo pa tudi, da oblikovanje poteka vse življenje in da nas določeni ljudje v različnih obdobjih življenja posebej zaznamujejo. Učenec v šoli preživi veliko ur, dni in let, zato je to okolje izredno pomembno za njegov razvoj, za njegov celostni razvoj.

Šola ima več možnosti za spodbujanje celostnega razvoja učenčeve osebnosti:

1. Prvo veliko orodje, ki ga ima, je oblikovanje razredne skupnosti, v kateri se goji kultura spoštovanja. Pri tem ima ključno vlogo razrednik.
2. Drugo orodje so razredne ure. Šola lahko razvije sistem razrednih ur v vertikalni za vse letnike. Če šola goji filozofijo kulture spoštovanja, bo proces vzgoje v smeri oblikovanja samospoštovanja in kulture spoštovanja hitreje potekal. Razrednik ni sam, ampak sodeluje v timu strokovnjakov, ki si prizadevajo razviti isto kulturo.

3. Tretja naloga je oblikovanje učiteljskega zbora s to kulturo. To je naloga vodstva šole. Kot je razredna skupnost življenjsko okolje za posameznega učenca, je šolska zbornica okolje, v katerem učitelj preživlja veliko časa. Kako se počuti med svojimi sodelavci? Je to okolje, v katerem se lahko sprosti, razvija, zaupa, se čuti podprtega pri strokovnem delu, v osebnostni rasti, se čuti, da ga kolegi spoštujejo? Ustvarjati ozračje v zbornici pomeni, da vemo, kakšno kulturo življenja hočemo živeti. Iz te izkušnje učitelji stopajo v razrede in vanje prinašajo ozračje, ki ga sami dihajo.
4. Četrto pomembno področje oblikovanja kulture spoštovanja je sodelovanje s starši. Na srečanjih s starši jim šola pomaga razložiti, kakšno kulturo goji šola. Vabi, da v to kulturo vstopijo tudi starši, ko njihovi otroci pridejo v šolo. To je za starše obogatitev, pomoč pri njihovem vzgojnem delu, izziv za njihovo osebno rast, marsikdaj tudi navdih za strokovni razvoj. Predvsem pa se na ta način med šolo in domom ustvarja skupni jezik, preko katerega lahko uspešno komunicirajo učitelji in starši pri spremljanju razvoja otrok.
5. Peti pripomoček so semena za razvijanje samospoštovanja pri določenem predmetu. Vsak dan ali vsak teden ima profesor pri svojem predmetu priložnost, da učencem v uvodu ure za motivacijo, kot spodbudno misel, kot šalo dneva razloži drobec iz filozofije kulture spoštovanja. Ustvarjalnost učiteljev je lahko neizmerna in semena za spodbujanje razvoja spoštovanja se lahko množijo v neskončnost. Različne situacije so lahko priložnost za odlične učne ure. V konfliktnih situacijah iščejo rešitve,

v katerih se ohranja človekovo dostojanstvo, spodbuja samospoštovanje in razvija odgovornost za lastna dejanja ter za skupno kulturo življenja.

Pedagoški koncept, ki podpira vzgojni načrt

Osnovno sporočilo mojega članka in žariščne teme v tej številki je, da šola za svoj vzgojni načrt potrebuje vzgojni koncept. Ti so lahko različni. Eden je lahko *kultura spoštovanja*. Ob antropološki zasnovi samospoštovanja lahko gradimo posameznikov razvoj na vseh področjih jaza in oblikujemo kulturo šole, ki s tem dobiva svojo identiteto. Naj zaključim to razmišljanje s stavkom nekega učitelja: »Učitelji ne bomo ostali sami, če bomo gradili svoj življenjski prostor, ki bo poln skrbnosti, pozornosti, nežnosti in ljubezni.«

Literatura

- Buscaglia, Leo F. (2008): *Očka, moj oče*. Ljubljana: Elite izobraževanje.
- de la Puente, Fernando (1998): Je mogoče v vzgojo otrok – ki naj bi bila proces osebne rasti – vplesti njihove starše? V Angelca Zerovnik (ur.): *Družina – šola*. Zbornik simpozija. Ljubljana: Družina, Pedagoški inštitut.
- Delors, Jacques (ur.) (1996): *Učenje: skriti zaklad: poročilo Mednarodne komisije o izobraževanju za enaindvajseto stoletje, pripravljeno za Unesco*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Humphreys, Tony (2002): *Otrok in samozavest*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Jeriček Klanšček, Helena; Blagojevič, Vesna (2020): Naraščanje težav v duševnem zdravju med slovenskimi mladostniki. *Vzgoja*, letnik XXII, št. 87, str. 9–10.
- *Rezultati mednarodne raziskave Pisa 2018* (2019). Sporočilo za medije. Ljubljana: Pedagoški inštitut. Pridobljeno 2. 9. 2020 s spletne strani: https://www.pei.si/wp-content/uploads/2019/12/PISA2018_mediji.pdf.
- Šinkovec, Silvo (2017): *Vzgojni načrt v šoli*. Ljubljana: Jutro, Inštitut Franca Pedička.
- *Zakon o osnovni šoli* (2007). Uradni list 120/2007 (Uradno prečiščeno besedilo). Dostopno na spletni strani: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2007102&stevilka=5073>.

Jedro osebnosti

■ **Jasenska Zupančič**, prof. pedagogike in geografije, je svetovalna delavka in učiteljica dodatne strokovne pomoči na OŠ Janka Kersnika Brdo Lukovica. V šoli je vodja delovne skupine za vzgojni načrt in sodeluje v različnih projektih.

Osebnost je tisto, kar smo. Samopodoba pa je naša predstava o tem, kaj smo. Samospoštovanje nam pove, kako zadovoljni smo s svojo predstavo o sebi, ali prepoznamo in spoštujemo lastno vrednost, kar je nujen pogoj za zadovoljno življenje. Kako naj dejavnosti, ki spodbujajo samospoštovanje, vnesemo v vzgojni načrt šole?

Vsebina vzgojnih načrtov

Po *Zakonu o osnovni šoli* se z vzgojnim načrtom določi načine za doseganje in uresničevanje ciljev ter vrednot iz 2. člena. Eden izmed ciljev osnovnošolskega izobraževanja je tudi omogočanje osebne razvoja učenca v skladu z njegovimi sposobnostmi in interesi, vključno z razvojem njegove pozitivne samopodobe. Šole zakon zavezuje, da morajo imeti

vzgojni načrt, same pa naj ga napolnijo z vsebino. Vzgojni načrt mora biti sestavljen iz več sklopov. Prvi vsebinski sklop mora vsebovati cilje vzgoje, vrednote in načela ravnanja. Drugi vsebinski sklop mora biti sestavljen iz načel vzgojnih dejavnosti, vzgojnih dejavnosti ter svetovanja in sporazumnega reševanja problemov. V tretjem sklopu sta dva samostojna dokumenta: hišni red in pravila šolskega reda.

Vzgojni načrt in vzgojni koncept

Eden izmed ciljev, ki mu morajo slediti vzgojni načrti, je tudi celostni razvoj osebnosti. Pri tem mislimo na spodbujanje skladnega telesnega, spoznavnega, čustvenega, moralnega, duhovnega in socialnega razvoja posameznika. Osebnostni razvoj mora biti usklajen tudi s sposobnostmi in interesi učencev, s pou-

darkom na spodbujanju razvoja pozitivne samopodobe.

Vzgojni načrt potrebuje vzgojni koncept, tj. ciljno naravnano delovanje šole, vseh sodelujočih, učiteljev, učencev, vodstva šole, staršev in vseh zaposlenih. Vzgojni načrt pa določa izvedbeno raven: kaj bomo delali, kdaj in kdo bo delal, torej načrtovanje dejavnosti, s katerimi želimo doseči zelene cilje.

Foto: BS

Jedro osebnosti: samospoštovanje

Samospoštovanje kot jedro osebnosti se mi zdi zelo pomembno, saj je z njim povezano spodbujanje razvoja samopodobe, identitete in posameznikove samostojnosti. Samospoštovanje omogoča oblikovanje osebne identitete in samostojnost v mišljenju, čutenju in delovanju, hkrati pa omogoča harmonično delovanje vseh plasti osebnosti.

Z vidika vzgojnega načrta je samospoštovanje kot jedro osebnosti zelo uporabno, saj omogoča načrtovanje dejavnosti za razvijanje pozitivne samopodobe in identitete učencev ter dejavnosti za spodbujanje razvoja samospoštovanja in razvoja učencev v samostojne osebnosti.

Od samospoštovanja do spoštovanja

Če želimo samospoštovanje vnesti v vzgojni načrt šole, je smiselno, da le-to postane

tudi vzgojni koncept. Vzgojni koncept deluje povezovalno. Učitelje, strokovne delavce šole, učence in starše povezuje ob skupni viziji, skupnih ciljih in motiviranju za delo. Vzgojni koncept oblikuje tudi identiteto šolske skupnosti, omogoča identifikacijo s šolo, njenimi vrednotami in dejavnostmi.

Glede na to, da je večina šol na prvo mesto vrednot postavila ravno spoštovanje, je bistveno, da ena izmed vzgojnih dejavnosti postane načrtno spodbujanje razvoja samospoštovanja. Šola mora vrednoti spoštovanja posvetiti večjo pozornost, da ta postane del rednega izobraževalnega procesa in vseh neformalnih oblik izobraževanja za učitelje in učence. Vsak človek mora ohranjati naravno radovednost, se učiti jasnega in neposrednega sporočanja, tekrovati s samim seboj in ne z drugimi, opuščati obrambno vedenje, se učiti iz napak, sprejemati nove izzive. Vse to zmore, če doživlja, da je vreden brezpogojne ljubezni. Pomembno je, da v šolskem prostoru gradimo spoštljive odnose do sebe in do drugih.

Vzgojna skupnost: kultura spoštovanja

Za začetek gradnje kulture spoštovanja ni dovolj, da šola dejavnosti s področja spodbujanja razvoja samospoštovanja zgolj umesti v svoj vzgojni načrt. Najpomembnejše je, da se spodbujanje razvoja samospoštovanja začne z izobraževanjem učiteljev, saj morajo biti učitelji opremljeni s kakovostnim znanjem in imeti pozitivno izkušnjo vrednote samospoštovanja, da lahko postanejo nosilci kulture spoštovanja. Takoj zatem moramo staršem nuditi oporo pri njihovem vzgojnem poslanstvu, da bodo otroci ob njih čutili, da so spoštovani. Izredno pomembno je, da šole organizirajo različne oblike neformalnega izobraževanja za starše, da staršem pomagajo izboljšati odnos z otroki ter posledično tudi med učitelji in učenci ter med učitelji in starši. Starši so ključni za osebostni razvoj otroka in ustvarjanje družbe spoštovanja. Šele ko sta izpolnjena ta dva pogoja, lahko vzgojne dejavnosti s področja spodbujanja razvoja samospoštovanja vnesemo v vzgojni načrt. Vzgojni načrt dobi svoj smisel, če vodi v doseganje splošnega smotra vzgoje in izobraževanja, torej če spodbuja celostni razvoj osebnosti. Prva naloga vzgojnega

načrta je spremljanje posameznika, saj šola tako spremlja učence pri njihovem osebostnem razvoju, da postanejo samostojne osebnosti. Druga naloga vzgojnega načrta je pomoč pri gradnji skupnosti. Šole učencem pomagajo razvijati socialne veščine, da so sposobni osebnega odnosa z drugimi ter da so se sposobni dejavno in odgovorno vključevati v družbene strukture. Graditev skupnosti omogoča tudi občutek pripadnosti in enkratnosti, povezanosti in svobode. Tretja naloga vzgojnega načrta je omogočanje povezanosti in enotnega delovanja. Z vzgojnim načrtom vzgojne dejavnosti na šoli dobijo svoj smisel. Šola deluje bolj ciljno naravnano, bolj sistematično, bolj poenoteno. Vzgojni načrt nudi možnost, da se strokovni delavci, starši in učenci pogovarjamo o vrednotah, ki nas povezujejo in usmerjajo naše dejavnosti. Redne evalvacije vzgojnega načrta vseh treh strani (učiteljev, staršev in učencev) so zato bistvene za učinkovito uresničevanje smotra spodbujanja celostnega razvoja osebnosti.

Identiteta šole

Na začetku sem vzgojni načrt razumela kot zakonsko predpisan dokument, ki ima poudarek na vzgojnem postopanju, kot dokument, na katerega se naslonimo, ko naletimo na vzgojne težave. Ko sem bolj razmišljala o vzgojnem načrtu, pa sem ga začela doživljati kot dokument, ki s svojimi smernicami pomaga oblikovati vzdušje v šoli, ki bo krepilo učenčevu pozitivno samopodobo in njegovo pripadnost okolju. Vzgojni načrt ni samo dokument, ampak je podlaga, na kateri gradimo identiteto šole. Če je eden izmed ciljev spodbujanje celostnega razvoja osebnosti, postane samospoštovanje vsekakor osnova, na kateri se gradijo vzgojne dejavnosti. Vendar te osnove ni mogoče uresničevati, če ni izpolnjen osnovni pogoj, to je sodelovanje staršev, učiteljev in učencev. ◀

Literatura

- Humphreys, Tony (2002): *Otrok in samozavest*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Šinkovec, Silvo (2017): *Vzgojni načrt v šoli: spodbujanje celostnega razvoja osebnosti učencev*. Ljubljana: Jutro, Inštitut Franca Pedička.
- *Zakon o osnovni šoli* (1996). Uradni list RS, št. 81/06, 102/07, 87/11, 40/12-ZUJE, 46/16-ZOFV1-L. Pridobljeno 28. 7. 2020 s spletne strani <http://www.antus.si/zbirka/ezbirka.php?zakon=D-1.1>.

Naraščanje težav v duševnem zdravju med slovenskimi mladostniki

■ **Helena Jeriček Klanšček**, dr. soc. ped., docent za promocijo zdravja, je strokovnjakinja s področja javnega zdravja na *Nacionalnem inštitutu za javno zdravje*. Je nacionalna koordinatorica mednarodne raziskave *Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju*, avtorica številnih člankov in knjig s področja zdravja ter predavateljica na različnih fakultetah.

■ **Vesna Blagojevič**, dipl. sanitarni inženir, je zaposlena kot sanitarni inženir II – pripravnik.

Težave v duševnem zdravju med slovenskimi mladostniki v zadnjih letih naraščajo, kar se čuti tako doma kot v šoli. Pomembno je, da tako pedagoški delavci kot starši prepoznajo težave in jih rešujejo oz. poiščejo pomoč.

Duševno zdravje mladostnikov

Duševno zdravje se bolj pogosto omenja v povezavi z odraslimi ali starejšimi, vendar pa raziskave kažejo, da je zelo pomembno tudi duševno zdravje otrok in mladostnikov, saj napoveduje duševno zdravje v odraslosti (Ravens Sieberer idr., 2008). Polovica duševnih težav se pojavi že do 14. leta.

Študije kažejo, da je duševno zdravje poleg vsega ostalega povezano tudi z učnim uspehom; mladostniki, ki so bolj zadovoljni z življenjem in imajo boljše duševno zdravje, dosegajo boljši učni uspeh (Zullig idr., 2001; Thome in Espelage, 2004; O'Connor idr., 2019). Velja pa tudi obratno: učenci z boljšim učnim uspehom imajo pogosto boljše duševno zdravje kot tisti s slabšim učnim uspehom (Bostani idr., 2014).

Zdravstvena statistika v Sloveniji kaže, da obiski zdravstvenega sistema zaradi duševnih težav naraščajo tudi pri otrocih in mladostnikih. Poleg zdravstvenih baz pa nam pomemben uvid v stanje na področju duševnega zdravja dajejo tudi različne raziskave, med njimi mednarodna raziskava *Z zdravjem povezan vedenjski slog med mladostniki* (v nadaljevanju HBSC).

Skoraj tretjina mladostnikov redno občuti nervoza, razdražljivost in nespečnost

Ugotovitve mednarodne raziskave HBSC med slovenskimi 11-, 13-, 15- in 17-letniki iz leta 2018 kažejo, da večina vprašanih mladostnikov (86,8 %) svoje zdravje ocenjuje kot odlično ali dobro, večina (89,7 %) je zadovoljna tudi z življenjem nasploh.

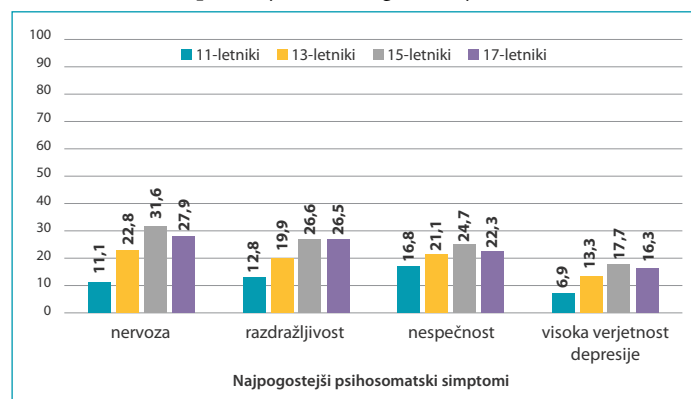
Kljub zelo dobri samooceni zdravja pa še vedno skoraj tretjina (28,4 %) mladostnikov več kot enkrat tedensko občuti vsaj dva psi-

Foto: Nataša Pezdir

hosomatska simptoma. Najpogostejši psihosomatski simptomi, ki jih mladostniki redno doživljajo, so nervoza, razdražljivost in nespečnost. Slabo kakovost življenja in povišano verjetnost depresije (lestvica SZO-5) zasledimo pri 13,4 % mladostnikov. Občutke žalosti ali obupanosti, ki so bili prisotni vsaj dva tedna, je v zadnjem letu doživel skoraj vsak tretji (30 %) 15- in 17-letnik. V teh dveh starostnih skupinah pa je skoraj vsak peti mladostnik poročal o resnih samomorilnih mislih v zadnjem letu. Samomorilne misli in občutki obupanosti so bili bolj pogosti pri 15-letnikih kot pri 17-letnikih. Redno doživljanje psihosomatskih simptomov in dolgotrajnih občutkov žalosti je bolj pogosto med dekletimi kot med fanti. Dekleta (21,2 %) prav tako pogosteje kot fantje (13,0 %) poročajo o samomorilnih mislih. Rezultati raziskave kažejo, da se pri 15-letnikih najpogosteje kažejo težave v duševnem zdravju, pri 11-letnikih pa so te težave najmanj pogoste (Slika 1) (Jeriček Klanšček idr., 2019).

Slika 1: Težave na področju duševnega zdravja

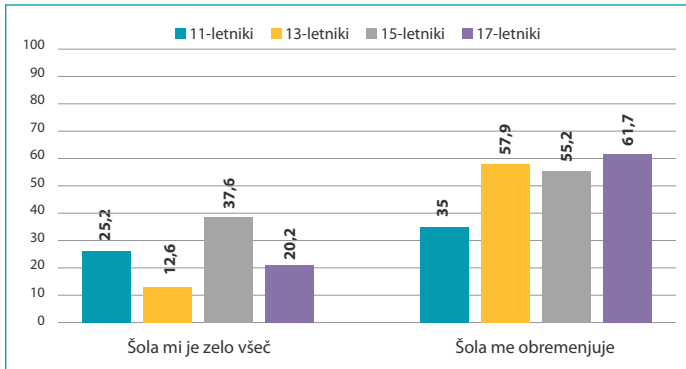
Šola večini mladostnikom ni všeč, več kot polovica se čuti obremenjena z njo

Šola je všeč manj kot četrtini (23,5 %) mladostnikov, z delom za šolo pa jih je obremenjenih več kot polovica (52,3 %). Dekleta (61,1 %) so poročala o večji obremenjenosti s šolo kot fantje (43,8 %). Pri 'všečnosti' šole pa med spoloma ni bilo razlik. Z delom za šolo so

najmanj obremenjeni 11-letniki, najbolj pa 17-letniki. Presenetljiv je podatek, da je šola najbolj všeč 15-letnikom (Slika 2) (Jeriček Klanšček idr., 2019).

Slika 2: Všečnost šole in obremenjenost z delom za šolo

Kaj kažejo trendi?

V spodnji tabeli je predstavljen trend za nekatera vprašanja. Raziskava HBSC je bila v Sloveniji prvič izvedena leta 2002 in kasneje na vsaka štiri leta, zato je tudi trend izračunan v letih 2002, 2006, 2010, 2014 in 2018. Trendi se nanašajo samo na 11-, 13- in 15-letnike, saj so bili 17-letniki v letu 2018 prvič vključeni v raziskavo (Jeriček Klanšček idr., 2019).

KAZALNIK	TREND
Zadovoljstvo z življenjem	↑
Samocena zdravja	↑ (v starostni skupini 11 let) ↓ (med 15-letnimi dekletmi) V drugih starostnih skupinah ni pomembnih razlik.
Doživljanje psihosomatskih simptomov	↑ (razen pri 11-letnikih in pri 13-letnih fantih)
Všečnost šole	↓ (v starostni skupini 11 in 13 let) ↑ (v starostni skupini 15 let)
Obremenjenost z delom za šolo	↑ (med 11- in 15-letnimi dekletmi) ↓ (med 11- in 15-letnimi fanti) V starostni skupini 13 let ni pomembnih razlik.

Legenda

- ↑ Trend od leta 2002 do 2018 narašča, kar pomeni, da je pojav vedno bolj pogost.
- ↓ Trend od leta 2002 do 2018 upada, kar pomeni, da je pojav vedno manj pogost.

Napotki za učitelje in starše

V najstniškem obdobju je običajno, da so mladostniki včasih slabo razpoloženi, manj motivirani in imajo težave z nespečnostjo. Ti simptomi niso vedno znak težav z duševnim zdravjem. Če pa opazite, da ti oziroma kateri izmed naslednjih simptomov trajajo več tednov, je pomembno, da se z mladostnikom pogovorite; če je potrebno, naj se poišče tudi strokovna pomoč. Pri otrocih in mladostnikih so najbolj pogosti opozorilni znaki za težave v duševnem zdravju: dlje časa trajajoča žalost in potlačенost; pomanjkanje motiviranosti za stvari, ki so jih prej veselile; padec učnega uspeha ali pogosti izostanki iz šole; strahovi; nenadne spremembe v obnašanju; agresivno oziroma neposlušno vedenje; izogibanje druženju s prijatelji; pogosti psihosomatski simptomi (glavobol, bolečine v želodcu itd.) ter

težave s spanjem in prehranjevanjem. Otroke moramo zato naučiti, kako se soočiti s stresom, kako reševati težave in skrbeti za krepitve pozitivne samopodobe.

Kaj lahko naredijo starši?

- Za otroka si je treba vsak dan vzeti čas, se z njim družiti in pogovarjati. Otrok mora vedeti, da se lahko obrne na starše, kadarkoli jih potrebuje, in da se lahko z njimi pogovarja o vsem, tudi o zahtevnejših temah.
- Starši naj na nevsiljiv način izkazujejo zanimanje za otrokovo življenje: kaj počne, s kom se družijo, kam zahaja, kako mu gre v šoli in pri izvenšolskih aktivnostih itd.
- Otroku je treba 'dovoliti', da dozori; spodbujati je treba njegovo samostojnost in odgovornost. Pohvaliti je treba tako njegov trud kot dosežke in ceniti njegove ideje.
- Da bi otrok/mladostnik ostal čustveno in fizično zdrav, ga je treba spodbujati k fizični aktivnosti, zdravemu in uravnoteženemu prehranjevanju in zadostnemu spanju (vsaj 9 ur dnevno). Z otrokom se je treba pogovarjati o posledicah uporabe alkohola, tobaka in drugih drog.

Kaj lahko naredijo učitelji?

- Učitelji so prav tako ključni pri prepoznavanju problemov pri mladostnikih. V primeru težav jim lahko nudijo podporo in jim svetujejo, kam se lahko zatečejo po pomoč.
- Duševne težave so še vedno stigmatizirane, zato bi bilo treba v šolah spregovoriti o njih ob različnih priložnostih (npr. svetovni dan duševnega zdravja itd.). Tako bi otroci/mladostniki lažje spregovorili tudi o svojih težavah in bi vedeli, da niso sami.
- Učence/otroke je treba spodbujati predvsem k pozitivnemu razmišljanju, da opazijo tudi lahkotnejšo, zabavnejšo plat življenja ne moremo vedno vplivati na potek dogodkov, lahko pa vedno vplivamo na svoje misli in se odločamo, kako bomo razmišljali: pozitivno ali negativno (Jeriček Klanšček in Bajt, 2015).

Literatura

- Bostani, Mehdi; Nadri, Amir; Nasab, Azami Rezaee. (2014): A study of the relation between mental health and academic performance of students of the Islamic Azad University Ahvaz Branch. *Procedia - Social Behavioral Sciences*, letnik 116, str. 163–165.
- Jeriček Klanšček, Helena idr. (2018): Obravnave otrok in mladostnikov v zdravstvenem sistemu in poraba zdravil za zdravljenje duševnih in vedenjskih motenj pri otrocih in mladostnikih. V Helena Jeriček Klanšček (ur.): *Duševno zdravje otrok in mladostnikov v Sloveniji* (str. 51–117). Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje.
- Jeriček Klanšček, Helena idr. (2019): *Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji*. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje.
- Jeriček Klanšček, Helena; Bajt, Maja (2015): *Ko učenja stresa stres*. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje.
- O'Connor, Meredith; Cloney, Dan; Kvaslviq, Amanda; Goldfeld, Sharon (2019): Positive mental health and academic achievement in elementary school: New evidence from a matching analysis. *Educational researcher*, letnik 48, št. 4.
- Ravens-Sieberer, Ulrike idr. (2008): Prevalence of mental health problems among children and adolescents in Germany: results of the BELLA study within the National Health Interview and Examination Survey. *European Child and Adolescent Psychiatry*, letnik 1, št. 17, str. 22–33.
- Resnick, Michael D. idr. (1997): Protecting adolescents from harm: findings from the National Longitudinal Study on Adolescent Health. *Journal of the American Medical Association*, št. 278, str. 823–832.
- Thome, Jennifer; Espelage, Dorothy L. (2004): Relations among exercise, coping, disordered eating, and psychological health among collage students. *Eating Behaviors*, št. 5, str. 337–351.
- WHO (2001): *Mental health: new understanding, new hope. The World Health Report*. Geneva: World Health Organization.
- Zullig, Keith J. idr. (2001): Relationship between perceived life satisfaction and adolescents' substance abuse. *Journal of Adolescent Health*, št. 29, str. 279–288.

Učitelj gradi kulturo spoštovanja

■ **Renata Pelc**, prof. mat. in fizike, 23 let poučuje matematiko in fiziko na *Osnovni šoli Dobropolje*, ves čas je tudi razredničarka. Je velika ljubiteljica narave, življenje ji lepšajo številne domače živali, ki ji poleg družine dajejo moč za delo z učenci.

Na začetku svoje službene poti, pred več kot dvajsetimi leti, sem bila prepričana, da je moja glavna naloga učencem podajati znanje. Izkušnje pa kažejo, da temu ni tako. Živimo v času, ko vsi hitimo. Staršem pogosto zmanjkuje časa zase in za njihove otroke. Nemir dnevno prenašajo tudi nanje, naše učence. Otroci se posledično pri pouku težje zberejo in so zelo utrujeni. Nekateri prihajajo iz neurejenih ali zelo revnih družin. Doma pogosto slišijo neprimerne besede, ker starši ne znajo obvladati svojih čustev. Pogosto temu sledi še nasilje. Vse to učenci prinesejo v šolo. Kako jim pomagati in z njimi graditi kulturo spoštovanja?

Razred včasih

Naloga učitelja se močno spreminja. Pred več desetletji je bila njegova glavna naloga, da je podajal znanje, če pa je nastopila težava, jo je v sodelovanju s starši rešil razrednik. Takrat so učenci živeli večinoma v urejenih družinah in popoldneve preživljali s svojimi starši v kmečkem ali meščanskem okolju ter se veliko družili in igrali z vrstniki. Učenci so staršem doma pomagali pri vsakodnevnih opravilih, hkrati pa se z njimi pogovarjali in prejeli dobro popotnico za življenje. Med tednom so običajno poslušali še večerno pravljico po radiu in pogledali risanko na televiziji. Tudi za učenje in naloge jim ni manjkalo časa. Ob težavah so se sošolci iz vasi zbrali in s skupnimi močmi razrešili nastali problem. Medsebojna pomoč je bila samoumevna.

Kaj pa danes?

Danes vsi nekam hitimo. Starši prihajajo iz službe pozno popoldne, pogosto delajo tudi v soboto in nedeljo, nekateri pa še doma preko računalnika. Ozračje je pogosto napeto, vsi so razdražljivi, tako starši kot otroci. Otroci veliko časa preživijo na svojih telefonih in pred računalniki. Tehnologija je preplavila svet. To žal narekuje današnji

tempo življenja. Razdražljivost in preobremenjenost pa kradeta čas za pogovor in utrjevanje družinskih vezi. Pogosto pride do ločitev, starša pogosto živita ločeno, ker je tako življenje ugodnejše. A otroci pri tem trpijo. Od staršev prevzamejo razdražljivost, nemir in nepotrpežljivost ter to prinesejo v šolo. Učitelj bi bil v takih okoliščinah neuspešen pri podajanju znanja, če bi želel dati učencem samo intelektualno znanje. Naloga učitelja je, da podaja tudi pomembno čustveno znanje in veščine za življenje.

Razredne ure so dobra priložnost za razvijanje nove kulture

Preživljanje prostega časa pred televizijo in računalnikom je neke vrste socialna izolacija. Stik z vrstniki se zmanjšuje in otroci imajo primanjkljaje v intelektualnem in socialnem razvoju, kar je treba nadomestiti. Pri razrednih urah izvajam različne socialne igre, s čimer razvijam številne spretnosti:

- izražanje lastnega mnenja (o počutju v šoli, odnosih z učitelji, prehrani ...),
- sposobnost razumeti drugega (v krogu se pogovarjamo o problemu, ki je nastopil ...),
- konstruktivno reševanje konfliktov,

- spoznavanje sebe in drugih (pri podajanju žoge učenci povedo nekaj pozitivnega o sošolcu, ki je žogo podal),
- učenje poslušanja drugega,
- učenje obvladovanja čustev itd.

Prav tako je nujno tudi gibanje, za kar poskrbim pri pouku. Ko zaznam, da je učenec popustila koncentracija, naredimo voden gibalno vajo. Pri tem se poleg gibanja tudi učimo.

Z učenci se zelo veliko pogovarjamo o medsebojnih odnosih. Nenehno poudarjam pomen odnosov, medsebojnega spoštovanja, poslušanja, sprejemanja in medsebojne pomoči. Hkrati jih učim, da povedo, česa nekdo ni naredil prav, in tako vzgajajo drug drugega.

Potreba po osebnem odnosu

Tudi sama se zelo trudim graditi dobre odnose z učenci. Poskušam jih razumeti in v stiski spodbuditi, jih pohvaliti, hkrati pa želim doseči njihovo razumevanje meje v odnosu učitelj – učenec. Menim, da mi to dobro uspeva in da me učenci spoštujejo, hkrati pa vedo, da sem razumevala in da se vedno lahko obrnejo name. Trudim se poslušati in slišati učence.

Šele ko je zgrajen dober odnos tako med učenci kot med učitelji in učenci, lahko pričakujemo uspeh tudi pri intelektualnem znanju. To rušijo konflikti, slabi odnosi in nasilje. Žal brez tega v šoli ne gre. Tu nastopi zahtevno delo vseh, tako učiteljev kot učencev, psihologov in drugih zaposlenih. Trudimo se, da učence naučimo reševati konflikte. Tega je danes veliko. O tem se veliko pogovarjamo. Težave rešujemo mirno, s pogovorom. Vključimo tudi starše. Nekateri se zelo trudijo in sodelujejo s šolo, zato je uspeh pri razreševanju konfliktov dober. Žal pa danes mnogi starši, namesto da bi pomagali reševati težavo, ki je nastala

v zvezi z njihovim otrokom, nastopijo proti učitelju in svojega otroka zagovarjajo ter iščejo opravičilo za njegovo neprimerno vedenje. To povzroča težave v sodelovanju in razreševanju problema, hkrati pa se otroka ne uči, kaj je prav in kaj narobe. Učenec je zmeden, ker doma poslušna eno, v šoli pa nekaj drugega. Učitelj se večkrat znajde v brezizhodnem položaju. Pri tem si moramo pomagati s strokovnjaki znotraj in po potrebi tudi zunaj šole. Imamo pa tudi starše, ki ne sodelujejo s šolo, se ne odzivajo na klice in našo pošto. Takrat moramo vključiti center za socialno delo, saj sami ne moremo reševati problematike.

Foto: BS

Potrebna sta novo znanje in toplina

Učitelj potrebuje zelo široko znanje, ki presega njegovo predmetno področje, zato je nujno redno izobraževanje na različnih področjih. Veliko izobraževanj organizira šola in povabi strokovnjake, v mnoga izobraževanja pa se vključimo tudi izven zavoda. Le tako lahko kakovostno opravljamo delo učitelja, ki je vse prej kot lahko.

Delo učitelja se je z leti zelo spremenilo. Naloge, ki jih opravlja danes, zahtevajo širok nabor znanj. Če je bilo še pred nekaj desetletji samoumevno, da je poklic učitelja spoštovan, danes ni več. Učitelj se mora zelo

truditi tako pri učencih kot pri starših, da si pridobi spoštovanje. Pomembno pa je, da ves čas dela strokovno. Napačna beseda lahko povzroči veliko slabe volje in nezaupanja. Naši učenci danes potrebujejo učitelja, ki jim ponudi nasmeh, toplino in prijazno besedo ter jim daje smernice za pravo pot. Zaradi tehnologije, ki učence v domačem okolju pogosto trga od pogovora, dobre knjige ter igre z vrstniki, je učiteljeva naloga, da v pouk vključuje socialne spretnosti. Pogovor, igra in tudi skupaj prebrana knjiga učence osrečujejo in jim priključijo nasmeh na obraz. Morda sta ravno hitenje in pomanjkanje časa kriva, da učenci še pogosteje segajo po računalniških igri-

cah, s čimer zapolnjujejo svoj prosti čas. Prepričana sem, da če najdemo čas za mlade, jih lahko s pogovorom in igro brez težav odtrgamo od tehnologije. Pogovor, topla beseda in prijazen nasmeh so recept za vzgojo samozavestnih in zdravih mladostnikov, ki bodo z veseljem opravljali svoj poklic in prenašali pridobljene vrednote za življenje na mlajše generacije. ◀

Literatura

- Burdick, Debra (2019): *Čuječnost za otroke in najstnike*. Domžale: Družinski in terapevtski center Pogled.
- Intihar, Darja; Kepec, Marjeta (2002): *Partnerstvo med šolo in domom*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Nelsen, Jane; Lott, Lynn (2000): *Positivna disciplina*. Tržič: Učila.
- Smith, Jim (2010): *Iznajdljiv učitelj*. Ljubljana: Založba Rokus Klett.

Spoštovanje v razredu

■ **Anica Horvat**, upokojena učiteljica slovenskega jezika, v osnovni šoli je poučevala 35 let. Bila je organizatorica kulturnih dni na šoli, članica republiške skupine za evalvacijo šolskih beril, 30 let mentorica planinskih skupin na šoli (tudi vodnica odraslih), voditeljica planinske šole in inštruktorica varstva gorske narave. Izdala je štiri pesniške zbirke ter bila urednica 13 zbornikov. Leta 2005 je prejela *Šilihovo plaketo* za uspešno delo na področju vzgoje in izobraževanja v osnovni šoli.

Spoštovanje je precej subtilna stvar. Ne da se ga izsiliti, zahtevati, pričakovati ... Lahko si ga le zaslužiš ali pa ne. Sčasoma seveda. Ni le bonton ali olika, veliko več kot to je. Na njem temelji vsak odnos med vsemi udeleženci, ki se vključujejo v pedagoški proces. S poudarjanjem vrednote spoštovanja želimo razvijati veščine kulturnega vedènja, uspešnih načinov komunikacije (poslušanje, pogovor kot način reševanja konfliktov) in učenja sobivanja drug z drugim (strpnost, sprejemanje drugačnosti).

Ustvarjati pogoje za zaupanje

Na osnovni šoli sem 35 let poučevala slovenski jezik. Značajsko sem se brusila ob kolegih, učencih in njihovih starših. Doživljala lepe in težke trenutke. V zbornici je bilo najtežje takrat, ko me je nekdo mimogrede, s tako lahkotnostjo obtožil, da sem kriva samomora učenke. Brez dokazov.

Brez potrebne empatije. S to izjavo je oseba zaradi neverodostojnosti trditve izgubila zaupanje, spoštovanje sodelavcev. Nismo ji več verjeli. Dolgo časa se podoba človeka gradi, pa tako hitro lahko izgubi. »Spoštovanje riše mejo med ljudmi, mejo, znotraj katere vsak dobi dom, ki mu pripada« (A. Rebula). Če tega v kolektivu ni, je težko hoditi v službo. A tam nismo sami, smo na ogledu učencev, ki natančno opazujejo odnose med učitelji, skenirajo njihove razdalje ali bližine in na podlagi tega sami ustvarjajo odnose z njimi. Sila pomemben podatek.

Ni bilo težko opaziti, kako so se razmerja med učitelji spreminjala po skupnih ekskurzijah, družabnih srečanjih, začetni konferenci izven šole, morda dvo- ali trodnevni, vključno z delavnicami o medosebnih odnosih (gost Heliodor Cvetko). In tisti, ki so dojeli srčiko teh srečanj, so tudi med letom v zbornici ustvarjali lepo vzdušje z upoštevanjem vsakega v njegovem bistvu.

Ko je učitelj spoštovan in cenjen s strani sodelavcev in ravnatelja, zna v veliki meri posredovati to vrednoto tudi staršem in učencem. Nasprotno pa sem bila večkrat priča, kako je razrednik na roditeljskih sestankih ogovoril starše, kot da on ve vse o vzgoji ter bolje pozna njihove otroke od njih samih, in jim 'solil' pamet. Popolnoma zgrešeno. Če ne gradiš z njimi, tudi na otrocih ne moreš. Dobiš dvojno fronto. Ko sem na novo spoznavala učence, sem na roditeljskem sestanku starše prosila, naj napišejo vsaj pet dobrih lastnosti svojega otroka. Bili so veselo presenečeni, saj so do tedaj poslušali samo to, kaj je bilo narobe z njimi. In takoj smo zgradili most spoštovanja drug drugega in posledično tudi lep odziv učencev. Vedno sem stremela k temu, da so starši prvi podali svoje videnje otroka. Tako so bolj sprejemali moje mnenje. Iz izkušnje vem, da če ne sprejemamo staršev na istem bregu v skrbi za njihovega otroka, učencem ne bomo uspeli privzgojiti vrednot, za katere želimo, da jih usvojijo.

Učiteljev glas

Učitelj v razredu nastopa kot osebnost in strokovnjak, z empatijo ali strogostjo, odvisno od tega, koliko je trden v sebi. Če ima težave s samopodobo, bo z dvignjenim glasom, ki ne dopušča mnenja in vprašanj, 'odpredaval' snov. Kadar postane ton naše-

ga glasu visok, učenca ne bomo razsvetlili, kaj je naš namen, temveč ga bomo samo razjezili. Z visokim glasom pa se ne bomo zamerili samo sogovorniku, temveč tudi ostalim v razredu, saj jih bo naš način govora zmotil. Ostati moramo mirni, če želimo imeti okoli sebe prijatelje, ne pa sovražnike. Tudi s svojim nastopom in zgledom vzgajamo, še celo veliko bolj kot z besedami. Nekoč so mi učenci rekli: »Vi pa tako morate biti pravični, pošteni, dobrovoljni, ker hodite v cerkev!« Kakšno sporočilo! In spoštovanje vernih. Se zavedamo, da smo odgovorni za to, kar sporočamo s svojim življenjem?

Oseben odnos

Vsakdo si želi biti spoštovan in ljubljen, saj je to eden najlepših občutkov. Tudi najtežavnejši učenci. Ne vemo, kako globoke so korenine njihove nesprijetosti, neljubljenosti. Spomnim se učenca, ki je v šolo prihajal z 'bokserjem', od nikogar sprejet. Ko sem ga nekoč ob pregledovanju nalog objela okrog ramen in ga pohvalila za izdelek, je od tistega dne sedel čisto na rob klopi, da bi se ga dotaknila. Lačen dotika in naklonjenosti. Nikoli niso imela spora. Drugi fant, 190 cm, ki je zrušil vsako uro, je po osebnem pogovoru, ko sem se posvetila samo njemu, postal najbolj prijeten in prizadeven v razredu. Začutil je, da se je nekomu zdelo vredno ukvarjati se z njim. Otroci zelo dobro zaznavajo, ali je kdo z njimi iskren. Podedovala sem zelo težaven razred. Tudi starši mi niso bili naklonjeni. Torej delo samo z učenci. Vsak je moral o svojem sosedu napisati nekaj dobrih lastnosti in kje bi lahko sodeloval z njim. Zdelo se jim je hudo težko. A smo si vzeli čas. Ko so si med seboj zamenjali napisano, se je vsak počutil počaščenega v tem, kako ga vidi njegov

sošolec. In je bilo vsaj za spoznanje lažje delati z njimi. Želela sem jim privzgojiti, da spoštujejo mnenja drugih, tudi če se ne strinjajo z njimi. Opažam, da danes to najbolj manjka. Žal.

Dvosmerna ulica

Potreba po spoštovanju je kot potreba po zraku. Je dvosmerna ulica: če ga želim prejeti, ga moram dati. Drugo ime zanj je strpnost, vrednost, tolerantnost, notranja širina ... Že ob upoštevanju in življenju po desetih božjih zapovedih, sedem je primernih za vsako vzgojo, danes ne bi spoštovanja sebe in drugega izpostavljali kot problem in poudarek. Ko začnemo spoštovati sebe in druge, se začne globoko dihanje Življenja v nas.

Foto: Marko Hrovat

Kdo bo spoštoval tistega, ki ne ceni svojega življenja? *(Sir 10,29)*

■ **Branka Roškar**, prof. geografije in teologije, je učiteljica geografije na OŠ Radlje ob Dravi.

Letošnje poletje je ponudilo obilo priložnosti za raziskovanje naše lepe dežele. Ob razgledu, ko je pogled objel visoke gore, ki so se stapljale z nebesno modrino, obdelana polja v dolini, v daljavi pa se je lesketalo slovensko morje, je marsikomu v mislih odzvanjala Avsenikova »Slovenija, od kod lepote tvoje«. Cankar primerja našo deželo kar z nebesi: »... vzrasla so nebesa pod Triglavom. Oko, ki jih ugleda, obstrmi pred tem čudom božjim, srce vztrepeče od same sladkosti; zakaj goré in poljane oznanjajo, da je Bog ustvaril paradiz za domovino veselemu rodu, blagoslovljenemu pred vsemi drugimi« (Cankar, 1909: 16–17).

Paradiž imamo za domovino. Se zavedamo, kakšno bogastvo imamo? Znamo ceniti naravno in kulturno dediščino, ki so nam jo zapustili predniki?

Spoštovanje domovine in države

Spoštovanje je odnos, ki ga imamo do nekoga ali nečesa, kar je za nas zelo pomembno zaradi svoje vrednosti ali narave. To je lahko oseba, vrednota, simbol, ki to vrednoto predstavlja. Temu, kar nam veliko pomeni in spoštujemo, lahko izkazujemo čast tako z besedami kot z dejanji. Ko smo ob takšni osebi ali na dogodku, ki nas spominja na vrednoto, ki jo spoštujemo, smo vedno ponosni in se počutimo dostojanstveno. Takšni občutki vedno pozitivno vplivajo tudi na našo samopodobo. Zelo nas prizadene in boli, ko nekdo tisto, kar mi spoštujemo, uniči, oskruni, zavrže.

Domovina je prostor, ki združuje ljudi in predstavlja vrednoto, do katere čutimo veliko spoštovanje. To zelo jasno povedo zdomci in izseljenci. Domoljubje je čustvena vez, ki se splete med ljudmi in maternim

jezikom, prostorom, v katerem živimo, zgodovino, iz katere rastemo ... Ljubezen do domovine lahko opišemo tudi kot spoštovanje lastne narodne identitete.

Spoštovanje do domovine izkazujemo tako, da negujemo in uporabljamo materni jezik, prebiramo slovensko literaturo, se zanimamo za slovensko zgodovino, govorimo o velikih Slovencih in Slovenkah, ki so imeli pomembno vlogo tudi v evropski in svetovni zgodovini ... Ohranjamo navade in običaje, ki nam slikajo življenje v preteklosti, kore-

nine, iz katerih rastemo. Zanimiv je stavek iz Sirahove knjige, s katerim je pisec pred tisočletji ubesedil isto misel. Ko cenimo sebe, ko cenimo svojo domovino, lahko pričakujemo, da nas bodo cenili tudi drugi. Ko se zavedamo vrednosti lastnega življenja, lepote svoje poklicnosti, bodo drugi lahko začutili, kdo smo. Ker bomo to izžarevali.

Država je politični pojem, ki ga težje povežemo s čustvi, kot to velja za domovino. Pa vendar je naša Slovenija še tako mlada, da se ob pomembnih obletnicah večina spomni čustvenih dogodkov ob osamosvajanju. Spominjamo se, da imeti lastno državo ni dano vsakemu narodu, da so bile to sanje naših prednikov in da mi živimo njihove sanje. Spoštovanje do države lahko izrazimo s spoštljivim ravnanjem s državnimi simboli (zastava, grb, himna), primernim izobešanjem državne zastave ob državnih praznikih. Prav tako se udeležujemo praznovanj, prireditev, s katerimi izražamo veselje ob pomembnem državnem dogodku ali spominu nanj. Smo aktivni državljani in se odgovorno vključujemo v družbeno življenje, se udeležujemo volitev, konstruktivno sode-

lujemo, odgovorno opravljamo svoje delo, upoštevamo dogovore, predpise, roke ... S svojo dejavnostjo soustvarjamo državo.

Mladi in domovina, država

Domovinska in državna pripadnost se ne razvijeta sami po sebi. Treba ju je privzgojiti. Spoštovanje doma, domovine in države se začne v družini. Največji vzgojitelji svojih otrok so seveda starši, šola lahko to vzgojo le nadaljuje in nadgrajuje. Starši svoje spoštovanje in ljubezen do domovine ter države pokažejo predvsem z zgledom, ko npr. ponosno izobešajo državno zastavo, aktivno sodelujejo v družbenem življenju, spoštujejo zakone, uveljavljajo pravice in odgovorno izpolnjujejo dolžnosti, ki jih imajo kot aktivni državljani. Ta vzgoja mora biti v nadaljevanju tudi nujen del vzgojno-izobraževalnega sistema, če želimo, da se naš narod razvija.

Za pozitiven odnos mladih do domovine, države, državnih simbolov, sodržavljanov, okolja, spoštovanja dogovorov, predpisov ... lahko veliko naredimo učitelji z zgledom znotraj izobraževalnega procesa.

Najprej je to kultura pozdravljanja na šolskih hodnikih. Spoštovanje dogovorov, ki smo jih kot učitelji sklenili z učenci. Upoštevanje rokov, za katere smo se dogovorili. Seveda tudi upoštevanje posledic, ki sledijo, če se učenci teh rokov ne držijo. S tem jih učimo odgovornega sprejemanja posledic za lastna dejanja. Tako se učenci urijo v upoštevanju obveznosti, ki jih čakajo v 'resničnem' življenju.

Spodbujamo kulturno vedenje na šolskih proslavah, spoštovanje državnih simbolov. V šolskem prostoru je veliko pozivov, da je treba spoštovati druge narode, kulture, jim priti naproti, kar je vsekakor nujno, a v prvi vrsti moramo spoštovati svojo lastno identiteto. Če ne bomo spoštovali svoje slovenske identitete, ne moremo pričakovati, da bomo tega spoštovanja deležni tudi sami.

Učitelji spodbujamo ljubezen do domovine in države

Na dan Rudolfa Maistra, 23. 11. 2019, je Društvo katoliških pedagogov Slovenije pripravilo 1. mednarodno konferenco *Vzgoja za ljubezen do domovine in države* z namenom, da se izpostavi pomen do-

Foto: BS

moljubne vzgoje. Konferenca temelji na priporočilih Sveta EU o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje, pri čemer so izpostavljene tudi državljanske kompetence. Na mednarodni konferenci je sodelovalo preko 100 učiteljev in vabljenih predavateljev iz Slovenije in tujine. Predstavili so konkretne primere, kako lahko od vrtca do fakultete mladim ustvarjalno podamo znanje in spretnosti, ki so povezane z domoljubjem, ter kako privzgamoz pozitiven odnos do domovine in države kot vrednote. Kot je na konferenci izpostavil dr. Šinkovec, »je pomembno, da vzgoja za ljubezen do domovine in države vidimo kot sestavni del spodbujanja celostnega razvoja osebnosti, ki vključuje razvoj družbene razsežnosti osebnosti. Ta razsežnost mora biti vključena v vse vzgojne koncepte, na katerih šole gradijo vzgojne načrte« (Šinkovec, 2019: 16).

V zborniku, ki je izšel ob mednarodni konferenci, so zapisane številne ideje, kako spodbuditi kulturo spoštovanja lastne domovine in države. Odziv pedagoških delavcev je bil zelo dober, kar kaže na to, da je priložnosti za izmenjavo izkušenj na tem področju premalo. V tem šolskem letu ima konferenca podnaslov *Imamo svojo državo Slovenijo*. Odvijala se bo 21. 11. 2020 na OŠ Radlje ob Dravi.

Kot je zapisal že starozavezni Sirah, je predpogoj spoštovanja drugih spoštovanje samega sebe. Ko spoštujemo lastno narodno identiteto, lahko samozavestno in dejavno sodelujemo v mednarodnih odnosih, kritično presojamo o dogodbah, ki so se dogajali

in se še dogajajo znotraj naše družbe, aktivno sodelujemo pri razvoju demokracije in odgovorno prevzemamo posamezne naloge, ki so nam bile zaupane. Ko bomo spoštovali sebe kot narod, bosta naša številčna in ozemeljska majhnost zanemarljivi. »Smo maloštevilni in ne majhen narod; kulturno se razlikujemo od večjih narodov, ki nas obdajajo. Nedvomno se moramo prilagajati sodobnim trendom, nikakor pa ne smemo za vsako ceno podlegati globalnim vplivom, zlasti če obstaja velika grožnja, da s tem izgubimo svojo bogato kulturno in jezikovno dediščino, posledično pa s tem razkrojimo še narodno identiteto« (Kovšca, 2019: 11).

Viri in literatura

- Cankar, Ivan (1909): *Kurent*. Ljubljana. Pridobljeno 17. 8. 2020 s spletne strani: <http://nl.ijs.si/imp/wikivir/dl/WIKI00397-1909.html#pb.016>.
- Haček, Miro (b. d.): *Vloga, pomen in razumevanje aktivnega državljanstva in domoljubja med mladimi*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 17. 8. 2020 s spletne strani: http://www.zrss.si/projektiess/gradiva/add/Vloga_pomen_in_razumevanje_ADD_med_mladimi_Ha%C4%8Dek.pdf.
- Kovšca, Alojz (2019): *Domovino smo si sposodili od vnukov*. V Erika Ašič (ur.): *Vzgoja za ljubezen do domovine in države: zbornik* (str. 11). Ljubljana: Društvo katoliških pedagogov Slovenije. Pridobljeno 17. 8. 2020 s spletne strani: https://www.dkps.si/fileadmin/user_upload/MK_2019_zbornik.pdf.
- Prebilič, Vladimir (2017): *Domovinska in državljanska vzgoja*. Pridobljeno 17. 8. 2020 s spletne strani: http://www.zveza-zsd.si/wp-content/uploads/2017/07/prebolic-domovinska_in_drzavljanjska_vzgoja.pptx.
- Priporočilo Sveta z dne 22. maja 2018 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje (2018). *Uradni list Evropske unije*, št. C 189/2 (4. 6. 2018). Pridobljeno 17. 8. 2020 s spletne strani: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=C.ELEX.32018H0604\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=C.ELEX.32018H0604(01)&from=EN).
- Roškar, Branka (2019): *Vzgoja za ljubezen do domovine*. *Vzgoja*, letnik XXI, št. 83, str. 28–29.
- Šinkovec, Silvo (2019): *Človek v družbi*. V Erika Ašič (ur.): *Vzgoja za ljubezen do domovine in države: zbornik* (str. 14–22). Ljubljana: Društvo katoliških pedagogov Slovenije. Pridobljeno 17. 8. 2020 s spletne strani: https://www.dkps.si/fileadmin/user_upload/MK_2019_zbornik.pdf.

Spoštovanje in osebe s posebnimi potrebami na področju učenja

■ **Tadeja Komac**, prof. defektologije, je asistentka učencu (ISA – Intensiv Support Assistant) na *Evropski šoli 2* (Mamer v Luksemburgu). V Sloveniji je bila učiteljica v posebnem programu v *CUDV Draga* in učiteljica za dodatno strokovno pomoč na treh osnovnih šolah. Je certificirana presojevalka za skotopični (irlen) sindrom.

Po poklicu sem specialna pedagoginja (po izobrazbi defektologinja). Otrokom razlagam, da sem učiteljica, ki poučuje iste teme na drugačen način. Moj poklic povezuje dve obsežni področji moje radovednosti: ljudi in učenje. Zanimajo me osebe in njihove zgodbe, njihove prehojene poti. Vleče me k ljudem, ki najbolj podpirajo raznolikost med nami; to so osebe s posebnimi potrebami. Nekatere med njimi so bile ali so moje največje učiteljice. V nadaljevanju razmišljam, kako sem se med njimi učila spoštovanja.

včasih objokane ali nasmejane, nekatere jezne in agresivne. Vsak dan znova sem se trudila, da bi jih bolje spoznala. Rada sem odkrivala njihove potrebe in želje. Naučila sem se opazovati in prepoznavati majhne spremembe. Nasmeh, ki mi je pravil: Poznam te! Vesel sem te! Najino srečanje mi je pomembno!, je tudi mene napolnil. Pisala sem individualizirane programe, urnike in teme za poučevanje. Ob vsakem posebej sem razmišljala, kaj mu lahko dam, kaj ga lahko naučim. Takrat se še nisem zavedala, da tudi oni učijo mene. Ob njih sem se učila osnov spoštovanja. Danes v vsakem svojem učencu najprej vidim osebo z njegovo enkratno zgodbo, željo po učenju, potrebo po sprejemanju in spremljanju na enkratni poti učenja, ki je vedno dvosmerna.

Raznolikost

Tako opremljena sem postala ponosna učiteljica z jasnimi cilji za raznolike učenec v posebnem in kasneje rednem programu osnovne šole v Sloveniji. Pristop preverjeno deluje tudi na *Evropski šoli 2* v Luksemburgu, kjer sem trenutno zaposlena kot asistentka dečku z večjimi vizualnimi primanjkljaji in avtizmom. Tam me je mlada učiteljica iz Argentine pri pouku morale seznanila z zame novim angleškim izrazom »brain diversity«, kar pomeni raznolikost možganov. Rada imam ta izraz. Zdi se mi bolj sprejemajoč in vključujoč kot izraza posebnost ali drugačnost. Gre samo za raznolikost med nami na ravni telesa ali možganov in iz tega izhajajočo raznolikost na področju učenja. Raznolikost je treba sprejeti. Najprej tako, da dovolimo, da se vsi otroci rodijo. Naj

Foto: Nataša Pezdir

Kaj lahko dam?

Pred devetnajstimi leti sem začela poklicno pot v *CUDV Draga* na Igu (center za usposabljanje, delo in vzgojo oseb z zmereno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju in z dodatnimi motnjami). Delala sem individualno ali v manjših skupinah

z otroki, mladostniki in odraslimi, ki niso govorili in ne hodili. V mojem spominu je shranjenih veliko prelepih obrazov oseb, ki so v nekaterih primerih živele v res 'skromnih' telesih. Nikoli mi ni bilo težko stopiti mednje. Nikoli me ni prizadel pogled na njihova telesa, saj so v njih živele osebe s svojimi zgodbami; včasih prijazne,

živijo med nami, pa čeprav samo petnajst let, pet dni ali pet ur. Z njimi se vedno znova rodi veliko ljubezni in priložnost za učenje pomembnih vrednot. Izkušnja mi pravi, da ima vsak svoje poslanstvo, ki prinaša bogatenje človeške izkušnje in s tem človeške družbe. Vsa ta raznolikost spodbuja človeka, da se lahko razvija in uči v smeri večje pestrosti, bolj bogato in polno.

Sprejemanje raznolikosti pomeni, da vsakega človeka med nami aktivno sprejmemo in spoštujemo. Mama neke deklice mi je pripovedovala, da ji je najtežje, ko se ljudje obnašajo, kot da njena hči ne obstaja: ne pogledajo je, ne pozdravijo, ne vprašajo po imenu ali ji ne podajo roke ob pozdravu miru v cerkvi. Sprejmimo jih v svojo družbo in pokažimo zanimanje zanje. Podpirajmo jih v vseživljenjskem učenju in dopustimo, da nas tudi oni učijo, kako naj to naredimo. Tako bodo pokazali svoje bistvo, ki ni vedno namenjeno takemu napredku in uspešnosti, kot ju pojmuje splošna družba. Tu se nam ponujata drugačen svet, drugačno doživljanje, ki nam nudita odklop in počitek od hitenja in velikih želja. Ponujata nam možnost za počasno spoznavanje, globlji premislek in vedno znova zanimivo in motivirano učenje.

Spoštovanje v razredu

Misel o spoštovanju me je zopet pripeljala do poučevanja in učenja, ki je zame z vsakim novim učencem pozitiven izziv tudi za samostojni študij in odkrivanje vsega novega na področju raziskovanja in poučevanja oseb s posebnimi potrebami ali specifičnimi učnimi težavami, ki je s pomočjo spleta in širšega pogleda v svet neskončno. Vedno znova ponuja in spodbuja skupno raziskovanje poti, ki peljejo do zelenega znanja, spretnosti, vedénja ali nasmeha in ponosa ob izkušnji, ko opaziš, da se je zgodilo nekaj novega: da je G. želel pomagati pri oblačenju hlač; da je V. pokazal hrano, ki jo želi za zajtrk; da se L. smeje po prebranem sestavku ali da N. sam pripravi peresnico na šolsko mizo. Kaj pa zame pomeni spoštovanje do otrok v šoli? Moj odnos do otrok v šoli je vedno oseben. Vedno želim izvedeti ime otroka, ki mu namenim pozornost. Vedno se tudi

sama predstavim. Želim, da se srečata dve osebi – vsaka s svojo polno integriteto. Pri spremljanju in poučevanju je vedno na prvem mestu odnos. Temu vedno načrtno odmerim čas v uri ali dnevu. Del tega je tudi spoznanje, čemu je namenjeno najino srečanje. Na začetku srečanja s krajšim pogovorom preverim ovire (telesne ali duševne), ki preprečujejo učenje. Vedno poslušam in odgovorim na vsa vprašanja (ali zavrnem neprimerna) ter predstavim svoja dejstva. Skupaj z učencem iščem možnosti za odstranitev ali zmanjšanje motečih dejavnikov. Skupaj pripraviva načrt dela (tudi zapiševa) za dan ali uro; učencu dovolim, da ga vodi in nadzoruje. Ob koncu skušam poskrbeti za občutek, da je bilo opravljeno dobro delo, ki ga je treba nagraditi s pohvalo, igro, pesmijo, pravljico ali objemom. Seveda gre kdaj kaj čisto narobe. Treba se je ustaviti in premisliti, povedati na glas in iskati nove poti ... Tudi to je del dobro in spoštljivo opravljenega dela.

Spoštovanje je konkretna življenjska izkušnja. Do nje pridemo z jasnim ciljem in motivacijo na podlagi smisla, da se drug ob drugem učimo, rastemo in tako dopolnimo svoje bistvo.

Primož Rogelj Življenju

Vsakega je malo.
Noč je del dneva,
tišina s pogovorom odmeva.
Vsak je enkrat mlad,
vsak občuti, kako je
imeti nekoga rad.

Sprejmi. Bodi hvaležen.
Za dobro in slabo.
Preveč nas je v temi ostalo.
Tisto malo luč v sebi čuvaj,
bodi z njo nežen.

Ne vznemirjaj se.
Vstani. Jutra se ne boj.
Edino, kar šteje,
je ta korak tukaj, pred teboj.

Foto: Petra Duhannoy

Sodelovanje med župnikom in ravnateljem

Naš pogovor: msgr. Alojzij Cvikl

- **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.
- **Jasna Korbar**, univ. dipl. inž. kem. tehn., je učiteljica kemije in naravoslovja na *Ekonomski šoli Novo mesto*. Ima nazive mentorica, svetovalka, svetnica. Vodi številne projekte oziroma sodeluje pri njih.

Društvo katoliških pedagogov Slovenije (DKPS) je 22. 8. 2020, pred začetkom novega šolskega leta, pripravilo romanje in srečanje na Brezjah. Sveto mašo je daroval mariborski nadškof, metropolit mag. Alojzij Cvikl. Po sveti maši smo se pogovarjali z njim. Navzoče je s svojo živahnostjo in igrivostjo zelo nagovoril, zato smo se odločili, da nekaj njegovih sporočil pripravimo za bralce naše revije. Alojzij Cvikl je kot jezuitski bogoslovec eno leto preživel na praksi v uglednem kolegiju Collegio Sociale v Torinu. Dijake je osvojil in med počitnicami cel avtobus mladih pripeljal v Slovenijo. Velikokrat je sodeloval z DKPS, vodil duhovne vaje, sodeloval pri nastajanju revije Vzgoja, kot jezuitski provincial je ves čas spremljal in podpiral dejavnosti društva, nekaj časa je bil duhovni asistent DKPS. Sodeloval je pri nastajanju Škofijske klasične gimnazije v Ljubljani in tam postavljaj temelje poučevanja verouka, duhovnega življenja, duhovnih obnov za vse štiri letnike. Bil je prvi ravnatelj Jegličevega dijaškega doma. Šolstvo pozna iz osebne izkušnje z različnih vidikov, zato je nekako kar 'naš' škof. Pogovor z njim je bil živahen in zanimiv.

Kako ste sedaj, ko ste škof, povezani s šolo?

Ko obiskujem župnije, od začetka svojega mandata do sedaj sem obiskal vseh 144 župnij v naši nadškofiji, se večkrat srečam z ravnateljji. Lepo izkušnjo imam s ptujsko-dravskega področja. Tam sem srečal lep primer, ko imata ravnatelj in župnik enkrat mesečno skupno kosilo. Takrat imata čas za pogovor. Odkrila sta, da se posvečata istim otrokom, istim družinam, se ukvarjata s podobnimi težavami. Kjer ta komunikacija teče, je vzgoja lažja. Lažje se uskladijo tudi urniki.

Poudariti moram, da do sedaj ni bilo ravnatelja, ki me ne bi sprejel na pogovor. Srečamo se v šoli ali pa ravnatelj pride v župnišče. Ob koncu obiska v župniji se srečam z župnijskim pastoralnim svetom. Na to srečanje povabimo tudi ravnatelja in župana. V pogovoru s tremi pomembnimi predstavniki lokalne skupnosti odpiramo za to skupnost pomembna vprašanja. Vselej nastane zapisnik in vanj se umestijo priporočila. Na

teh srečanjih lahko damo nekaj spodbudnih sporočil za razvoj župnije in občine. Kljub obilici dela vseeno skrbimo za področna srečanja. Zdi se mi pomembno, da so župan, ravnatelj in župnik v medsebojnem dialogu.

Na takšna srečanja pridejo ravnatelji srednjih šol, ki imajo tudi po 1000 dijakov. To je v mestih. Na misel mi pride lepo srečanje, ki so se ga udeležili ravnateljica gimnazije v Ormožu, ravnateljica osnovne šole, župan in župnik.

Kristjani, ki delamo v državnih šolah, smo pred novimi izzivi.

V demokratični družbi je pomembno, da vsak živi to, kar je. Kristjan naj bo kristjan, doma in v službi. Spomnim se na primer ravnateljice blizu Ptujja, ki ne skriva svoje pripadnosti Cerkvi. Najslabše je, če nekdo živi dvojno življenje. Ne gre za to, da bi vnašali samo svoje poglede v druga okolja, toda s svojim življenjem in svojo držo prinaša-

Foto: Ivo Piry

mo del svoje kulture v okolja, kjer delamo. Gre za spoštovanje. Tako kot pričakujemo, da nas drugi spoštujejo, spoštujmo tudi mi drugače misleče. Ena od ravnateljic je dejala, da ni verna, a se je rada udeležila naših pogovorov. Vidi, da nas družijo mnoge skupne točke. Treba je ustvarjati dialog med različno verujočimi, med verujočimi in neverujočimi.

Koronavirus je v marsičem razgalil naše življenje. Na dan je prišlo najslabše med nami – v družinah, tudi na šolah. Ta čas pa je pokazal tudi veliko pozitivnega, na dan je prišlo najboljše, kar živi v ljudeh.

Danes vsi iščemo stik z družino.

Družina je danes v stiski. Starši ne zmorejo opraviti svoje dolžnosti, zato od šole in katehetov pričakujejo, da naredijo tisto, česar sami niso; da dajo otrokom, česar jim oni niso dali. Zato je toliko problemov; do tistih skrajnih, ko starši pridejo z odvetnikom. Učitelji so danes na veliki preizkušnji.

Pomembno področje je sodelovanje s starši. Neki župnik je imel na primer srečanje staršev in prišla sta dva. Skoraj nič. Potem je v času karantene organiziral srečanje po Skypu in obiskalo ga je 95 % staršev. V času korone smo odkrili nove možnosti za pogovor. Po Skypu ali drugih oblikah komunikacije na daljavo je komunikacija hitrejša. Za tak sestanek je potrebnega manj časa, ni treba od doma, ni poti, ni priprav. Seveda pa taka srečanja ne morejo nadomestiti živega stika. To je lahko nadgradnja. Včasih je potreben prvi stik. Na ta način lahko spet najdemo stik s starši. Včasih so bili sestanki v živo ure pregovarjanja, v tej obliki se v eni uri vse dogovorijo.

Ob pripravi na birmo so tudi srečanja za birmanske botre. Ko jih župnik povabi po sveti maši, jih marsikdaj pride le 10 %. Ko jih je neki župnik povabil na večerjo, je bila udeležba večja. Iščemo nove poti za stik z družino. Pri tem moramo biti ustvarjalni, z občutkom za kraj in ljudi. Ista metoda ni za vsa okolja, kaj šele za vse ljudi.

Pomemben vidik so vedno naši odnosi.

V času korone smo bili izolirani, potisnjeni v osamo. Že tako je naša družba usmerjena v to, da postajamo vse večji individualisti. Med nami se ustvarja nezaupanje. Čas

Foto: Romarski urad Brezje

korone je razpoke nezaupanja še poglobil, hkrati pa omogočil tistim odnosom, ki so bili pozitivni, da so se še okrepili, poglobili. Kriza lahko tudi zbliža ljudi.

Kakšna sta mesto in vloga katoliškega učitelja v župniji?

Dragoceno bi bilo, da bi imel vsak župnijski pastoralni svet za svojega člana tudi učitelja, nekoga iz lokalne šole. Župnijski pastoralni svet naj bi bil sestavljen tako, da postane odsev življenja lokalne skupnosti, da odseva dihanje občestva. V taki skupini naj bi bil dober pretok informacij. Med takimi pogovori se izpostavijo problemi (včasih jih je treba šele identificirati), potem se iščejo odgovori. Prisotnost učitelja v pastoralnem svetu je zelo dragocena, saj župniki pogosto ne poznajo življenja šole. Pogosto se zgodi, da župnik desetletje ne prestopi praga šole. Kako naj potem katehizira, če ne pozna ozadja, okoliščin, v katerih živijo otroci. Marsikateri otrok je pri katehezi boljši kot v šoli. Koristno bi bilo, da bi imeli kateheti stik z razredničarko; to je zelo pomembno. To je koristno tudi (na primer) pri organizaciji birme. Če je stik s šolo vzpostavljen, se mnoge težave hitro razrešijo. S pogovorom.

Pred vrati je novo sestavljanje župnijskih pastoralnih svetov. Sedaj je čas, da bi predlagali tudi učitelje ali vzgojitelje kot predstavnike šole ali vrtca.

Naj navedem še primer iz Belgije, kjer sem delal magisterij iz pastoralne teologije. V Belgiji katehezo največkrat poučuje učitelj. Cerkev je učiteljem omogočila dvoletni

tečaj za poučevanje kateheze. S to kvalifikacijo ter s svojimi dolgoletnimi izkušnjami in didaktičnim znanjem, poznavanjem učencev in družin so učitelji po upokojitvi postali odlični kateheti.

Naša škofija je finančno šibka, zato ne moremo računati na zaposlovanje katehistinj. Računati moramo na verne prostovoljce, ki bodo pripravljeni sodelovati. Naša želja je, da v mariborski nadškofiji pričnemo s tečajem/usposabljanjem animatorjev za mladinski verouk in usposabljanjem za birmanske animatorje. Če želimo uspešno delo na tem področju, moramo dobro pripraviti ljudi, ki to delo opravljajo, sicer ni uspeha. V času, ko je vse manj duhovnikov in redovnikov ter redovnic, je vse več verskih občestev, kjer je potreben večji vstop laikov. Laike pa moramo usposobiti za njihovo delo. Ni dolgo, kar smo imeli srečanje treh pastoralnih služb mariborske metropolije (škofije Murska Sobota, Celje in Maribor). Iščemo načine in možnosti za večjo povezanost in sodelovanje. Na ta način se lahko bogatimo in naše delo bo rodovitnejše.

Kako ocenjujete sedanjí verouk, saj mnogi otroci po končanem verouku odidejo iz Cerkve?

Sedaj smo ujeti v korono, zato bo tudi to leto negotovo. Naše prvo izhodišče je, da naj gredo otroci kljub razmeram v šolo, tudi h katehezi. Virus nam ne sme preprečiti rednega življenja. Če to ne bo mogoče, si predstavljamo, da bo vsaj nekaj programa potekalo v šoli/pri nas na župniji, nekaj pa doma. Če pa bi se življenje ponovno

blokiralo, bomo s pripomočki za komunikacijo na daljavo spodbujali delo učencev na domu. Razmišljamo tudi, kako okrepiti družinsko katehezo. V času korone je nekaterim družinam uspelo imeti neke vrste družinsko katehezo. Osebnostno spodbujam duhovnike, da bi začeli delovati v to smer.

Analiza je pokazala, da v času karantene 80 % župnij ni bilo posebej aktivnih pri katehezi, ostale so uspešno iskale načine in možnosti. Srečanja za birmance in prvoobhajance so potekala preko spleta ali pa so duhovniki oziroma kateheti otrokom na dom dostavljali gradivo. Ta rezultat je pridobil g. nuncij, enak rezultat je z anketami pridobil tudi katehetski urad.

Največji izziv je najti pot do staršev. Imamo majhno jedro staršev. Na tem je treba graditi. Vzpostaviti je treba skupno platformo, ki bo ustvarila boljšo računalniško mrežo. Gre za logiko gorčičnega zrna. V Cerkvi je bilo že preveč razočaranj. V času korone je bilo izvedenih nekaj dobrih pričevalskih katehez. Živa vera nagovarja človeka.

Kako ocenjujete pripravo na birmo?

Ko pred birmo obiščem birmance, morajo birmanci škofu/birmovalcu napisati pismo. V njem predstavijo, zakaj so se odločili za birmo, kako so izbrali botra in zakaj; kako bo njihovo življenje teklo po birmi. Birmance povabim, da mi na koncu pisma postavijo tudi svoje vprašanje.

Pri eni tretjini birmancev se iz pisem vidi, da imajo pravo naravnost za prejem zakramenta, pri naslednji tretjini so opazni stihijski odgovori, na primer »stara sem 14 let in je čas, da grem k birmi«, »8 let hodim k verouku in sedaj je na vrsti birma«. Po teh odgovorih vidimo, ali gre le za formalnost ali pa resnično doživljajo zakrament. Iz tega tudi nekako vidimo, kako uspešna je bila verska vzgoja. Ena tretjina birmancev pa je zelo nemočna. Ti mladi se soočajo tudi z drugimi težavami in potrebujejo posebno skrb.

Pri mladih, ki so vključeni v župnijske skupine (skavti, ministranti ipd.), je več možnosti, da bodo nadaljevali versko pot, ker imajo podlago in so v skupnosti. Drugi verjetno ne. Birma bi morala biti umeščena na sredino procesa in ne na njegov konec. Župniki dostikrat delajo napako, ker je za-

krament birmine konec procesa. Ene župnije po birmi nimajo več rednih srečanj.

Pomembna je tudi izbira botra. Česar niso dali starši, lahko da boter, ki je včasih edina oseba, ki hodi k maši. S srečanja za birmance smo dosegli 2/3 birmancev, kar je lep uspeh. Ko vidijo škofa, čutijo osebni stik. Zanimiva je tudi podelitev Sv. pisma, pri čemer se včasih povežejo štiri župnije. Na takih srečanjih se župnije pobratijo, ena župnija moli za drugo. Je pa zanimivo, da imajo birmanci to povezovanje radi, župniki pa ne tako.

Kako vidite pastoralno delo z mladimi?

Stična je simbol mladinske pastorale. Letos bodo zaradi virusa srečanja potekala po dekanijah. Veliko majhnih srečanj, tudi preko spleta, maše bodo potekale v živo. Mladi velikokrat omenjajo, da težko hodijo na srečanja. Namesto teoretičnega znanja o veri in Bogu si želijo pričevanje, osebno izkušnjo vere. Radi poslušajo o življenju po veri, ki ga nekdo živi. Ni dobro postavljati pogojev po šolsko, bolje je priti mladim naproti. Ni dobro uporabljati besede 'moraš'. Versko življenje izhaja iz logike ljubezni, iz izkušnje si mladi pridobijo osebne vrednote. Beseda 'moram' pomeni, da nimamo osebnega odnosa, pristanemo na administrativni in moralistični ravni. Septembra pripravljamo digitalno izobraževanje, predstavitev videoposnetkov in gradiv za delo z mladimi. Pogovarjamo se o tem, kako 'biti skupaj z otroki, z mladimi'. Mladi naj srečajo ljudi, ki živijo vero,

čutijo svet, ki ga sami živijo, dileme, s katerimi se sami spopadajo. Župnik in katehet naj organizirata takšna srečanja, stik s pričevalci vere. Tak duhovni vikend je zelo bogat.

Zavedati pa se moramo, da mladi ne nadaljujejo z verskim življenjem zaradi več dejavnikov. Eden od vzrokov je, da starši dostikrat ne sodelujejo, ne dajejo zgleda življenja po veri. Hkrati pa se moramo zavedati, da je tako odhajanje na nek način normalno. Mladi se želijo oddaljiti od staršev in Cerkve, iščejo svojo pot, svojo identiteto, svoj pogled na svet. To je njihova kriza, ki jo morajo sami 'odživeti'. Čez čas srečajo nekoga ali neko skupnost in se počasi zopet vračajo nazaj na pot vere. Po pozitivni izkušnji postanejo tudi sami nosilci krščanskih vrednot. Sami pričujejo, ker ne želijo, da se drugim ponovi negativna izkušnja, ki so jo doživeli oni. Program Alfa je zelo primeren za te, ki se vrnejo in želijo poglobiti svojo vero. Takih srečanj je v Sloveniji kar nekaj, imajo dobro izkušnjo. Naša naloga je, da obiskujemo oddaljene ljudi. Kdor vidi življenjske okoliščine staršev, lažje razume otroke. Težava pa je v tem, da je vedno manj duhovnikov, zato je vedno manj časa za obiske. Osebni stik bistveno pripomore k iskanju rešitve.

Kaj pa pomen molitve?

Molitve je premalo, tako osebne kot v naših občestvih. Poživiti bo treba molitev v naših družinah. Vsak način, kako se to lahko zgodi, je dobrodošel. Molitev bo poživila versko življenje. Molitev je dihanje duše. ◀

Foto: Romarski urad Brezje

Janez Vajkard Valvasor (1641–1693)

Polihistor, ključna osebnost slovenske zgodovine

■ **Dragica Motik**, prof. zgodovine in geografije, je upokojena. Bila je učiteljica dopolnilnega pouka slovenščine v Nemčiji, nato vrsto let višja svetovalka za dopolnilni pouk slovenščine v tujini na *Zavodu RS za šolstvo*, od šolskega leta 2010 do 2017 pa je ponovno poučevala dopolnilni pouk slovenščine v Čabru, Tršču, Prezidu, Buzetu, Pulju in na Reki.

Nadaljujemo s predstavitvami znanih Slovencev, ki so se izobraževali v jezuitskem kolegiju pri Sv. Jakobu v Ljubljani. Iz tega centra so v svet odšli mnogi mladi ljudje z odličnim znanjem in vrednotami. V jezuitskem kolegiju so se šolali pomembni Slovenci: F. A. Hallerstein, G. Gruber, M. Pohlin, J. L. Schönleben, J. Vega, A. T. Linhart, V. Vodnik ... Med njimi je bil tudi slavni Janez Vajkard Valvasor.

Valvasor je bil potomec stare plemiške družine iz Bergama. Rodil se je leta 1641 v Ljubljani, na Starem trgu 4 (mimoidoče nanj opozarja tabla na pročelju hiše). Njegov oče je bil lastnik gospostev v Mediji pri Izlakah, kjer je mladi Valvasor preživel svoje otroštvo skupaj s 16 brati in sestrami.

Izobraževanje, potovanje, raziskovanje

Valvasorjeva izobraževalna pot se je začela v jezuitskem kolegiju pri Sv. Jakobu v Ljubljani. Imel je dobre profesorje, ki so sledili načelu jezuitskega pedagoškega etosa; svojim učencem so poleg znanja posredovali mnoge veščine in vrednote, ki so jih uporabili na svojih poklicnih poteh. Valvasor je tu pridobil dobre temelje za razvoj in delovanje na raziskovalnem področju, med drugim tudi večino dobrega opazovalca. Naučil se je natančno opazovati svet okoli sebe, naravne pojave, ljudi, njihovo delo, navade, običaje, vaška naselja, plemiške gradove in samostane, zanimal se je za vse, kar so ljudje govorili in počeli. Kranjsko je v spremstvu pomočnikov neštetokrat prekriziral na konju ali peš. Na raziskovalnih

potovanjih po Kranjskem je prenočeval med navadnimi podeželskimi ljudmi ali pod vedrim nebom, da bi ujel kakšen naravni pojav. Vse, kar je videl, slišal, zaznal in raziskal, je vestno zapisoval, skiciral in pojasnjeval. Potoval je tudi po Evropi, nekaj časa je bil v Angliji, Španiji, Nemčiji, Franciji, na Danskem, v Švici in celo v Tuniziji.

O Valvasorjevi izobrazbi in razgledanosti priča njegova bogata knjižnica z vsemi v tistem času pomembnimi znanstvenimi deli. Spoznal je mnoge pomembne osebnosti, s katerimi je ohranjal stike; pozneje je z njimi sodeloval na raziskovalnem področju ter še z večjo vnemo raziskoval lastno deželo in pisal o njej.

Valvasor se je izobraževal tudi na vojaškem področju. Vojaške veščine je pridobival pod vrhovnim poveljstvom Nikole Zrinjskega. V 60. letih 17. st. se je še z nekaterimi drugimi kranjskimi plemiči kot prostovoljec pridružil vojski in se pod poveljstvom Zrinjskega leta 1663 in 1664 boril proti Turkom v avstrijsko-turški vojni v Slavoniji.

Zanimale so ga številne stvari. Bil je polihistor, risar, zbiratelj različnih uporabnih predmetov, zbiral je star denar, orožje, instrumente in se ukvarjal z bakrotiskom. Bil je eden prvih sistematičnih kartografov na

Kranjskem. Rupel je v uvodu v Slavo vojvodine Kranjske ob Valvasorjevem portretu, kjer je ta v polni vojaški opravi, zapisal: »V okvirju okoli so poleg imena našeta njegova posestva in njegova služba, tj. stotnik dolenskih pešcev ter članstvo angleške Kraljevske družbe. Okvirja se na spodnjem koncu drži Valvasorjev grb. Zgoraj je skiciran na levi strani astrolabium ali zvezdomer, na desni pa globus. V ozadju na levi je poudarjeno z bobnom, mečem, puškami itd. Valvasorjevo vojaško delovanje, na desni pa s knjigami in zemljepisno karto njegovo učnjaško delo« (Rupel v Valvasor, 1977: VIII).

Stiki in sodelovanje z jezuiti

Z ljubljanskim jezuitskim kolegijem ter s cerkvijo sv. Jakoba je bil Valvasor tudi po zaključku šolanja osebno in delovno povezan. Imel je prijateljske in delovne stike s svojim bivšim profesorjem, slovenskim pisateljem, zgodovinarjem in duhovnikom/jezuitom J. L. Schönlebenom. Ta ga je povabil k sodelovanju pri pripravi zgodovinskega dela *Carniolia antiqua et nova* (2. del), v katerem je želel prikazati sodobno Kranjsko. Ker je bil v tem času priletni Schönleben bolj kabinetni učenjak, je k sodelovanju povabil mladega Valvasorja. Ta mu je bil v veliko pomoč pri raziskovanju v naravi, saj je bil izrazito empiričnega duha. Na Kranjskem ni bilo človeka, ki bi bolje poznal deželo. To sodelovanje je Valvasorja močno zaznamovalo in dodatno okrepilo njegovo željo po raziskovanju, zapisovanju ter objavljanju (Reisp, 1983: 143).

Z jezuiti je sodeloval tudi pri izdelavi načrta za podstavek in steber Marijinega kipa ter njegovem modeliranju (to je njegova iznajdba). Kip so naročili deželni stanovi, ki so se zaobljubili, da ga bodo v zahvalo za zmago nad Turki leta 1664 postavili ob cerkvi sv. Jakoba v Ljubljani.

Valvasorjevi ožji družinski člani so bili aktivni sodelavci jezuitskega reda v Celovcu, Trstu, Zagrebu in Sopronu. Tam so delovali bodisi kot predstojniki ali pa profesorji, v ljubljanski jezuitski cerkvi sv. Jakoba so sodelovali celo pri izdelavi dveh kapel.

Valvasor se je jezuitskega kolegija in svojih profesorjev spomnil v *Slavi vojvodine Kranjske*, v kateri je predstavil 56 znanih pisateljev oz. pomembnih mož dežele Kranjske, med njimi 17 jezuitov.

Potovanja spodbujajo raziskovalnega duha, domovina ga kliče nazaj

Valvasor je veliko potoval, več kot 10 let, toda vrnil se je v domovino, na Kranjsko, se poročil, kupil grad Bogenšperk in druge posesti ter hišo v Ljubljani. Na Bogenšperku si je uredil delavnico – bakroreznico, ki jo je potreboval za pripravo 15 knjig *Slava vojvodine Kranjske*. Pridobival je sodelavce, izobražence iz različnih jezuitskih izobraževalnih središč, in jih pripeljal na grad Bogenšperk. Pomagali so mu pri izdelavi topografskih kart za potrebe omenjene knjige. Zanimiv je bil Valvasorjev odnos do preprostih ljudi: »Kljub globokim družbenim razlikam, ki so v njegovem času ločile plemiča in znanstvenika od ljudstva, je imel do preprostih ljudi vedno human in spoštljiv odnos, če niso prestopali ustaljenih meja poštenja in družbenega reda. Dobro je vedel, da bi bil opis Kranjske nepopoln, če bi prezrl preprosto ljudstvo. Marsikaj se mu je zdelo tudi nenavadno in izredno in ker se je zanimal za posebnosti življenja podobno kot za izredne pojave v naravi, je to rad zapisal, pri tem pa kritično presojal in vrednotil odgovore ter dejanja poročevalcev. Povsod, kjer se mu je nudila priložnost, je tudi rad moraliziral, hvalil ali grajal, pomešano vedno s humorjem in z njemu lastno drastično, prijetno dikcijo, ki delu nikakor ni v kvar. Hotel je biti na vse strani pravičen in če se mu je zdelo potrebno, so bili njegove graje deležni visoki ali nizki. Čeprav je bil Valvasor samostojen raziskovalni duh, je bil še deloma pod vplivom praznoverja svoje dobe: verjel je v čarovnice, duhove, strahove, škrate, povodne može in podobna bitja« (Reisp, 2013).

Prepoznan in priznan med strokovnjaki v tujini

Valvasor se je dokazal kot odličen raziskovalec in je leta 1687 postal član angleške Kraljeve družbe v Londonu (*Royal Society*), ki je v svoje vrste sprejemala člane, ki so na matematično-naravoslovnem področju dosegli pomemben znanstveni napredek. To priznanje in članstvo mu je prinesla raziskava o Cerknškem jezeru. Med drugim je o skrivnostnem jezeru zapisal: »Ne morem še odtegniti peresa od jam Cerknškega jezera, ker ima še nadaljnji dve, od katerih se prva imenuje Velika Karlovica. Obe vodita

v goro, ki je čisto skalnata. V ti dve jami se odteka jezero, kadar je polno. Med tema dvema jamama je še druga velika luknja, vendar ne v jezeru, temveč nekaj sežnje nad njim, v gori. Zdaj pa moram povedati še to in ono o odtoku jezera. Vedeti je treba, da se ne odteče prav vsako leto. Včasih se zgodi, vendar zelo poredkoma, da izgine v treh, štirih ali v petih letih samo enkrat. Toda često se tudi primeri, da odteče v enem letu dvakrat ali celo trikrat, nikoli pa ne ostane vse leto suho. Sicer pa odteče navadno le enkrat v letu, namreč približno za Sv. Ivana in Jakoba. Kadar jezero izgine, zraste v dvanajstih dneh trava, ki da izvrstno seno. Ko ga pokose, preorjejo zemljo in sejejo proso; če se pa ne odteče zgodaj, ni mogoče sejati. Včasih se tudi zgodi, da voda preplavi proso, ker se jezero prekmalu napolni. Navadno pa le uspe, ker se jezero pozno nabere« (Valvasor, 1977: 104–105). Ob raziskovalnem delu se je Valvasor lotil tudi tehničnih načrtov in izumov. Izdelal je načrt za predor pod Ljubeljem. Ker pri vladarju ni našel razumevanja in denarja za uresničitev te ideje, jo je opustil (Reisp, 2013). Zaradi svojega prispevka k slovenski znanosti in kulturi je ena ključnih osebnosti slovenske zgodovine. Njegova podoba je bila v samostojni Sloveniji na bankovcu za 20 SIT.

Slava vojvodine Kranjske

»Slava vojvodine Kranjske (Die Ehre deß Hertzogthums Crein) je najzahtevnejše delo obdobja med reformacijo in prosvetljenstvom, njegov življenjski opus presega dosežke dobe v tolikšni meri, da ga uvrščamo med naše najpomembnejše stvaritve sploh« (Reisp, 1983: 279). Akademik dr. Janko Kos je 10. maja 2017 na predstavitvi izida posodobljene knjige *Slava vojvodine Kranjske* poudaril: »Pomen Valvasorja se danes celo povečuje, saj dobiva novo mesto v naši kulturni zgodovini. Za 17. stoletje je bil namreč to, kar je bil Trubar za 16. stoletje, torej izjemna osebnost z nenavadno življenjsko zgodbo in s hotenji, ki so presegala povprečno raven takratnega kulturnega življenja pri nas. Valvasorjevo delo je lep primerek baroka v znanosti in zgodovinopisju, obenem pa pomeni tudi nenehen vir navdiha za slovensko znanost in literaturo. Prešernov pogled na zgodovino je v resnici Valvasorjev pogled, v njegovih pesmih, na primer v *Krstu pri Savici*, najdemo vrsto motivov iz Valvasorjevega dela. Tudi pisci zgodovinskih romanov, od Jurčiča do Tavčarja, so pogosto zajemali iz Valvasorjevih opisov zgodovinskih dogodkov. In ti bodo nedvomno napajali našo literaturo ter zgodovinopisje tudi v prihodnje« (Kos v Butala, 2017). Življenje pogosto poteka v nasprotju z našimi predvidevanji. Tudi Valvasorjevo je, vsaj kar zadeva večino njegovega premoženja – tudi knjižnega fonda. Zaradi velikih stroškov s posestvi in izdajo knjige *Slava vojvodine Kranjske* (vseh izvodov ni mogel prodati) je leta 1690, verjetno ob posredovanju P. R. Vitezovića (sodelavec pri pripravi topografskih kart), veliko knjig odkupila zagrebška škofija. Nekaj gradiva je v zadnjih desetletjih Slovenija odkupila nazaj. Valvasorjevo življenje se je izteklo leta 1693 v Krškem. Pokopan je v družinski grobnici grajske kapele v Mediji.

Namesto zaključka

Valvasor je bil patriot, svojo domovino Kranjsko je imel rad, tudi tujcem jo je želel predstaviti v lepi luči. Zagovarjal je »to žlahtno zemljo«, o kateri tujci niso veliko vedeli. V posvetilu v *Slavi vojvodine Kranjske* je zapisal: »... sem dolžan, svojo drago domovino Kranjsko ne le sam zase častiti, marveč žarke njene slave tudi v daljni svet pošiljati ...« (Valvasor, 1977). Domovini je služil z »orožjem za ušesom«. To je počel tako, kot je najbolje znal. Kako pa to počnemo mi? ◀

Literatura

- Butala, Gregor (2017): Prenovljena izdaja *Slava vojvodine Kranjske*: Dediščina, ki živi še danes. *Dnevnik*, 10. maj 2017. Pridobljeno 17. 8. 2020 s spletne strani: <https://www.dnevnik.si/1042771433/kultura/knjiga/1042771433>.
- Janez Vajkard Valvasor. Pridobljeno 17. 8. 2020 s spletne strani: http://sl.wikipedia.org/wiki/Janez_Vajkard_Valvasor.
- Reisp, Branko (1983): *Kranjski polihistor Janez Vajkard Valvasor*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Reisp, Branko (1998): Iz rodbine Valvasor in jezuiti. V Vincenc Rajšp (ur.): *Jezuitski kolegij v Ljubljani (1597–1773)*: zbornik razprav. Ljubljana: Zgodovinski inštitut Milka Kosa Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU, Provincialat slovenske province Družbe Jezusove, Inštitut za zgodovino Cerkve Teološke fakultete.
- Reisp, Branko (2013): *Valvasor, Janez Vajkard, baron (1641–1693)*. Slovenska biografija. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. Pridobljeno 17. 8. 2020 s spletne strani: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi759993/#slovenski-biografski-leksikon>.
- Rupel, Mirko (2013): *Ritter-Vitezović, Pavel, plemeniti (1652–1713)*. Slovenska biografija. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. Pridobljeno 17. 8. 2020 s spletne strani: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi509138/#slovenski-biografski-leksikon>.
- Valvasor, Janez Vajkard (1977): *Slava Vojvodine Kranjske*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Razmišljanje po de Bonu

■ **Tatjana Furjan** je učiteljica razrednega pouka na OŠ *Valentina Vodnika* v Ljubljani. Pri poučevanju uporablja projektno delo, objavila je nekaj člankov v strokovnih revijah.

Kot se večina dobrih stvari zgodi po naključju, sem tudi do izobraževanja pri Nastji Mulej prišla na ta način. Na pedagoški konferenci je gospa predstavljala strategije razmišljanja po de Bonu. Poznala sem že strategijo 'šest klobukov', vendar se z njo nikoli nisem poglobljeno ukvarjala. 'Klobuki' mi postajajo jasni šele sedaj, po triletnem aktivnem izobraževanju o ostalih strategijah. Tedaj so me delavnice prepričale s svojo enostavnostjo, človečnostjo, zdravo pametjo, hitrim uvidom ob uporabi preprostih načinov razmišljanja in energetske bogastvom predavateljice.

Foto: AJ

Kaj sem si najbolj zapomnila? Kaj sem najbolj ponotranjila, vzela za svoje, ker se je navezalo na znanje, ki je že bilo moje? Poznati in uporabljati ni isto, med njima je neverjetna razlika. Pogosto nekaj uporabljamo, pa se tega ne zavedamo. Svet ni črno-bel. Ljudje imamo različne zaznave; že vsak sam lahko različno zaznava eno stvar. Zavedanje stereotipov z dobro in škodljivo vsebino pomaga pri senzitivnosti in razumevanju sebe in drugih ljudi. Prav tako tudi najenostav-

nejša strategija PNZ (pozitivno – negativno – zanimivo).

Pozitivno

Pomen problemskega pouka v osnovni šoli je velik. Gre za način razmišljanja, ki se ga otroci učijo od malega – ob našem pogovarjanju z njimi, pristopih, ki jim jih podajamo v običajnih življenjskih in kasneje vrtičevskih ter šolskih situacijah. Otroci od malega prevzemajo načine razmišljanja preko lastnih izkušenj od ljudi, s katerimi so pomembno povezani v družini in ostalem okolju. Situacije so raznovrstne, ljudje smo različni, naše vednje, odzivanje in dejavnosti pa tudi. Tako se otroci ob igrah doma, na igrišču, sami in skupaj z drugimi, pri nujnih prijetnih in neprijetnih opravilih, branju pravljic, iskanju poti, izdelavi nakupovalnih seznamov, načrtovanju izletov ipd. učijo razmišljati, govoriti, delovati in ustvarjati. Kamor gledamo, tja gremo. Na kar se osredotočimo, to se dogaja.

Pomembni sta tudi strukturiranost in rutina. Dobro je poznati načine, postopke, strategije, dejstva, da lažje razmišljamo širše. Omejevanja je v življenju ogromno, z zavedanjem drugih možnosti in z ustreznimi strategijami razširimo zaznave in potem lahko tudi iščemo/najdemo kaj že obstoječega, to spremenimo ali ustvarimo nekaj čisto novega. Poznavanje in zavedanje sta osnova. Zato mi je zelo všeč AMI (alternativa – možnosti – izbire) razlag, pristopov in rešitev. Zavedanje, da tudi takrat, ko se najdemo v slepi ulici in je naša prva misel »Konec. Samo to je. Ni druge.«, obstajajo še druge alternative, možnosti in izbire. Če

pogledamo na človeka, stvar ali dogajanje z različnih zornih kotov, smo primorani opaziti zelo različna dejstva.

Razločevanje vzroka (zakaj – ker) in name-na (čemu – da) je v samem življenju precej zanemarjeno, zato je odlično, da to poudarjamo. Zakaj berem knjigo? Ker jo moram. Ker uživam ob branju. Ker sem jo po naključju našla. Čemu jo berem? Da izvem nekaj novega. Da mi je lepo. Da se zamotim. Da dobim nove ideje. Na eno ali drugo vprašanje zagotovo dobim zelo različne odgovore in pojasnila.

Negativno

Določanje šolskega pouka in učenja kot nečesa slabega, zoprnega, nujnega zla je zares slabo. Otroci prevzemajo naša stališča in odnose; mlajši kot so, pogosteje to počnejo. Če več otroku pomembnih ljudi (npr. starši in učitelji) razume učenje kot nepotrebno za pridobivanje znanja, igro in zabavo pa postavljajo nad vse, več in večje težave imajo otroci z učenjem. Normalno bi moralo biti stališče, da »kar se mora, se pač mora« (poštevanika, pisanje, branje), a po svojih zmogljivostih, ostale stvari pa bi bilo treba organizirati čim bolj problemsko in aktualno. Z osnovnim odnosom kot potrebo po učenju. Kdaj pa je življenje samo zabava in igra? Razen če nekaj obvladamo tako dobro in delamo z veseljem, da napore, ki sodijo zraven, sprejmemo z zavedanjem, da se s temi znanji pravzaprav igramo, kar pa nam nudi zadovoljstvo in celo zabavo. Ne samo krožki, pouk mora biti razgiban, zanimiv, aktualen. Ko bo ta težnja bolj splošna,

bodo učenci v šoli pridobili mnogo več, kot je to možno ob sedanjih splošnih naravnostih. Pouk v osnovni šoli je obvezen za vse in namen bi moral biti zastavljen kot vrednota – ne samo na papirju (učni načrti, letne priprave), ampak v našem dejanskem odnosu do znanja in učenja. Kjer je tako, otrok ni sram povedati, da radi hodijo v šolo, da je v knjižnici odlično in da se da tudi, ko je težko in učna snov ne gre kar sama od sebe v glavo. Že od nekdaj velja rek, da je ponavljanje mati modrosti, ustvarja in utrjuje živčne povezave, ki nadgrajujejo že obstoječe. Premalokrat se sama zase spomnim na uporabnost ključne spodbude/besede, ugotavljam pa, da jo pri usmerjanju otrok uporabljam zelo pogosto, zlasti pri oblikovanju raznovrstnih besedil, pri katerih človek ne ve, kako bi začel. Primer: na slepo

izbereš pet besed, jih povežeš s temo, ki jo imaš, in ugotoviš, da deluje, saj v zelo kratkem času ustvariš želeni zapis.

Zanimivo

Zanimivo je, da marsikaj, kar opazimo, doživimo ali naredimo, lahko opišemo kot pozitivno, negativno ali zanimivo, odvisno od potrebe, zanimanja, želje, nuje, zornega kota. Vsekakor je zanimiv sam pristop in način predstavitve strategij in načina njihovega poučevanja. Najmanj dve barvi pisal, mali lističi, plakati, preverjanje predznanja na različne načine, določen čas, tišina, ko drugi govori, in izmenjava teh dveh dejanj, kar je temelj pogovarjanja, različnost oblik pouka, AMI, UVD (upoštevajte vse dejavnike), PIN (posledice in

nadaljevanje), PNZ – kratice, ki olajšajo zapomnitev, naključna spodbuda/beseda zlasti za aktiviranje tistih, ki so vajeni počakati, da drugi povedo, kaj naj naredijo, ali pa zgolj čakajo, da mine.

Način razmišljanja je tisti, ki nas vodi in usmerja na raznovrstne življenjske poti, vendar ni nujno določen, kot so številne druge življenjske okoliščine. Zavedanje, da obstajajo strategije, ki se jih lahko naučimo vsi, da si olajšamo ali popestrimo življenje, je lahko blagodejno, saj vsi želimo biti zadovoljni, uspešni in srečni. Pomen širjenja zaznav je dejansko aktualizacija današnjega načina življenja, s 'korono' in podobnimi tegobami ali brez. ◀

Vir

- De Bono, Edward (2014): *Naučite svojega otroka razmišljati*. Maribor: Založba Rotis.

Prešolanje v moj razred

■ **Tina Šifrer Gazvoda**, prof. razrednega pouka, ima naziv mentorica. Je učiteljica petega razreda na OŠ Stražišče Kranj. Do leta 2018 je vodila tudi otroški pevski zbor.

Razredni učitelji, večinoma smo učiteljice, s svojimi učenci razvijemo poseben odnos, saj jih poučujemo vse predmete ali vsaj večino njih. Zato je vsak poseg v sestavo oddelka opazen, kar zaznamo že, kadar je kdo izmed učencev odsoten zaradi bolezni ali iz drugačnega razloga. Še večja sprememba se zgodi, ko v oddelek pride nov učenec ali učenka. Takrat je učiteljeva naloga, da to izpelje tako, da je za vse čim bolj ugodno.

Predpriprava

Običajno učitelji o prihodu novega učenca nismo obveščeni prav zgodaj – zgodi se celo, da zjutraj izvemo, da ta dan pride nekdo 'nov'. Takrat nimamo časa, da bi se o učencu pozanimali in dobili čim več koristnih informacij. Odzivati se moramo takoj, čeprav se zavedamo, da lahko ti prvi trenutki odločajo, kako se bo učenec počutil v novi šoli. A kljub temu menim, da je včasih to celo bolje, saj nimamo časa, da bi se ukvarjali z morebitnimi predsodki ali 'halo

efektom'. Po mojih izkušnjah učitelji ob predaji učencev (na primer takrat, ko svoje lanskoletne učence predajamo razredniku v novem šolskem letu) vedno skušamo povedati predvsem to, na kaj moramo biti pri učencu pazljivi. Takrat sicer škoda ne bo tako velika, saj dobimo mnogo informacij o celem razredu otrok, kadar pa pride en sam, si bomo podrobnosti še kako dobro zapomnili. V primeru, da le dobimo kakršnekoli informacije, bodimo do njih zadržani in ne sodimo vnaprej – naša izkušnja je lahko po-

Foto: BS

Foto: Peter Prebil

polnoma drugačna, kot so jo imeli učitelji v odnosu z učencem na prejšnji šoli. Zato je bolje, da si ustvarimo svojo sliko in učencu damo priložnost, da se izkaže sam. Ob prešolanju gre tudi za nove okoliščine, morda celo novo priložnost, v kateri pustimo, da otrok zablesti.

Priprava oddelka

Za učitelja je prihod novega učenca velik izziv z več vidikov, saj mora zagotoviti primerno okolje zanj, hkrati pa obdržati že utečeno klimo v oddelku, in to znotraj okvirov, ki jih je postavljala do danega trenutka. Menjava šole med letom je ponavadi splet okoliščin, ki so za otroka že same po sebi stresne. Kadar gre za selitev, se mora otrok navaditi na nov dom, hkrati pa iskati nove prijatelje in se navaditi na novo učiteljico, nov sistem šole idr. Ob prešolanju zaradi vedenjskih, družinskih ali socialnih težav so otroci verjetno doživeli že precej stvari, ki jih v idealnem svetu sploh ne bi smeli poznati, zato jim šola morda sploh ni tako zelo pomembna ali pa jim je trenutno celo v breme. Naloga dobrega učitelja je, da svojih skrbi ne vpleta v situacijo in poskrbi, da se prišlek počuti čim bolje in je lepo sprejet. To najlažje naredi tako, da (če je le mogoče) oddelk pred spremembo obvesti, da prihaja nov učenec, in sicer na najbolj pozitiven način, ki ga premore. Učenci se bodo gotovo odzvali pozitivno, če bo tak tudi učiteljev odnos. O novem učencu jim povejmo, kar vemo, vendar izpustimo informacije, za katere menimo, da bi lahko učencem, polnim pričakovanj, pokvarile sliko o novincu. Dobro je, da jih spodbudimo k empatiji in k razmisleku, kako bi se sami počutili, če bi

bili vlogi zamenjani. Če je v razredu že kdo, ki je prišel naknadno, sme v tem trenutku deliti svojo izkušnjo, morda lahko celo svetuje, kaj je njemu najbolj pomagalo, da se je počutil sprejetega.

Prvi koraki

Po mojih izkušnjah je najbolje, da učenca najprej vsaj na kratko spoznamo sami. Takrat ga vprašajmo tudi, ali se želi sam predstaviti oziroma povedati kakšno besedo, potem ko ga bomo predstavili mi. Večina ne bo želela, a s tako gesto učencu sporočamo, da smo na njegovi strani in želimo, da se v našem razredu počuti dobro. Nato ga povabimo v razred, ga na kratko predstavimo in mu izrazimo dobrodošlico. Naslednji korak naj bo nadaljevanje s poukom. Poskrbimo, da ga razred ne bo začel zasliševati in zasipati z vprašanji, saj bi se lahko počutil napadenega in bi bil že takoj po nepotrebnem preobremenjen. Najbolje je, da mu izberemo sedež nekje, kjer ga ne bodo vsi ves čas opazovali, kot da je razstavni eksponat, a bo vseeno dovolj blizu, da mu bomo pomagali, če nas bo potreboval. Slednje mu tudi jasno razložimo. Pomembno je, da ne sedi sam za svojo mizo, ampak ima ob sebi nekoga, ki mu bo znal nevsiljivo pomagati. Za začetek bo najbolje, da začnemo s frontalnimi dejavnostmi, po možnosti z razgovorom. Na ta način bomo dali učencu čas, da si nas vse ogleda, nas sliši, spozna razredno dinamiko, opazi pravila pri komunikaciji in podobno. Ob nefrontalnih dejavnostih naj skupine sestavi učitelj, saj bi v nasprotnem primeru učenec lahko ostal sam. To naj stori po vsaj enem odmoru, ko bodo učenci imeli čas,

da se na hitro spoznajo in pogovorijo. V nasprotnem primeru bo skupina učencev z novincem pozornost namenila predvsem njemu in ga morda s tem spravila v nelagodno položaj, pouku pa se ne bodo dovolj posvečali.

Potreben bo čas

V prvem tednu bo vsem zanimivo, da je prišlo do sprememb. Običajno se del učencev ves čas suče okrog novinca in mu želi svetovati, pomagati, ga uvajati v razredno dinamiko, včasih pri tem tudi pretiravajo. Izkoristimo take trenutke in pridne pomočnike zamotimo drugače, na primer z brisanjem table ali s pomočjo pri pripravi materiala za naslednjo učno uro. Del učencev se v novo situacijo ne vpleta, ker so bolj sramežljivi, a običajno pridejo na vrsto in se začnejo bolj zanimati za novinca, ko se tisti prvi malo umirijo. Najdejo pa se tudi taki, ki jih sprememba dinamike zmoti, sploh pri mlajših generacijah, zato bodo morda potrebovali več pozornosti učitelja, da preverijo, ali je njihov položaj v oddelku še vedno tak, kot je bil prej. Pustimo času čas. Bodimo dobra opora, a ne opozarjamo ves čas, da je v razredu nekdo nov. Če moramo učencu pojasniti kakšno podrobnost, ki je vsem ostalim že dobro znana, stopimo do njega in to storimo čim bolj neopazno. Večinoma nam bodo pri tem pomagali ostali, saj so otroci zelo odprti in si znajo včasih med sabo stvari pojasniti bolje, kot če jim jih razlagamo odrasli. Pustimo novincu, da sam pristopi k nam. Tisti, ki so bolj komunikativni, bodo to storili takoj in takrat moramo paziti, da si ne bodo namesto otrok za prijatelja hoteli izbrati kar nas. Tako se bodo kasneje težje vključili v razred. Po drugi strani bolj sramežljivi včasih potrebujejo kar cel mesec, da si upajo sami od sebe pristopiti k nam in nas ogovoriti. Večinoma se v enakem položaju znajdejo tudi tisti, ki ne znajo slovensko in jim je jezik še dodatna ovira. Takrat moramo biti posebej pozorni in zaznati, kdaj je učenec pripravljen, da postanemo del njegove zgodbe.

V družbi je lepše, zato z veseljem sprejmemo vsakega otroka v svoj razred. Bodimo hvaležni, da bomo spoznali nekoga novega in bomo priča ustvarjanju svežih prijateljstev.

Kako otroka naučimo samostojnega učenja

■ **Ana Senegačnik Kurnik**, prof. defektologije, spec. pedagoginja, je učiteljica za dodatno strokovno pomoč na *Osnovni šoli Brezovica pri Ljubljani*. Napisala je knjigo *Moje pasje življenje* ter priročnik *Kosmati pomočnik*. Pri delu uporablja pomoč psa.

Že vrsto let se srečujem s starši otrok, ki se težje učijo. Starši največkrat potožijo, da je njihov otrok pri učenju povsem nesamostojen in da ob njem dnevno presedijo ure in ure. Da bi ga spodbudili, otroku občasno naročijo, naj se gre učiti. V večini primerov to pri otroku ne povzroči nobene spremembe ali pa deluje ravno obratno – zavlačevanje, upor ali pretvarjanje, da se učijo.

Otroci so pred učenjem lačni, žejni ter imajo tisoč in en izgovor, kaj vse morajo še postoriti. Tako se lahko priprava na učenje zavleče tudi v enourno prepričevanje otroka, naj že začne z delom. Otroci lahko nato ure in ure presedijo pred knjigami, ne da bi sploh vedeli, kaj so prebrali. Toda s sitnarjenjem, pridiganjem, grožnjami, zaskrbljenostjo, vpitjem, kritiziranjem ali kaznovanjem ne bomo dosegli, da bi se otrok začel učiti in bil pri tem samostojen. Učenje je kompleksen proces, ki od otroka zahteva visoko stopnjo aktivnosti, zbrani in angažiranosti. Poznati mora tudi različne (bralne) učne strategije, ki jih v procesu učenja vrednoti, prilagaja in s tem razvija zavedanje o svojem učenju. Za uspešno in samostojno načrtovanje in učenje mora otrok imeti cilj, vedeti mora, kaj in kako se je treba učiti, kaj ali kdo mu pri tem lahko pomaga, kako razporediti čas in s čim lahko novo znanje poveže. Vse to so metakognitivne učne spretnosti, ki so za učenje samostojnosti pri učenju ključne.

Pojem metakognicija označuje znanje o kognitivnih procesih ter o spremljanju in kontroli teh procesov. Uvrščamo jo med miselne procese višjega reda, ki omogočajo načrtovanje in sledenje miselni aktivnosti ter uravnavanje le-te. Na področju učenja ju opredeljujejo tudi kot znanje o procesu učenja in znanje o nadzoru oz. kontroli učnega procesa (Černe in Jurišević, 2018).

Razvijanje metakognitivnih učnih spretnosti

S pomočjo zavedanja svojih kognitivnih učnih strategij ter branja učenci izboljšujejo svoje učenje ter vplivajo na metakognitivno znanje in metakognitivno zavedanje. Najprej pa potrebujejo znanje o strategijah učenja in vedenje o tem, kdaj in zakaj uporabiti posamezne postopke, strategije pri učenju in kako jih nadzorovati, spremljati in vrednotiti (samoregulirati). Ravno slednje vodi k odkrivanju napak v procesu reševanja problemov, izbiri ciljev in ustreznih strategij ter spodbuja dejavno učenje.

Kadar se otrok uči učiti, potrebuje pomoč v smislu usmerjanja. Preverite, katere učinkovite strategije učenja že uporablja in katere lahko še razvije. Naučite ga, da samostojno pripravlja učno gradivo in povzetke ter vprašanja ali kartončke za ponavljanje in utrjevanje. Učenje samoregulacijskih spretnosti naj poteka ob konkretni učni snovi, saj bo le tako za otroka smiselno in uporabno. Pomembno je, da opazite in pohvalite vedenje, ki je učinkovito ter uspešno (npr.: odgovorno ravnanje in odločanje, izpolnjevanje obljub, prožnost, postavljanje ciljev, načrtovanje, samostojno pisanje domačih nalog, samoiniciativno učenje itd.).

Poglejmo, kako otroka naučimo dobre organizacije, metakognitivnega zavedanja in strategij samostojnega učenja.

1. Postavljanje ciljev

Otrok si najprej postavi cilj in razporedi učenje. Na primer: Danes se bom naučil dve kitici pesmice in ponovil dve, ki ju že znam; naredil bom domačo nalogo za matematiko in s tem ponovil strategijo računanja z ulomki; ob zemljevidu bom pokazal in poimenoval vsa morja, kotline, planote in reke ter gorovja Afrike itd.

Starši naj otroka vzpodbujajo, da se bo vprašal, kaj je cilj konkretnega učenja in ali bo zmož sam. Tako se bo zavedal, kaj bi rad dosegel in na katerem področju bo potreboval pomoč. Otrok naj se vpraša, kaj mora pri določenem predmetu znati, in si to zapiše na list papirja kot seznam, ki ga oštevilči. S tem ga učimo organizacije oz. pregleda učne snovi po vsebinskih sklopih. Otrok dobi sliko celotne učne snovi, posamezne dele zna umestiti v celoto ter jih med seboj poveže. Hitro lahko tudi oceni, kaj od naštetega že zna, česa še ne in kaj mora še vaditi.

2. Urejanje delovnega prostora

Otrok naj si na prazno mizo razporedi knjige in zvezke po predmetih, pri katerih ima domačo nalogo ali se pripravlja na ocenjevanje znanja. Nekaj časa naj nameni pisanju nalog, nato pa pripravam na ocenjevanje. Prostor naj bo prezračен, dovolj svetel in miren (brez hrupa). Uči naj se vedno v istem prostoru.

Ko otroka učimo pripraviti prostor za učenje, naj se vpraša: Kaj potrebujem za uspešno učenje tega predmeta? Kje bom iskal odgovore na vprašanja (ali poleg zvezka in učbenika potrebujem tudi druge vire, npr. slovar, atlas, zemljevid, geometrijske pripomočke, internet, pomoč odrasle osebe ipd.)? S katerim predmetom bom začel in potem nadaljeval?

3. Čas učenja je treba načrtovati

Otrok naj se vedno uči ob približno isti uri, pri čemer naj upošteva svoj bioritem (nekateri se lažje učijo zgodaj zjutraj, drugi zvečer). Premisli naj, koliko časa bo porabil za pisanje nalog in koliko za učenje določene snovi. Pomembno je, da se svojega načrta drži. Najbolj nesmiselno je učenje brez konca in kraja.

Slika 1: Mesečno načrtovanje učenja za ocenjevanje znanja različnih šolskih predmetov

JANUAR 2020

PONED.	TOREK	SREDA	ČETRTEK	PETEK	SOBOTA	NEDELJA
		1.	2.	3.	4.	5.
6.	7.	8.	9. MAT test	10.	11.	12.
13. TJA test	14.	15.	16.	17.	18.	19.
20.	21.	22. SLO ustno	23.	24.	25.	26.
27.	28.	29.	30.	31.		

Kadar otroka učimo organiziranja časa, mu svetujemo, naj si čas meri. Čas, ki ga je potreboval za reševanje nalog in učenje, naj 5 dni beleži. Tako bo ugotovil, koliko ga povprečno potrebuje za učenje tega predmeta. Zastavlja naj si naslednja vprašanja: Koliko časa bom potreboval za reševanje domače naloge ali za učenje? Kako si bom čas razporedil?

Pomembno je, da si otrok na koledarju označi datume ocenjevanja znanja in drugih zadolžitev. Tako ima tedenski in mesečni pregled nad dogajanjem, da si učenje lažje razporedi in česa ne pozabi. Pri načrtovanju naj si vsaj teden dni prej z barvo označi čas ocenjevanja. Ta ga opomni, kdaj in kateri predmet se mora bolj intenzivno učiti. Vsak predmet naj označi z drugačno barvo (glej Sliko 1). Otroka vodimo, da se za vsak predmet vpraša: Koliko časa bom potreboval, da se bom naučil učno snov? Po ocenjevanju naj sam oceni, ali se je začel učiti pravočasno.

4. Odmori med učenjem

Otrok naj ima po 30 oz. največ 45 minutah 5–10-minutni aktivni odmor. Takrat naj popije vodo, naredi nekaj počepov, sklec, prevalov, meče in lovi žogico, se sprehodi okoli hiše ali se kakorkoli drugače gibalno sprosti.

Med učenjem različnih predmetov naj bo vsaj 30-minutni aktivni odmor. Starši naj otroka navajajo na aktivno preživljanje odmora. Lahko ga zaposlijo s pripravo hrane, ga pošljejo v klet po živila, se z njim žogajo, skupaj zapojejo, si povejo šalo ali se igrajo z domačo živaljo. Pomembno je, da je med odmorom aktivirana druga možganska po-

lovica kot med učenjem. Kadar otrok ne zazna padca pozornosti, naj si nastavi uro, ki ga bo opomnila na odmor. Ura lahko odmeri tudi dolžino odmora in vrnitev k učenju. Nekateri otroci zelo radi uporabljajo peščene ure.

5. Aktivno učenje

Otrok naj bo aktiven med celotnim procesom učenja – naj bere, podčrtuje, izpisuje, postavlja vprašanja, odgovarja na vprašanja, povezuje novo učno snov s staro, ponavlja, riše itd. Dušica Kunaver (2000) nazorno predstavlja različne korake aktivnega učenja:

- podčrtavanje pomembnih dejstev, ločevanje bistvenega od nebistvenega,
- zapisovanje pomembnih dejstev ali opornih točk, lahko tudi v obliki miselnega vzorca,
- samostojen pregled učne snovi in ponavljanje s pomočjo miselnih vzorcev in preglednic,
- samostojna uporaba znanja, dodajanje lastnih stališč, lahko v obliki diskusije.

Otroci velikokrat ne poznajo strategij učenja in uporabljajo manj učinkovite tehnike učenja (npr. branje). Predstavimo jim čim več različnih načinov:

- branje (tiho, glasno, hitro, počasno),
- pisanje (predvsem pri učenju tujega jezika, ko želimo vaditi zapis besed),
- računanje (ustno in pisno),
- podčrtavanje (z različnimi barvami, enojnimi, dvojnimi, ravnimi, krivimi črtami, okvirji, obkroževanje),
- zapisovanje ob robu (pisanje ključnih mi-

sli in pojmov, razlag) ali zapisovanje na samolepilne lističe (iz njih lahko otrok izdelava miselni vzorec),

- izpisovanje (ključnih podatkov v obliki miselnega vzorca, alinej, časovnega traku),
- oblikovanje miselnih vzorcev in povezovanje nove učne snovi z že znano,
- postavljanje vprašanj (izdelava kartončkov z vprašanji za ponavljanje),
- odgovarjanje na vprašanja (pisno in ustno),
- risanje (slik, shem, skic, načrtov),
- modeliranje (izdelava 3D-shem),
- povzemanje s svojimi besedami,
- glasno ali polglasno ponavljanje in pripovedovanje ob ključnih besedah.

Bolj kot je otrok pri učenju ustvarjal, sproščen in aktiven, hitreje se bo naučil. Med učenjem naj se sprašuje: Katero znanje mi bo pomagalo pri razumevanju šolske snovi? Ali (glasno) razmišljam, kako bom nalogo rešil? Ali potrebujem pomoč pri branju in bralnem razumevanju? Ali sem razumel vse šolske pojme? Kaj bom naredil, če jih ne razumem? Katere učne strategije sem uporabil? So strategije ustrezne, jih je treba spremeniti? Kako si učno snov najlažje zapomnim? Tako pomagamo razvijati otrokovo metakognitivno zavedanje in povečujemo samostojnost pri učenju. Starši naj učne strategije skupaj z otrokom napišejo na list in ga postavijo na vidno mesto. Tako jih bo otrok lažje usvojil in hitreje samostojneje uporabljal. Otroku naj uporablja različne strategije pri usvajanju različne šolske snovi.

Za uspešno učenje potrebujemo tudi dobro razvito tehniko branja. Slednje moramo prilagajati glede na to, kje v učnem procesu se nahajamo. Kunaver (2000) loči tri vrste branja:

- Prvo branje je namenjeno spoznavanju učne snovi in naj bo hitro ter tiho.
- Drugo branje naj bo počasno in natančno, ob njem naj otrok ustvarja zapiske (ključne besede, pojme) ali miselni vzorec. Učno snov naj razdeli na posamezne dele, poglavja, odstavke.
- Tretje branje naj bo le bežen pregled zapisov, ključnih besed, iz katerih tvori povedi, razlaga pojme in polglasno govori. Otroku takšno branje predstavimo na konkretnem primeru in skupaj tvorimo zapi-

ske. Usmerjamo ga, da si postavlja vprašanja: Kaj že vem o tem? Kako bi to, kar sem prebral, povedal s svojimi besedami? Katere besede so najpomembnejše? S tem razvijamo in krepimo tudi otrokovo spontano razlago učne snovi, pri kateri izpostavlja posamične probleme pri razumevanju, kar vodi k smiselnemu učenju. Tisti učenci, ki uporabljajo spontano razlago, se naučijo več.

6. Ponavljaj, zapomni si in analiziraj

Otrok lahko do ocenjevanja snov že pozabi. Da se naučena snov ne izgubi, je potrebno učenje z razumevanjem (povezovanje nove učne snovi z že znano, primerjanje, iskanje podobnosti in razlik, urejanje itd.) in ponavljanje. Od začetka naj bo slednje bolj pogosto, kasneje pa na nekaj dni. Idealen potek učenja in dobrega pomnjenja poteka v naslednjem zaporedju: učenje, kratek pregled učne snovi pred spanjem (isti dan kot učenje), spanje in naslednji dan ponoven pregled učne snovi.

Starši lahko otroka spodbudijo, da si za ponavljanje in utrjevanje učne snovi pripravi kartice z vprašanji. Vsak dan naj jih žreba in odgovarja na vprašanja. S tem ko pomeša vrstni red vprašanj, je učenje zabavnejše, bolj zanimivo in dinamično, okrepi pa se otrokov priključitev dejstev, saj si le-ta ne sledijo v znanem zaporedju.

Otrok si lahko na vidnem mestu (na primer nad mizo), kjer se uči, napiše ali 'obesi' pomembne ključne besede, pojme, korake, postopke ... Tako jih vidi večkrat in (nevede) utrjuje.

Na koncu naj si otrok postavi spodaj zapisana vprašanja, ki razvijajo njegovo metakognitivno zavedanje in močno vplivajo na njegov učni proces. Tako poleg metakognitivnega zavedanja (uči se učiti) razvija tudi samokritičnost in spretnosti načrtovanja, sledenja in uravnavanja svoje miselne aktivnosti in s tem občutek nadzora nad učnim procesom. Sprašuje naj se: Ali sem dosegel cilj? Kaj me je pri učenju spodbujalo, kaj me je oviralo? Ali sem imel dovolj časa? Sem dobro načrtoval čas? Pri katerih vsebinah sem bil bolj in pri katerih manj uspešen? Pri čem sem potreboval pomoč? Ali sem zaprosil za pomoč? Kaj mi je pomagalo pri učenju s starši, učiteljico? Katero znanje mi

Foto: BS

je pomagalo pri razumevanju učne snovi? Kako ga bom uporabil? Sem bil danes uspešen ali potrebujem še vajo? Kakšno in koliko? Vprašanja lahko tudi zapišemo in jih otroku postavimo na vidno mesto. Tako jih bo hitreje ponotranjil in redno ter samostojno uporabljal.

7. Priprava na ocenjevanje znanja

Otroka naučimo, da natančno pregleda preverjanje znanja in vse rešene naloge oziroma vprašanja. Ponovi naj učno snov in odgovarja na različna vprašanja. Če je le mogoče, naj se nalog, ki jih ni znal rešiti ali so bile napačno rešene, loti še enkrat. Ob tem naj bo pozoren na napake, ki jih je naredil, saj so le-te kašipot, kaj se je treba še naučiti. Ob tem naj se otrok vpraša in si označi, koliko nalog je rešil pravilno in koliko pomoči je ob tem potreboval. Izdela naj si seznam. Na papir naj napiše različne učne enote, ki jih kasneje, ko učno snov zna, obkljuka (glej Sliko 2).

Slika 2: Seznam za matematiko

Ulomki:

- Krajšanje ulomkov
- Razširjanje ulomkov
- Seštevanje ulomkov
- Odštevanje ulomkov
- Mešani izrazi z ulomki (+ in -)
- Množenje ulomkov
- Deljenje ulomkov
- Mešani izrazi z ulomki (+, -, • in ÷)

Otroku razložimo, da vsaka priprava na reševanje nalog ocenjevanja znanja vsebuje:

- natančno branje navodil nalog,

- razporeditev časa med reševanjem naloge,
- pregled vseh nalog in začetek reševanja nalog, ki jih zna najboljše (težje pusti za konec),
- iskanje odgovorov v vprašanih oz. v nalogi, besedilu (pri angleščini v besedilu poišče besede, s pomočjo katerih tvori odgovore).

Zaupati vase

Otroka učimo, naj bo pri učenju aktiven, dobro organiziran, da bo znal prositi za pomoč, a je ne bo izkoriščal, in da bo delal sproti. Učimo ga notranjega govora, samospaševanja (s pomočjo metakognitivnih vprašanj) in s tem zavedanja, da je sam ustvarjalec svoje prihodnosti in da je stopnja znanja odvisna od njega. Za uspešno učenje mora otrok ponotranjiti veliko stvari, postati morajo del njega in biti samoumevne. To je proces, zato bodite pripravljeni in odprti za vodenje in slalom med učnimi izzivi in otrokovim učenjem spoprijemanja z njimi. Otroku je pomembno predati sporočilo, da kljub neuspehu zaupa vase in ne obupa. Veliko sreče na poti učenja samostojnega učenja! ◀

Viri in literatura

- Černe, Tanja; Jurišević, Mojca (2018): Metakognitivno zavedanje bralnih strategij pri mlajših mladostnikih z disleksijo ter mlajših mladostnikih brez disleksije. V Milena Košak Babuder idr. (ur.): *Specifične učne težave – sopojava vpljanje težav in možnosti za uresničevanje pozitivnih izidov*: zbornik prispevkov. 5. mednarodna konferenca o specifičnih učnih težavah. Ljubljana, 28.–29. 9. 2018 (str. 183–194). Ljubljana: Društvo Bravo.
- Černe, Tanja (2019): *Razvoj metakognitivnih učnih strategij pri učencih s specifičnimi učnimi težavami*. Gradivo z izobraževanja v Svetovalnem centru za otroke, mladostnike in starše, Ljubljana.
- Kunaver, Dušica (2000): *Učim se učiti*. Ljubljana: samozaložba D. Kunaver.
- Rose, Colin; Goll, Louise (1993): *Umetnost učenja*. Ljubljana: Tangram.

Koraki do uspešne vzgoje

■ **Miha Klanjšček**, mag. prof. razrednega pouka, je učitelj na *Osnovni šoli Polje*.

■ **Dejan Hozjan** je izredni profesor za področje pedagogike na *Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem*. Je koordinator magistrskega študijskega programa *Izobraževanje odraslih in razvoj kariere* ter vodja *Centra za vseživljenjsko učenje Pedagoške fakultete Univerze na Primorskem*. Ukvarja se s kritičnim proučevanjem področja pedagogike, andragogike in menedžmenta v izobraževanju.

O vzgoji in načinu vzgajanja je bilo že veliko pisanega in veliko raziskanega. Tako nam številni priročniki na različne načine predstavljajo mnogotere možnosti vzgajanja. Kljub temu ostaja, tako pri starših kot tudi v stroki, določena mera negotovosti in nezaupanja v vzgojna prepričanja in nasvete, saj je njihova učinkovitost pogosto vprašljiva. Zakaj je temu tako?

Priročniki in podobna strukturirana navodila delujejo takrat, kadar je na njihovem področju dosežena določena mera enotnosti oz. univerzalnosti. Kuharske knjige delujejo zato, ker so merske količine univerzalne; avtošole delujejo, ker so cestnoprometni predpisi enotni; zdravstvo deluje, ker je človeško telo do neke stopnje univerzalno.

V nasprotju s tem za proces vzgoje velja, da je močno zaznamovan s strani svojih udeležencev, njihovega znanja in izkušenj ter širšega socialnega okolja. Pravimo, da je vzgoja individualno pogojen proces. Prav zaradi svoje individualnosti, specifičnosti in pomanjkanja univerzalnih elementov je skoraj nemogoče oblikovati priročnik, ki

bi vzgojitelje preko togih korakov uspešno usmerjal pri vzgojnem delovanju. Ključ za uspešnost tako ne predstavlja ponavljanje uspešnih vzgojnih dejavnosti tretje osebe, temveč razumevanje vzgojnega procesa, njegovih elementov in njihovo prilagajanje vzgojitelju, vzgajanemu in posamezni vzgojni situaciji.

Dovolite nam, da vam predstavimo nekaj osnovnih elementov vzgoje, začeni s tem, kaj sploh je vzgoja. Že na to vprašanje različni vzgojni priročniki odgovarjajo različno in začne se zmeda med vzgojitelji. Tudi če bi se držali najpogostejše oblike definicije, ki pravi, da je vzgoja socialna interakcija med ljudmi, pri čemer izkušenejši poskuša

doseči ali okrepiti želeno vedenje z namenom razviti otroka v samostojno odraslo osebo, bi naleteli na težave. Če bi namreč to držalo, od kod prihaja vse neželjeno vedenje? Kdo otrokom privzgaja preklinjanje, nespoštovanje in neupoštevanje pravil? Koliko staršev, ki svojim otrokom nikakor ne želijo nič slabega, se sooča z vzgojnimi problemi? Definicije vzgoje, ki na tak ali podoben način vzgojitelja postavljajo v fokus vzgojnega procesa, pozabljajo, da je vzgajani tisti, ki nosi posledice vzgojne dejavnosti in izkazuje njene rezultate. Dejavnost vzgojitelja v vzgojnem procesu tako ni nič več kot poskus vplivanja na vzgajanega. Kako naj torej vzgojo opišemo v celoti?

Za trenutek pozabimo vse, kar vemo o vzgoji, in se osredotočimo le na tisto, za kar lahko z gotovostjo trdimo, da je res. Najbolj neomajna opredelitev vzgoje je njena časovna umestitev. Zagotovo lahko trdimo, da vzgoja ni enkratni dogodek, temveč se dogaja dlje časa. Zaradi tega lahko z gotovostjo trdimo, da je vzgoja proces. Vsak proces se osredotoča na določeno stvar ali bitje, ki se skozi čas spreminja. Ali se med vzgojo bistveno spreminja vzgojitelj? Ne. Pri vzgoji se bistveno spreminja otrok oz. tisti, ki se ga vzgaja, tisti, čigar vedenje, delovanje ali razmišljanje se spreminjajo. Na podlagi česa pa se spreminjajo vedenje, delovanje in razmišljanje vzgajanega? Spreminjajo se na podlagi tistih informacij, ki jih otrok prepozna kot pomembne za svojo dobrobit. Izvor teh informacij je otrokov vzgojitelj, pri čemer to lahko predstavlja kogarkoli: njegove starše, učitelje, vrstnike, naključne mimoidoče, socialna omrežja itn. Zaključimo lahko, da je vzgoja proces spreminjanja vedenja, ki ga narekuje socialno okolje vzgajanega.

Starši tako predstavljajo le enega (vendar vse prej kot zanemarljivega) od virov informacij, ki jih ima otrok na voljo med svojim odraščanjem. Kako lahko to svojo vzgojno vlogo čim bolj izkoristimo?

Za začetek lahko ozavestimo dejstvo, da je

Foto: AJ

Foto: Petra Duhannoy

vzgojna vloga staršev zaradi njihove enkratnosti in neponovljivosti na vseh vzgojnih področjih neprenosljiva in nenadomestljiva. Starši so za otroka enostavno nenadomestljivi, kar jim daje večje možnosti za uspeh v primerjavi s profesionalnimi vzgojitelji, saj le-te otroci nenehno menjavajo. Tako ostaja primarna odgovornost za vzgojo otrok v rokah staršev. To velja tudi za njihove vzgojne vloge, ki jih lahko v grobem razdelimo na pet področij:

1. skrb za zadovoljevanje otrokovih potreb,
2. poznavanje otroka, njegove osebnosti in delovanja,
3. individualiziranje procesa vzgoje,
4. spodbujanje otrokovega razvoja,
5. poosebljanje avtoritete.

Starši lahko med vsemi vzgojitelji najboljše zadovoljijo otrokove potrebe po varnosti, ljubezni in pripadnosti, ki so za otroke neprecenljive. Uspešno zadovoljena potreba po varnosti vzpostavlja spodbudno okolje za učenje, vzgajanje in napredek v razvoju. Odraščanje namreč od otrok zahteva veliko mero poguma, saj neprestano preizkušajo neznane stvari. Ob tem jim občutek varnosti zagotavlja, da njihov neuspeh ne bo imel destruktivnih posledic, temveč bo priložnost za razvijanje novih sposobnosti. Otrok, ki se v svoji družini ne počuti ljubljenega ali sprejetega, se bo najverjetneje enako ali podobno počutil tudi v družbi. Posledično bo veliko energije vložil v zagotavljanje svoje lastne varnosti in manj v usvajanje novih znanj ter sposobnosti, pri čemer bo veliko manj tvegala. Zaradi tega bo

tudi njegov napredek v razvoju počasnejši. Hitrost otrokovega razvoja pa ni odvisna samo od vzgajane, temveč tudi od vzgojitelja in njegovega poznavanja otroka. Ker starši s svojim otrokom delujejo in sodelujejo praktično od rojstva dalje, lahko trdimo, da so starši tisti vzgojitelji, ki z otrokom preživijo največ časa. To jim daje možnost, da najbolje spoznajo otroka, njegovo osebnost in delovanje ter s pridobljenimi informacijami individualizirajo vzgojo za čim bolj optimalne rezultate. Z informacijami o otrokovem delovanju lahko pomagajo tudi drugim vzgojiteljem pri doseganju zastavljenih vzgojnih ciljev in tako še dodatno pospešijo otrokov razvoj.

Nenazadnje imajo starši skupaj s primarno odgovornostjo za otrokovo dobrobit tudi primarno avtoriteto nad njim in njegovim obnašanjem. To pomeni, da so starši tisti, ki presojujejo dejanja drugih vzgojiteljev in jih opredeljujejo kot dobra ali slaba; starši so tisti, ki dokončno presojujejo, ali je določena dejavnost za otroka konstruktivna ali destruktivna, ali jo lahko otrok še naprej izvaja ali jo je treba prekiniti. Pri tem je seveda spodbudno, da starši v primeru negotovosti pridobijo ustrezne informacije in tako preprečijo sprejemanje prenapljenih ali neutemeljenih odločitev.

Kako naj torej delujemo kot vzgojitelji?

1. Najprej moramo vzpostaviti dober medosebni odnos in s tem otroku zagotoviti zadovoljevanje potreb po varnosti, ljubezni in pripadnosti. S tem bomo poskrbeli za čim bolj optimalno okolje za učenje, razvoj in vzgajanje.

2. Po vzpostavitvi kakovostnega okolja za vzgajanje spoznamo vzgajane in njegovo delovanje znotraj tega okolja. Pri tem bodimo pozorni predvsem na njegova čustva, npr. katere dejavnosti so tiste, ob katerih otrok doživlja pozitivna čustva, in katere dejavnosti so tiste, ob katerih otrok doživlja negativna čustva.

3. Na podlagi svojih ugotovitev si nato zastavimo vzgojne cilje, preko katerih bomo otroka naučili, kako naj uspešno deluje v družbi. Posamezen cilj lahko zasledujemo krajše ali daljše časovno obdobje. Ko cilje predstavljamo otrokom, naj bodo razdeljeni na čim krajše etape, saj jim bo to pomagalo ohranjati motivacijo in koncentracijo pri zasledovanju zastavljenega cilja. Tako naj doseganje posameznega cilja ne bo daljše od enega tedna. Šele pri najstnikih lahko cilje razširimo na obdobje do enega meseca.

4. Ko so naši vzgojni cilji zastavljeni, nam preostane še njihovo zasledovanje in doseganje, pri čemer si lahko pomagamo s poznavanjem svojega otroka in njegovega delovanja. Dejavnosti, ob katerih doživlja pozitivna čustva, lahko uporabimo kot spodbudo, nagrado, motivacijo ali kot sredstvo, preko katerega se bo otrok naučil določene spretnosti ali usvojil določeno navado. Dejavnosti, ob katerih otrok doživlja negativna čustva, pa lahko izkoristimo za preprečevanje neželenega vedenja, ki bi se pri zasledovanju vzgojnega cilja pojavilo pri otroku.

Usvojitev posameznega vzgojnega cilja vedno zajema tudi spremembo v delovanju osebe, ki jo vzgajamo. Zaradi tega opisane štiri korake med vzgojo nenehno ciklično ponavljamo in po potrebi prilagajamo sebi, svoji osebnosti in delovanju, otrokovi osebnosti in delovanju ter okolju, v katerem vzgajamo; vse z namenom, da bi otrok odrasel v odgovorno, samostojno osebo, ki bo uspešno delovala v družbi. ◀

Literatura

- Hrovat - Kuhar, Eva (2017): *Izzivi sodobne vzgoje*. Dob pri Domžalah: Miš.
- Klanjšček, Miha (2019): *Otrokovo dojetje vzgojnih ukrepov svojih staršev*. Magistrsko delo. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta.
- Krajncan, Mitja (2018): Socialnopedagoške paradigme vzgajanja. V Mateja Marovič; Andreja Sinjur (ur.): *Večdimenzionalnost socialnopedagoških diskurzov* (str. 11–40). Koper: Založba Univerze na Primorskem.
- Peček Čuk, Mojca; Lesar, Irena (2011): *Moč vzgoje*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

Starši in otroci

Nemoč sodobnih staršev

■ **Vesna Jarh**, dipl. vzgojiteljica predšolske vzgoje, je zaposlena v *Vrtcih občine Žalec*.

Otroštvo je zelo kratko obdobje, znotraj katerega je vsak zamujeni trenutek neponovljiv.

Sodobna vzgoja starše vsak dan postavlja pred izzive, ki so jim vedno manj kos, so nemočni, se izogibajo konfliktu s svojim otrokom in vsemu, kar bi v njihovem otroku vzbudilo nelagodje. Ta neodločnost, ohlapno postavljanje meja otrokom in pretirana radodarnost potrjujejo mnenje, ki ga izpostavi tudi Milivojević (2009). Ugotavlja, da so številni starši pri vzgoji izgubili smer in cilje, h katerim usmerjajo otroka. Izgubili so starševsko moč, brez česar vzgoja ni mogoča. Past njihovega starševstva je priljubljen permissivni vzgojni slog, s katerim v družini ustvarjajo na videz demokratično vzdušje. Po mnenju Čerina (2009) je generacija, ki danes najbolj intenzivno staršuje, izrazito narcistična, kar pomeni, da se vsem informacijam navkljub ne zna vživljati v potrebe svojih otrok, iz česar izvira tudi marsikatera vzgojna zagata ali zmedenost. Prihaja do paradoksa sodobnega starša, ki po eni strani vlaga v svoje otroke ogromno emocionalne in siceršnje energije, po drugi pa ga preganja občutek, da njegovi vzgojni prijemi ne delujejo. Podobnega mnenja je zagovornica dosledne vzgoje Zalokar Divjak (Čebulj, 2013 v Ilič, 2014), ki poudarja, da s popustljivo vzgojo otrokom bolj škodimo, kakor koristimo, saj otroci postanejo odvisni od pomoči staršev in so tako 'oropani' lastne prizadevnosti. Popustljivo vzgajani otroci od staršev vedno nekaj zahtevajo, ne

cenijo, kar jim je dano, niso sposobni empatije, nimajo občutka za potrebe drugih in jih ne spoštujejo, ne upoštevajo pravil in so nezahtevni do sebe.

Sodobne starše Ehrensaft (1997) označi kot lebdeče skrbnike, ki 'skačejo' sem ter tja, da bi zadovoljili otrokove potrebe, in svoje otroke nadvse obožujejo. Otrokom ponujajo prijateljstvo namesto vodenja. Otroke obravnavajo kot prince in princeze ter jih pripravijo na 'uspeh', še preden zapustijo porodni kanal. Rener (v Čepin Čander, 2010) izpostavi, da gre predvsem za ideološki projekt izobraženih staršev srednjega sloja, ki že desetletja sledijo ideologiji, da je »za naše otroke dobro le najboljše«. Tudi Pišot (2008) ugotavlja, da otroci postajajo posebna dobrina z neprecenljivo emocionalno vrednostjo, na katero starši projicirajo svoje želje in pričakovanja. Rener (v Čepin Čander, 2010) pravi, da posledice takšnega starševanja ne morejo biti dobre, saj si lahko na koncu vseh teh naporov zlahka predstavljamo utrujene, živčne in izžete starše ter zatrte ali super razvjene otroke. Vse kaže, da bo generacija, ki je vložila ogromno energije v projekt 'biti dober starš', ustvarila razvjene otroke. Razlogi za to so zagotovo kompleksni in se skrivajo tako v pomanjkanju časa, hitenju, v vse večji zahtevnosti otrok, ki ne znajo biti več samozadostni, v iskanju hitrih rešitev za vzgojne izzive itd.

Najpomembnejša razloga pa sta zagotovo izguba zaupanja staršev v svojo vlogo vzgojitelja in nejasen vzgojni cilj.

Kaj je vzgoja?

Vzgoja je celostno delovanje, vse tisto, kar moramo posredovati otrokom in kar bodo v življenju potrebovali. Hurrelmann in Bauer (v Marovič in Sinjur, 2018) vzgojo opredelita kot socialno interakcijo med ljudmi, pri čemer odrasli poskuša načrtno in s ciljno usmerjenim delovanjem ter upoštevanjem otrokovih potreb in individualnih posebnosti doseči ali okrepiti želeno vedenje. Brezinka (v Marovič in Sinjur, 2018) je mnenja, da je vzgoja skupno ime za vse uporabljene uspešne in neuspešne poskuse, ki želijo spremeniti vedenje, posebej otrok, v želeno smer. Avtor poudari, da se vzgoja nanaša na starševski vzgojni vpliv na razvoj in vedenje odraščajočih, pri čemer koncept vključuje tako proces kot rezultat tega vpliva. Vzgojo morajo starši prilagoditi vsakega otroku posebej, saj je pomembno vedeti, da je vsak otrok poseben in drugačen.

Izzivi in pasti vzgoje v družini

Družina kljub drugim vplivom na razvoj otroka predstavlja prvi in temeljni vpliv, na katerega se vežejo vsi poznejši dejavniki. To je prostor izgradnje otrokovih identitetnih temeljev, saj otrok iz simbiotičnega razmerja z materjo vstopa v svet ostalih primarnih družinskih članov: očeta, sorojencev in razširjene družine, kar omogoča preizkušanje korakov v naraščajočo avtonomnost. Družina ni le institucija, ampak je predvsem splet odnosov. Odnosi v družini zastavijo najnaravnnejšo in najpopolnejšo pot do discipline. V odnosu sta dve strani – starši in otrok; vsaka po svoje oblikujeta navezanost. Ta odnos je po moči zelo nesorazmeren. Večino resnične moči imajo starši, otroci pa je imajo le toliko, kolikor jim je starši dodelijo. Starši imajo moč zato, ker je otrok popolnoma odvisen od njih in ker zaradi svoje objektivne nezrelosti še ne zmore v dovolj veliki meri nadzirati svojih impulzov in posledično svojega ravnanja (Čebulj, 2013 v Ilič, 2014). Odnos je treba graditi v smislu razvijanja sposobnosti in kakovosti. Ozavestiti je treba, kateri načini vzgoje ne delujejo oziroma pri katerih starši opazijo, da ostajajo nemočni.

Otroci se najlepše razvijajo, če jih ljubimo takšne, kot so, ne pa takšne, kakršni bi po predstavah staršev morali biti. Otrokovu preživetje in globina, širina ter varnost njegovega razvoja zahtevajo čustveno občutljivo, dostopno in odzivno odraslo osebo. Sodobni starši nenehno iščejo ravnotežje med strogostjo in popustljivostjo. Njihovi vzgojni stili predstavljajo možnosti vedenja otrok. Temeljne vzgojne stile sta Bouwkamp in Bouwkamp (2014) povezala z vzgojnim vedenjem staršev. Kombinacije so razvidne iz Tabele 1.

Zakaj je vzgoja tako zahtevna?

Na nek način otroci vladajo svojim staršem. Starši se bojijo fizično in umsko obre-

meniti svoje otroke. Zavijajo jih v vato, kot pravi Gorenjak (2009), jih preveč varujejo in ščitijo pred vsemi nevarnostmi ter razočaranji in jih ne pripravijo na realnost življenja. Doma jim ni treba delati. Včasih jim starši niti ne dovolijo tega, kaj šele da bi jih spodbujali. Tako si otroci ne pridobijo potrebnih življenjskih izkušenj. Wexberg (v Marovič in Sinjur, 2018) pravi, da je razvajan otrok zasut z nežnostjo, občudovan ob vsakem dosežku, deležen brezmejnega laskanja njegovi lepoti in inteligentnosti, je v središču pozornosti v družini, starši mu vsako željo razberejo že iz oči, mu vse dovolijo in preprosto pustijo, da jih tiranizira. »Ne vem, ni mi jasno, zakaj so starši tako predali oblast otrokom. Ne zdi se mi pošteno. To je tako, kot če nekoga, ki ni sposoben ali dorasel, postavijo za pred-

sednika ali cesarja. /.../ Ne vem, zakaj so starši popustili. To ni slabo le zanje, ampak tudi za otroke. Otrok mora imeti ograjo, da ne bo padel v vodo, da ne bo padel čez breg. Zdaj pa otroci lahko vse naredijo. Potem pa mame doma jočejo, namesto, da bi ukrepale. Meni se zdi to hudo« (Neža Maurer v Čerin, 2009).

Zdi se, da je beseda avtoriteta v družinah dobila nekoliko negativen prizvok – verjetno predvsem zato, ker se jo napačno pojmuje. Avtoriteto zelo nazorno opiše Kroflič (1997: 54): »Avtoriteta je eden temeljnih pedagoških pojmov, ki pojasnjujejo vzgojna načela in načela otrokovega moralnega razvoja. Brez nje si ne moremo predstavljati vzgojnih učinkov, saj je vzgoja vedno določena oblika vodenja otroka ter določanja/razkrivanja vrednostnih okvirov (paradigem), ki so podlaga človekovi načrtni dejavnosti, avtoriteta pa je tista moč, ki nam omogoča vplivati na otrokov razvoj.«

Rogge (2000: 73) meni, da spreminjanje v odnosih omogočajo izoblikovane vloge, meje in pravila, in poudari: »Postavljanje meja je proces, ki poteka vse življenje. Pri tem so napake dovoljene. To so zaželeno darila, s pomočjo katerih otrok pridobi nove izkušnje.«

Literatura

- Bouwkamp, Roel; Bouwkamp, Sonja (2014): *Blizu doma*. Priročnik za delo z družinami. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, Pedagoška fakulteta, Inštitut za družinsko terapijo.
- Čepin Čander, Maja (2010): Iz Objektivna: Starši v pehanju za popolnim, uspešnim in srečnim otrokom. *Dnevnik*, 9. 10. 2010. Dostopno na: <https://www.dnevnik.si/1042393985>.
- Čerin, Aleš (2009): Otroci vladajo staršem. *Preprostost*, 6. 1. 2009. Dostopno na spletni strani: <http://preprostost.si/2009/01/06/otroci-vladajo-starsem/>.
- Ehrensaft, Diane (1997): *Spoiling childhood*. New York, London: The Guilford Press.
- Gorenjak, Irena (2009): Kdaj lahko govorimo o razvajanju, kakšne posledice ima to za otroke in kaj lahko storimo, če se ujamemo v delo z razvajanjem? *Didakta 18/19(3)*, str. 27–32. Dostopno na: http://www.didakta.si/doc/revija_didakta_2009_marec.pdf.
- Ilič, Maja (2014): *Vrnitev k skupnosti: odgovor na postmoderno identiteto posameznika v potrošniški družbi?* Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Kroflič, Robi (1997): *Med poslušnostjo in odgovornostjo*. Ljubljana: Vija.
- Marovič, Mateja; Sinjur, Andreja (2018): *Večdimenzionalnost socialnopedagoških diskurzov*. Koper: Založba Univerze na Primorskem.
- Pišot, Saša (2008): *Sociološka analiza fenomena 'protektivnega' otroštva*. Magistrsko delo. Koper: Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije.
- Rogge, Jan-Uwe (2000): *Med popustljivostjo in strogostjo: otroci potrebujejo meje*. Tržič: Učila.
- Zgonc, Darja (2009): Intervju: dr. Zoran Milivojevič, psihoterapevt. *Viva*, 9. 11. 2009. Dostopno na spletni strani: <http://www.viva.si/Intervju/1542/Intervju-dr-Zoran-Milivojevi%C4%87-psihoterapevt>.

Tabela 1: Temeljni vzgojni stili in vedenje otroka (Bouwkamp in Bouwkamp, 2014: 43–148)

Vzgojni stili in vedenje staršev	Vedenje otroka
Popustljivi starši otroka razvajajo, veliko nudijo in malo zahtevajo, otrok dobi to, kar hoče, ne pa tega, kar potrebuje.	Otrok je impulziven, jezen, dela po svoje, ne zna potrpeti in ni pripravljen prevzeti odgovornosti.
Razumevalni starši otroka razumejo, jemljejo resno in se zanj zanimajo, mu pustijo do besede in ga poslušajo.	Otrok je odprt, igriv, svobodno in odkrito govori o svojih notranjih vzgibih, izraža se prijazno in toplo, je odkrit.
Ljubeči starši k otroku pristopajo ljubeče in jasno.	Srečen, sproščen otrok, ki je radoživ, igriv. Zna se sam zabavati in je odprt do povezovanja z okoljem.
Zaščitniški starši otroku namenjajo posebno pozornost in ga ščitijo pred negativnimi izkušnjami.	Otrok se pri starših počuti varnega, ker ve, da se lahko vedno zanesa nanje. Zaupa, da bodo vedno na razpolago in mu bodo pomagali rešiti njegove probleme.
Pretirano zaskrbljeni starši so pokroviteljski in nadzorujejo. Povsod odločajo namesto otroka, ves čas ga budno spremljajo.	Otrok je negotov glede svojih (ne)zmožnosti, ne upa si sam izbrati in se sam odločati, vedno išče stik s starši, išče odobravanje.
Avtoritativni starši dajejo navodila, kaj mora otrok narediti, kako razmišljati in se vesti, ne upoštevajo njegovih potreb in občutkov. Ljubezen izkazuje samo takrat, ko izpolni njihova pričakovanja.	Otrok popusti željam staršev, se podredi in vda nadzoru. Upošteva pravila, norme in ideje ter za to žrtvuje lastne želje, potrebe in občutke.
Kaznujoči starši so prepričani, da se otrok ne bo ničesar naučil, če ne bo kaznovan, zato zavzamejo strogo držo zaradi lastne frustracije.	Otrok je užaljen, se izogne neodobravanju staršev in kazni, zato na videz dela to, kar starši hočejo. Kljubuje tako, da se pretvarja, da mu kazni ne pride do živga.
Nasilni starši prizadenejo otroka s sproščanjem lastne jeze, frustracij (telesno nasilje, psihično/čustveno nasilje, spolne zlorabe).	Otrok je napet, labilen in boječ. Jezo, strah in maščevalne občutke drži v sebi in skuša izpolniti pričakovanja staršev.
Zanemarjajoči starši ne posvečajo pozornosti otroku, ne razmišljajo o njegovih potrebah in interesih. So odsotni oz. prezaposleni s svojimi težavami.	Otrok je izgubljen, zapira se pred svojim okoljem in se izolira.
Nedosledni starši nenehno menjavajo pozicijo, so strogi, ko pa otrok povzroča probleme, popustijo.	Otrok se ne more zanesi na starše, ker je dobil izkušnjo, da mu lahko popolnoma stojijo ob strani ali pa sploh ne.
Nezanesljivi starši so nestabilni, nihajo v čustveni povezanosti.	Otrok močno potrebuje varnega, zanesljivega starša. To skuša doseči s protestiranjem, upiranjem, kljubovalnim vedenjem ...
Nedorasli starši se vedejo nemočno in odvisno od otroka ter prosijo, naj jim pomaga in jih podpira, pričakujejo, da bo otrok skrbel zanje.	Otrok razvije tankočutnost in se zna živjeti v težke situacije drugih ter skuša olajšati njihovo breme. Prepričan je, da starši potrebujejo njegovo skrb in zaščito.

Vzgojiteljski načrt slikarskega teoretika

Zoran Didek: Kote – avtoportret ob Krki, 1960

■ **Milček Komelj**, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve leta 2011 predaval na *Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete* v Ljubljani. 10 let je bil predsednik *Slovenske matice*. Je redni član *Slovenske akademije znanosti in umetnosti*, redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* v Salzburgu in častni občan Novega mesta. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov.

Profesor Zoran Didek (1910–1975) se je na sliki Kote – avtoportret ob Krki upodobil med slikanjem v neobljudeni naravi, stoječega za stojalom na robu geometrijsko priostrenega travnika, ki se v simetrali zalamlja nad njegovo glavo in se diagonalno spušča do roba slike, njegovi stranici pa obrobljata vrsti drevesnih krošenj. Izhodišče za tako podobo je enako koncipirana krajinska slika Ob Krki, vendar se njen motiv naravno izteka v reko in nabrežje Krke z odsevi; tu pa je avtor prizorišče iz celotnega krajinskega prostora izstrigel in prizor na travniku z dodano avtoportretno figuro položil v sinje kozmično brezprostorje, v katerem je slikarski motiv v vseh pogledih osredotočen na nazoren prikaz Didkovega likovnega snovanja.

'Slika na sliki', ki nastaja na stojalu, rojeva izšolan slikarjev pogled, kakršen je na končani podobi preoblikoval tudi samega slikarja in celotno naravo. Četudi gleda umetnik na travniku krajino neposredno, je ne slika več realistično kot nekdanji pleneristi, ampak jo projicira skozi 'učni program' svojih pedagoških načrtovanj, upoštevajoč likovna načela, ki so ga usmerjala pri celotnem življenjskem delu. Z njim pa je, kot je sam pojasnil, skušal zadržati minevanje stvari in ga spremeniti v brezčasno trajanje.

Slikar je v mladosti kot pripadnik skupine *Neodvisni* slikal nadrobno očiščeno videno resničnost z zanesljivim, vehementnim risarskim zamahom, v času postopne povojne modernizacije slovenskega slikarstva pa se je usmeril k poenostavitvi oblik v duhu geometriziranega abstrahiranja ter usklajevanja vseh likovnih elementov, predvsem v osnovi monotonih barvnih tonov in svetlobe, ki oživlja svet. S tem je želel ustvarjalno zaobjeti likovno in tudi življenjsko bistvo. Ko je s takim motrenjem pojasnjeval bistveno, je naravne oblike reduciriral v likovne izvlečke, s katerimi je v vsem ugledanem razkrival načelo skladnosti. Nenadzorovano slikovitost, ki se lahko slikarjem spremeni v zatočišče le na videz

umetniškega 'mazanja' z barvami, je zavestno ukrotil v vzpostavljanju preglednosti in pri tem težil k usklajenosti in čistosti, skozi katero naj bi se izjasnilo bistvo življenja v njegovi nosilni konstituciji, v kateri višji red stvari prerašča osebno individualistično izraznost, ki jo presega nespremenljiva večnost.

Njegove slike so rezultat nenehnega prodiranja k temu cilju, ki je sanjalo o popolnosti; zato tudi nekakšne študijske pozoritve umetnikovih gledanj, ki učinkujejo hkrati kot pedagoški zgledi in samostojne umetnine. Slikar je namreč izpričeval posebno poklicanost za pedagoško in vzgojiteljsko poslanstvo in se je na tem področju uveljavil v celotnem nekdanjem jugoslovanskem in tudi širšem evropskem prostoru. Bil je načrtovalec učnih programov, pobudnik otroških likovnih razstav ter dejaven in odlikovan udeleženec mednarodnih pedagoških kongresov, kot karizmatičen profesor na likovni akademiji pa je med pojasnjevanjem ves čas risal na tablo, posredoval analize in sintetična spoznanja v poetičnih sentencah. Na podlagi tega je lahko po njegovi smrti izšla knjiga *Teorija oblikotvornosti*, iz katere je jasno razvidno, da ga je ob vsem likovnem razumarstvu bistveno določal tudi nepredvidljiv ču-

stveni impulz. Zato lahko njegovi likovni napotki učinkujejo le kot usmerjevalci in ne kot zapovedana doktrina, saj je celo poudarjal, da se vsega ne dá naučiti in da je bistvo prepuščeno ustvarjalni intuiciji, pri ustvarjalnem delu pa je predpostavljal tako razum kot srce.

Iz opisane slike je jasno razviden likovni proces, med katerim je umetnik upodobljeni prostor projiciral na ploskev, ki je postala prizorišče poenostavljanja oblik, še posebej v shematično silhueto povzetih dreves, ki se spreminjajo v zeleneče in bele kroge, izjemoma poudarjene tudi z modro barvo, ki se v zelenem sozvočju usklaja s sinjino modrega brezprostorja; brez poetičnega nadiha pa ni slika že zaradi nakazanega odnosa do narave, s katere svetlobo se na osončenem delu travnika presvetljeni ustvarjalec kljub jasno razmejujočim obrisom staplja tudi v duhu.

Umetnik si na tako zasnovani sliki predvsem sproščeno prizadeva, da bi iz nepreglednega krajinarskega zelenila priklical jasno razvidnost, stremečo k idealnemu redu. Šele na nadaljnjih, oblikovno bolj razčlenjenih ploskovnih slikah je oblike krošenj, reduciranih v popolne kroge, pravokotnike drevesnih debel, arhitekturnih elementov ter ostrino senčnih in

osončenih ploskev povezal in prepletel tudi v bolj zapletene arhitektonske mreže likovnih prvin, ki jih na njegovih »arhitekturah slikarskega prostora« poživlja v jasno obrisanih ploskvah razparcelirana svetloba. Utripajoče bivanje narave je kanaliziral v samostojno likovno življenje in ga preoblikoval v abstrahiran likovni organizem, ki pa vendar ni docela odtrgan od naravnih impulzov z njihovimi motivnimi izhodišči, ampak jih skuša le sintetično kristalizirati in zajeti njihovo brezčasnost, tako kot je to v načelu storil že prvi od modernih evropskih umetnikov, predhodnik kubistov Paul Cézanne. Pričujoča slika je še nekje sredi tega procesa, radikalnejše Didkove podobe pa se kot študijske analize ponekod približujejo celo ponazoritvam pedagoških postulatov, ki izhajajo iz prav izjemnega pedagoškega erosa. Ta je umetnika tako prežarjal, da si je želel privzgojiti večjo likovno kultiviranost kar najširšemu krogu ljudi. Zato se je posvečal tudi oblikovanju uporabnih predmetov in tiskovin ter opremljanju notranjosti tovarn, hidrocentral in šol, ki jih je hotel humanizirati, zaman pa je skušal uresničiti tudi likovno obdelavo celotne notranjščine jedrske elektrarne v Krškem, pri kateri naj bi bila iz barvne razporeditve razvidna celotna funkcija objekta.

S takimi pogledi je Zoran Didek opazno vplival tudi na posamezne njegovim zgledom in nasvetom sledeče slikarje, predvsem tiste, ki so se ob razglašanjem pogrešanju konstrukcijskega izročila v naši umetnosti usmerili v duh postkubizma in se specializirali tudi v pariški šoli postkubista Andréa Lhota; to pa jih je, kot je komentiral že Marijan Tršar, lahko zapeljalo v slogovno okostenelost ali pretirano doktrino, ki se je včasih niso mogli več otresti, medtem ko je sam Didek vedno vse le na novo preizkušal in ni zapadel v dogmo. Svoj zadnji, predsmrtni cikel krajinskih slik z motiviko drevja ob Krki je naslikal celo v prese- netljivo hlastnem, vehementnem impulzu, ki pa očitno temelji na njegovi veliki študijski izkušnji, saj je tudi v sočni, le navzven improvizirani svežini slikarjevih premišljeno odmerjenih zamahih zajet tako zgoščen red, da so drevesa videti kot vzbrsteli kristali, arkadijsko

zveneči v pastoralni zelenini, ki je njegova osnovna, z naravo ob Krki prepojena 'dolenjska' barva.

Z vsem takim snovanjem je bil Zoran Didek optimistično svetel slikarski teoretik in navdihujoč pedagog ter vzgojitelj, ki je med pedagoškim delom uresničeval tudi samega sebe in ob vsej težnji po urejanju kaosa ostal do zadnjega odprt za enigmatična sporočila o skrivnostnih zakonitostih življenja, stoječ kot prosojen slikarski premerjevalec in preurejevalec sredi narave, ki jo je občudoval, se z njo krepčal in zatapljal svoj pogled v njeno večno lepoto. Sámó razbiranje slikarske »parcele« z njenimi »kotami«, ki se mu umetnik na sliki posveča, pa nam iz avtorjeve spominske podzavesti morda celo nehote signalizira, da je bil slikarjev oče geometer.

Če se posebej sprehodimo še po pokošenem rumeno-zelenem travniku na sliki, opazimo ob njegovem senčnem desnem robu nekaj negeometrijskih madežev, ki očitno niso plod študijskega procesa, ampak so prej droban odtis neznanega

naključja, ki »geometriško-pedagoški« tlorisni načrt Didkove likovno čiste ploskve kvečjemu dodatno »ornamentira«. Slikar je leta 1962, ko je sliko obešal za razstavo v novomeški knjižnici, izvor teh madežev moji tedanji otroški radovednosti tudi sam pojasnil in mnogo pozneje sem v pesmici *Zoran Didek in mačka* to njegovo pojasnilo komentiral. ◀

Milček Komelj

Zoran Didek in mačka

*Ko sliko za razstavo je pripravil,
o njej mi Zoran Didek je takole pravil:
'Še preden se je krajina posušila,
se mi po njej je mačka sprehodila.'*

*In kaj vestni Didek je napravil?
'Pustil sem jo, kot je bila, ne da bi jo popravil.'
To storil Didek je, ki zanj velja,
da slikal s čistim, jasnim je razumom.*

*Ko čakal s pritajenim je pogumom,
da v umetnino stopi sled srca,
mu strogo skonstruirana pravila
je najprej mačja tačka pohodila.*

Delo z otrokom z avtistično motnjo

■ **Zdenka Sušec Lušnic**, prof. slovenščine in družboslovja, na *Srednji šoli Ravne na Koroškem* poučuje slovenščino, družboslovje ter umetnost, že sedemindvajseto leto. Poučuje na vseh stopnjah izobraževanja, kjer se srečuje z zelo različnimi dijaki. Vsakdanje delo z dijaki jo bogati ter od nje zahteva nenehno izpopolnjevanje.

Vključevanje otrok z motnjo avtističnega spektra v srednješolsko izobraževanje je bolj na začetku, zato profesorji nimamo dovolj specifičnih znanj o tem, kako take dijake vključevati v razred in kako se odzvati v različnih nepredvidenih situacijah. Avtistične motnje (AM) so skupina razvojnih motenj (sem spada tudi Aspergerjev sindrom – AS), ki trajajo vse življenje in vplivajo na to, kako osebe z avtizmom komunicirajo z drugimi ter kakšen odnos imajo do drugih ljudi in sveta. Osebe z AM so nepredvidljive; vsaka situacija, ki ni rutinska, povzroči odzive, ki jih je težko predvideti in preprečiti. Znanja, ki bi nam pomagala pri delu s takimi osebami, pridobivamo na različne načine. V veliko pomoč so nam primeri dobre prakse. Delo z otroki s posebno obravnavo je za učitelja velika odgovornost.

Vključevanje dijaka z avtističnimi motnjami v srednjo šolo

Poučevanje v razredu pred nas vsako šolsko leto postavlja nove izzive, ki nas silijo, da se dodatno izobražujemo in vedno znova iščemo nove poti poučevanja in vodenja.

V svojem sedemindvajsetem letu poučevanja na srednji šoli imam v razredu dijakinjo z motnjo avtističnega spektra in Aspergerjevim sindromom.

Prva informacija, da bom imela v razredu dijakinjo z motnjo avtističnega spektra, je bila zame šok. Najprej se je pojavil strah, takoj zatem velik občutek nemoči. Kako delati, kako pripraviti druge, kako se bo vključila, kaj gre lahko narobe, kakšni so starši, kakšna so njihova pričakovanja, ali bom zmogla, ali sem sposobna ...

V življenju imamo na srečo vedno dve možnosti: odnehamo ali se spopademo s težavo. Ker sem po naravi optimist, sem se podala na novo pot z zavedanjem, da to zmorem. To je bil nov izziv na moji poklicni poti.

Najprej sem se seveda pogovorila z ljudmi, ki so mi bili sposobni dati nekaj znanja, prebrala sem nekaj literature in pridobila različne informacije o dijakinji. Najino prvo srečanje je bilo stresno za obe, zavedala sem se, da bo od tega, kako bova navezali prvi stik, odvisen najin odnos. Prvi dnevi so bili polni vprašanj, dvomov, čustvene izčrpanosti, vendar sem bila po končanem dnevu vedno znova zadovoljna.

Avtizem in Aspergerjev sindrom

»Avtistične motnje (AM) so skupina razvojnih motenj, ki trajajo vse življenje in vplivajo na to, kako osebe z avtizmom komunicirajo z drugimi ter kakšen odnos imajo do drugih ljudi in sveta. Uporablja se tudi izraz spekter avtističnih motenj ali motnje avtističnega spektra – to pomeni, da imajo osebe z avtizmom mnogo skupnih značilnosti, hkrati pa so med njimi velike razlike glede na pojavnost in intenzivnost. Gre za vseprežemajoče značilnosti posameznikovega delovanja v vseh okoli-

ščinah. Odstopanja so opazna ne glede na posameznikovo razvojno raven ali mentalno starost. AM lahko prepoznamo po delovanju/vedenju osebe, ne moremo jih odkriti na temelju medicinskih testov. Pogoste so pridružene motnje: alergije, astma, motnje hranjenja, spanja, senzorne posebnosti in druge« (Jurišič, 2016: 20).

»Aspergerjev sindrom (AS) je razvojna motnja, ki sodi v skupino avtističnih motenj. Pogosto to motnjo opisujejo kot avtizem brez motnje v duševnem razvoju ali blagi avtizem z visokimi sposobnostmi« (Jurišič, 2016: 25).

Branka D. Jurišič (2016) prav tako navaja, da so osebe z AS lahko motivirane za druženje, si želijo stikov z drugimi, vendar je njihova komunikacija nenavadna. Včasih govorijo celo preveč, manj kot drugi pa komunicirajo s kretnjami in z izrazom obraza. Melodija in slog pripovedovanja oseb z AS sta pretirano natančna. Pogosto ne prepoznajo, da se lahko drugi dolgočasijo ob njihovem pripovedovanju, ampak povedo vse podrobnosti, ki se mogoče zdijo zanimive le njim. Težko spremenijo temo pogovora, ker so zelo zaposleni s svojimi interesi, prav tako težko 'slišijo' sporočilo sogovornika in 'berejo' čustva drugih.

Hans Asperger v svojem delu *Avtistična psihopatija v otroštvu* navaja značilnosti, ki pomagajo razumeti njihovo drugačnost:

- socialna izoliranost in egocentričnost,
- okvare v nebesedni komunikaciji,
- nenavadna besedna komunikacija,
- pomanjkanje domišljije,
- ponavljajoč se vzorec aktivnosti,
- odnos do predmetov,
- nenavadno odzivanje na senzorne dražljaje,
- čustvenost, seksualnost,
- posebne sposobnosti,
- pomanjkanje smisla za humor,
- motorična nespretnost in skromno zavedanje telesa,
- problemi z vedenjem,
- odlična sposobnost logičnega in abstraktnega mišljenja,
- izolirana in specifična interesna področja,
- sposobnost introspekcije in presojanja drugih ljudi.

Milačič (2006) je mnenja, da je delo z otrokom z avtističnimi motnjami zelo zahtevno. Učitelji morajo biti mirne narave, predvi-

dljivi v svojih čustvenih odzivih, sposobni prilagajati svoj učni načrt, v otroku morajo znati videti njegove pozitivne lastnosti. Pomaga tudi dober smisel za humor. Pomembno je, da imajo razrednik, učitelji in ravnatelj do otroka pozitiven odnos, takšen odnos do otroka prevzamejo tudi sošolci in ostali dijaki.

Zakaj se je dobro družiti z osebo z Aspergerjevim sindromom? Nekaj razlogov:

- v pogovoru ne izraža skritih pomenov ali tajnih sporočil;
- posluša sogovornika, ne da bi mu vsiljevala svoje mnenje;
- zanimajo jo podrobnosti in ne le splošna slika;
- svobodno izraža svoje mnenje ne glede na socialni kontekst;
- neobremenjena je s predsodki;
- izvirna je v reševanju problemov;
- odlikujeta jo dobro pomnjenje in enciklopedično znanje na določenem področju;
- je likovno in glasbeno nadarjena;
- ima močno razvito težnjo po vzdrževanju reda in točnosti.

Dinamika dela v razredu in povezovalno sodelovanje

Dinamika dela in organizacija v razredu zahtevata več kot le enega človeka. Brez povezovanja ne gre. Takšen razred je preprosto prezahteven, da razrednik ne bi potreboval dodatne pomoči. Vodstvo mora nuditi

strokovno in moralno podporo ter koordinirano voditi oddelčni učiteljski zbor. Brez sodelovanja in podpore vseh deležnikov bi bilo delo razrednika veliko težje.

Ravnateljica ves čas spremlja naše delo, omogočila nam je tudi strokovno podporo s predavanji o avtizmu, spodbuja naše prizadevanje in se vključuje v svetovanje, predvsem pa nam nudi moralno podporo, da se zavedamo, da bomo zmogli. Opozorjena je na vse posebnosti, dogodke, aktivno sodeluje ob konfliktnih z določenimi deležniki v procesu in svetuje v posameznih situacijah. Svetovalna delavka pomaga v kriznih obdobjih, z dijakinjo se pogovarja in rešuje konfliktno situacije. Skupaj iščemo rešitve za določene okoliščine, se pogovarjamo o nastalih problemih in delimo primere dobre prakse. Po potrebi z dijakinjo izvaja delavnice socialnih veščin, prav tako jih izvaja z drugimi dijaki pri predmetu učenje učenja, kjer se učijo sodelovanja, strpnosti, reševanja konfliktov, samospoštovanja.

Aktiv za dodatno strokovno pomoč nudi predvsem dodatne učne ure, vendar jih dijakinja ne potrebuje, ker nima učnih težav. Tako ure namenjajo predvsem pogovoru, domačim nalogam, pripravam na teste ipd. Starši sodelujejo z vsemi nami, redno se oglašajo na govorilnih urah, pošiljajo sporočila po e-asistentu in nam ponujajo konkretne rešitve. Z njihovo pomočjo dijakinjo usmerjamo in ji pomagamo premagovati neznane situacije. Pojasnjujejo nam vedenje oz. določene odzive, ki jih še ne poznamo.

Pogosto analiziramo njeno vedenje in potem izberemo konkretne korake, ki dajejo rezultate. Starši zastopajo stališče, da je sposobna sprejemati določena pravila, da prepozna vzorce pravnega vedenja in da včasih tudi izkoristi določeno situacijo sebi v prid.

Attwood (2007) v svoji razpravi poudarja, da je za otroka z Aspergerjevim sindromom značilna dnevna razlika v izrazitosti izražanja znakov. Ko ima otrok 'dober dan', je skoncentriran, sodeluje, se socializira in se dokaj dobro uči, ob nekaterih drugih dnevih pa deluje zatopljen vase, brez samozavesti in s slabimi sposobnostmi. Ob takih dnevih je treba biti potrpežljiv, dokler ne pride obdobje, ko otrok spet napreduje.

Vzpodbudno pri dijakinji je predvsem to, da nima učnih težav, ima privzgojene delovne navade, dobro komunicira, ima trdno podporo domačega okolja in se zaveda ter sprejema svojo drugačnost.

Najbolj moteče so njene socialne veščine, ki so nizko razvite, mogoče na stopnji desetletnega otroka, ki ne loči, kaj je zasebnost, ki si lasti druge ljudi, ki opozarja nase. Čustvena nestabilnost je pogosto povod za določene neprijetne situacije v razredu (kričanje, jok, trma, grožnje) in jih je ob izbruhu nemogoče rešiti.

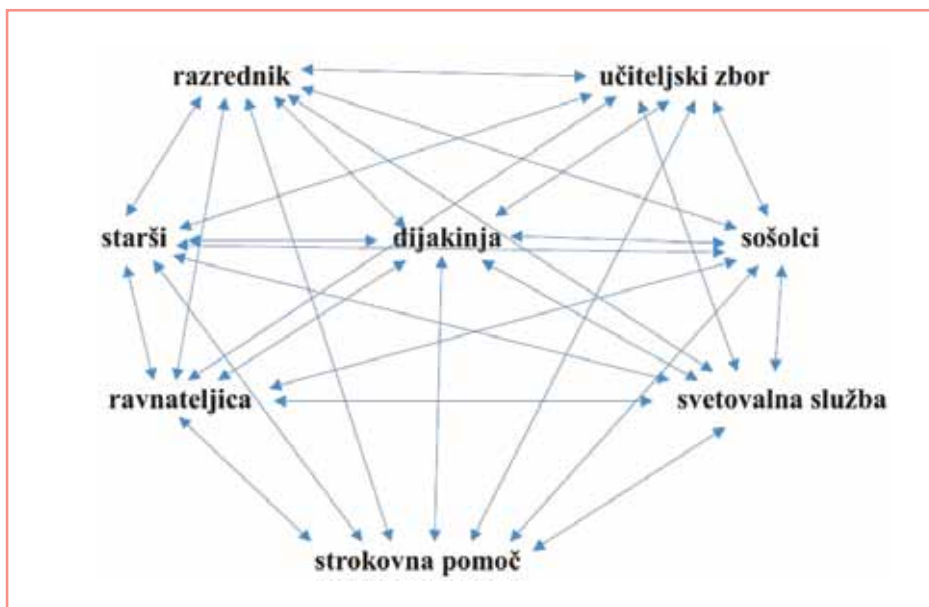
Po začetnem privajanju na okolje se je kmalu začela pojavljati potreba po telesnem dotiku, ki je za nekatere postala zelo moteča. Dijakinja javno izkazuje naklonjenost oz. nenaklonjenost do ljudi. Tiste, ki jih sprejema, ogovarja in objema, ostale pa ignorira. Sčasoma se njena navezanost stopnjuje do takšne mere, da do določenih ljudi postane posesivna.

V razredu in na šoli se dobro počuti, včasih potrebuje miren kotiček, kamor se zateče med odmori. Ves čas mora biti dejavna, vsaka neaktivnost jo moti.

Njeni vzorci obnašanja so ponavljajoči, njena dnevna rutina je tako urejena, da vzorce takoj prepoznamo. Če kar koli preseka to rutino, ni več sposobna delovati.

Anksioznost

Attwood (2007) poudarja, da pri takih osebah vsak socialni stik lahko sproži strah. Šola postane socialno minsko polje; v vsakem trenutku lahko stopimo na napačno točko. Naravne spremembe dnevne rutine in pričakovani lahko povzročijo veliko stra-

hu in stresa. Vse to prispeva k anksioznosti. Njeni strahovi so se pokazali že na začetku šolskega leta. Ko smo prvič zapustili šolsko okolje in se namenili v likovno galerijo na razstavo in likovno delavnico, ni bila pripravljena iti z nami. Po pogovoru in natančni razlagi, kako bo dejavnost potekala, kako gremo in kdaj se vrnemo, smo jo prepričali, da je šla z nami. Po vsaki uspešni dejavnosti se počuti bolj samozavestno in vedno lažje sprejema spremembe.

Ekскурzija – drugačno okolje

Ekскурzija v Ljubljano, kjer smo obiskali Inštitut Jožefa Stefana in si ogledali znamenitosti glavnega mesta, ter ekskurzija v München z ogledom središča mesta, tehniškega muzeja, arene Allianz, salona in tovarne BMW, taborišča Dachau in olimpijskega stolpa sta na naši šoli že utečeni. Na podlagi preteklih pozitivnih izkušenj se je ravnateljica po posvetu z vsemi, ki delamo z dijakinjo, odločila, da sta ekskurziji primerni tudi za dijake z avtizmom, vendar s prilagoditvami, predvsem zaradi tega, da ostali dijaki ne bi bili moteni ali prikrajšani za izkušnji. Dijakinja ni sposobna samostojnega delovanja izven utečenih vzorcev. Vsaka neznanja situacija in neznanje okolje v njej sprožita velik strah, ki pripelje tudi do napadov panike. Zato smo za obe ekskurziji določili spremljevalko, ki si jo je izbrala sama, in sicer glede na njuno že utečeno sodelovanje, ostali spremljevalci pa smo se dogovorili o svojih obveznostih in si razdelili vloge. V Münchnu je dekle poleg spremljevalke, ki je bila z njo tudi v Ljubljani, spremljal še njen oče.

Skupaj z ravnateljico smo zanjo pripravili program obeh ekskurzij, ki je bil v dani situaciji primeren in prilagojen do te mere, da nismo posegali v kompetence ostalih dijakov. S tem sem seznanila dijakinjo in njene starše. Udeleženci smo se seznanili s specifikami motnje, preučili predloge ravnateljice, se seznanili z napotki staršev, predvideli morebitne težave in načine reševanja le-teh. Z dijaki smo na razredni uri preučili program in se dogovorili, da bodo odgovorni in pripravljeni na sodelovanje, če bo to potrebno.

S svetovalno delavko sva z dijakinjo v zadnjem tednu pred vsako ekskurzijo večkrat opravili razgovor o poteku dejavnosti, ker je

vedno znova zahtevala razlago. Poleg tega je vsak dan znova spreminjala svojo odločitev o udeležbi. S starši sem bila v stalnem stiku, da smo skupaj načrtovali potek dejavnosti. Obe ekskurziji sta potekali po načrtu: dijakinja se je udeležila vseh aktivnosti, vendar je ves čas zahtevala prisotnost spremljevalke in mene kot vodje ekskurzije. Aktivno je doživljala vse predstavitve, si ogledala filmsko predstavo, čeprav pri pouku ne more skoncentrirano gledati filma, in uživala v lepotah predbožične Ljubljane. Na ekskurzijo v München je potovala v spremstvu očeta. Čez dan je bila z nami pri vseh dejavnostih in na vseh ogledih, ki jih je spremljala brez težav. Ob koncu dneva je bila vidno utrujena, prenočila pa je skupaj z očetom.

Za zaključek sem za ravnateljico pripravila poročilo z mnenji vseh udeležencev. Po skupni analizi smo prišli do zaključka, da sta bili ekskurziji izvedeni po načrtu, vendar pa je samo vodenje in potek od vseh udeležencev terjal veliko energije in odgovornosti. Mogoče je bila dejavnost v Münchnu zanjo vendarle preobsežna, saj je bila, kot sem že omenila, ob koncu dneva zelo utrujena in je komaj čakala, da se lahko odpravi k počitku.

Spoznali smo, da so se takšni dijaki sposobni vključiti, vendar je za to treba zagotoviti določene pogoje in prilagoditi okolje, pri načrtovanju prihodnjih projektov pa je treba upoštevati nova spoznanja, pridobljena v tem primeru.

Zaključek

Vsako leto je učitelj postavljen pred novo situacijo: nov razred, novi dijaki, novi starši, nova pričakovanja, nove zgodbe, novi podvigi. Želja in težnja vsakega učitelja je, da vse dijake pripelje do cilja. Zavedamo se težavnosti svoje naloge glede na čas, v katerem ta dejavnost poteka (mislim predvsem na leta odraščanja, ki jih lahko poimenujemo 'težavna leta'). Delo v razredu se iz generacije v generacijo spreminja. V veliko pomoč so nam pretekle izkušnje, predvsem pa pripravljenost sprejeti tako odgovorno nalogo.

Dijaki, ki jih poučujemo, so čisto vsakdanji otroci, vsak je individuum, vsak nosi svojo zgodbo. Prav posebna pa je dijakinja, ki ima motnjo avtističnega spektra in Aspergerjev sindrom. Delo v razredu zahteva nove pri-

stope, nove metode, veliko prilagajanja, veliko potrpežljivosti in človečnosti. Ne smemo pozabiti, da je poleg nje v razredu še 25 dijakov, ki morajo prav tako sodelovati v tem procesu. Kako najti ravnovesje med pravili, ki veljajo za ene in se prilagajajo drugemu, je velika uganka.

Mladostniki razumejo drugačnost in jo sprejemajo, vendar v določenih trenutkih občutijo krivico. Vedno znova se je treba pogovarjati z njimi, jim razlagati, od njih zahtevati sodelovanje in potrpežljivost. Pokazati jim moramo, kako lahko pomagajo, kako tudi oni pridobivajo. Nekajkrat sem začutila njihovo kritiko, da se ukvarjamo samo z enim, drugim pa samo 'težimo'. Včasih slišimo očitke, da 'ona lahko vse, saj ne bo kaznovana'.

Kako poiskati ravnovesje, kako tudi otroku z motnjo jasno in dokončno povedati, kje so meje?

Delo z otroki s posebno obravnavo je za učitelja velika odgovornost. Kako se kdo znajde v določeni situaciji, je odvisno od posameznika. Včasih bolje, drugič slabše. So dnevi, ko se ti zdi, da tako ne gre več, pa stvari nekako stečejo in se obrnejo v pravo smer. Delati je treba predvsem s senzibilnostjo, v ospredju mora biti človeški faktor. Manjka nam specifičnega znanja, na tem področju se mora še veliko dodati. Potrebovali bi več strokovne podpore, v nekaterih primerih so tudi starši zelo nesodelovalni oz. nemočni, nepoučeni. V našem primeru imamo srečo, da s starši dijakinje zelo lepo sodelujemo, vedno nam prisluhnejo in priskočijo na pomoč, če je to potrebno.

Večkrat se pojavi vprašanje, ali tem otrokom morda delamo 'slabo uslugo', ker jim pomagamo, da uspešno končajo srednjo šolo. Ali jih pripravimo na življenje, ki jih čaka? Ali bodo lahko opravljali kakršno koli delo in živeli samostojno? Strokovnjaki menijo, da je vključevanje teh otrok v normalno srednješolsko izobraževanje pozitivno. Kaj to pomeni zanje, bomo videli v prihodnosti.

Viri in literatura

- Attwood, Tony (2007): *Aspergerjev sindrom. Priročnik za starše in strokovne delavce*. Ljubljana: Megaton.
- Jurišić, Branka D. (2016): *Otroci z avtizmom. Priročnik za učitelje in starše*. Ljubljana: Izobraževalni center PIKA, Center Janeza Levca.
- Milačić, Ivona (2006): *Aspergerjev sindrom ali visokofunkcionalni avtizem*. Ljubljana: Center Društvo za avtizem.
- Patterson, David (2009): *Avtizem: kako najti pot iz tega blodnjaka. Vodnik za starše pri biomedicinski obravnavi spektra avtističnih motenj*. Ljubljana: Modrijan.

Učenci s posebnimi potrebami in ples

■ **Mateja Žvokelj Kostanjevec**, prof. defektologije, je učiteljica glasbene umetnosti na OŠ *Helene Puhar* v Kranju. Ima 24 let delovnih izkušenj na področju vzgoje in izobraževanja.

V prispevku je predstavljen ples kot oblika dela z učenci s posebnimi potrebami. Opisano je delo s skupino mladostnikov v posebnem programu vzgoje in izobraževanja. Med to dejavnostjo smo spoznali, da ples pozitivno vpliva na osebni razvoj učencev.

Foto: arhiv Mateje Žvokelj Kostanjevec

Posebni program vzgoje in izobraževanja

V posebni program vzgoje in izobraževanja so vključeni učenci z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju. Program obsega 6 stopenj, ki trajajo po tri leta. Mladostniki, ki obiskujejo posebni program vzgoje in izobraževanja, lahko ostanejo na šoli s prilagojenim programom do dopolnjenega 26. leta starosti.

Pri svojem delu z učenci s posebnimi potrebami že vrsto let opažam, da glasba, gibanje in ples pozitivno vplivajo na vedenje ter obnašanje otrok in mladostnikov. Ker tudi mene veseli ples, sem se odločila, da učencem ponudim tovrstno izbirno vsebino. V posebnem programu vzgoje in izobraževanja sta predvideni 2 uri izbirnih vsebin tedensko. Učenci si glede na svoje želje izberejo izbirni vsebini, v kateri se vključijo.

Pri načrtovanju letne priprave sem se morala najprej odločiti, katero plesno zvrst bom poudarila. Odprtost učnega načrta pri tej izbirni vsebini učitelju omogoča določeno stopnjo avtonomije, hkrati pa odgovornost za učinkovito prilagajanje ciljev in vsebin posameznim učencem glede na njihove psihofizične sposobnosti. Ples v šoli zato ni le gibalni proces, pač pa se v njem prepletajo

čustveni, razumski, socialni in vrednostni vidiki, seveda pa tudi umetniški vidik ni zanemarljiv. Namen plesne dejavnosti kot izbirne vsebine je navajanje učencev na redno gibalno-plesno dejavnost, ki predstavlja protiutež šolskemu delu in sedenju ter učencem omogoča sprostitve in dobro počutje.

Ples

Na plesnem področju se mladostnikom z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju velikokrat ponuja neprimerne ali pretežke plesne vsebine. Otroški plesi za mladostnike niso primerni, pri izvedbi popularnih ali izraznih plesov pa učenci niso suvereni in zaradi svojih gibalnih posebnosti ne izgledajo prepričljivo. Iskala sem zvrst, ki bi jim ustrezala, da bi bila izvedba plesa kljub omejenim telesnim zmožnostim estetsko lepa. Med svojim strokovnim izobraževanjem sem se srečala z Bachovimi cvetnimi plesi, pri katerih prevladujejo preprosti gibi, pleše pa se na ljudsko glasbo različnih evropskih narodov. Bachove plese sem izvajala pri izbirni vsebini, za krajšo sprostitve učencev. Učenci so jih z navdušenjem sprejeli. Pritegnila jih je ljudska glasba (čeprav večinoma tuja), preprosto gibanje učencev pri plesu pa je bilo presenetljivo usklajeno.

Predpostavljala sem, da bi morali biti mladostnikom naša ljudska glasba in plesi še bolj blizu. Tako sem pri JSKD opravila seminar za vodjo otroške folklorne skupine, kjer sem spoznala zakladnico slovenskih ljudskih plesov. Izbrala sem nekaj slovenskih ljudskih plesov, ki so se mi zdeli dovolj enostavni za moje učence, in jih pričela poučevati v okviru izbirne vsebine *ples*. Rezultat je bil spodbuden. Enostavnih plesnih figur se je večina učencev naučila brez večjih

Foto: arhiv Mateje Žvokelj Kostanjevec

težav, še bolj pa sem bila navdušena nad tem, kako je glasba sama vodila učence iz ene figure v drugo. Sami so vedeli, kdaj je na vrsti prehod v drugo plesno figuro, če je bilo to slišno že po spremembi glasbene fraze. To je bilo zame presenečenje, kajti ponavadi učenci le ponavljajo gibe za učiteljem in potrebujejo pomoč pri nakazovanju gibanja.

Izbirno vsebino *ples*, ki jo vodim, obiskujejo trije fantje in pet deklet. Stari so od 15 do 23 let, vsi imajo zmerno motnjo v duševnem razvoju. Vsak teden komaj čakajo to uro, ko »grejo plesat«. Zelo so ponosni nase in z veseljem pričakujejo priložnosti, ko lahko zaplešejo in se predstavijo tudi drugim. Na moje vprašanje, kaj bi povedali o plesnih uricah, so odgovorili takole:

- Melisa: »Imamo se fajn.«
- Anita: »Rada plešem.«
- Lea: »Komaj čakam petek, ko plešemo.«
- Tilen: »Naučil sem se veliko plesov.«
- Rok: »Najbolj so mi všeč ljudski plesi.«
- Maruša: »Rada plešem z Jasminom.«
- Jasmin: »Na plesnih uricah imam prijatelje.«
- Elona: »Pri plesnih uricah se sprostim.«

Sklepno razmišljanje

V letošnjem šolskem letu smo usvojili tri ljudske plesne: zibensrit, šuštarška, kovtre šivat in osem Bachovih cvetnih plesov. Seveda sem jih pri vseh plesih naučila osnovnih figur, ker sem prepričana, da je boljše, če učenci obvladajo preprostejše figure, ki pa morajo biti dovršene in estetsko izvedene. Moji plesalci pri plesu kar žarijo, ker tudi sami vedo, da so v tem dobri; zato se velikokrat zgodi, da si po končanem plesu kar sami spontano zaploskajo. Ti mladostniki so pri plesanju samozavestni in prepričani, da dobro plešejo. Predvsem pa je pomembno, da se pri plesu sprostijo, v njem uživajo in ga doživljajo kot nekaj lepega in dobrega.

Literatura in viri

- Grubešič, Stanka (2014): *Posebni program vzgoje in izobraževanja*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 15. 3. 2020 s spletne strani: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Izobrazevanje-otrok-s-posebnimi-potrebami/OS/Posebni-program-vzgoje-in-izobrazevanja/Posebni_program_vzgoje_in_izob.pdf.
- Roblek, Irena; Sajovic, Loredana; Stergar, Irena; Pirc, Darinka (2004): *Posebni program vzgoje in izobraževanja. Učni načrt za področje Glasbena vzgoja*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 15. 3. 2020 s spletne strani: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Izobrazevanje-otrok-s-posebnimi-potrebami/OS/Posebni-program-vzgoje-in-izobrazevanja/1-3-stopnja/glasbena_vzgoja-osn_raven.pdf.
- Žvokelj Kostanjevec, Mateja (1998): *Učinki gibno-plesne dejavnosti v varstveno delovnem centru*. Diplomsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

S to vodo ne bomo 'šparali'

■ **Ana Zidar**, univ. dipl. soc. ped., je učiteljica za dodatno strokovno pomoč na OŠ Polhov Gradec. Ima večletne izkušnje s prostovoljnim delom, več let je bila skavtska voditeljica.

Ko gre otrok prvič v vrtec, je to velika prelomnica. Tako za starše kot seveda za otroke se začne novo življenjsko obdobje.

Dandanes lahko zasledimo veliko nasvetov različnih strokovnjakov, ki govorijo o tem, kaj storiti, da bo uvajanje v vrtec lažje. Pa res povedo bistveno?

V nedeljo pred 1. septembrom sem z družino želela iti k maši, ki jo je daroval p. Silvo, a nam ni uspelo. Kot študente skupine Bodoči pedagogi nas je pater dostikrat oz. pred pomembnimi dogodki in odločitvami v življenju pokrižal z blagoslovljenim oljem. Tako sem si želela, da bi za popotnico v vrtec dobila križek tudi moja hčerka.

Prvega septembra sem se s cmokom v grlu odpravljala, da jo pospremim v vrtec. V isti hiši kot mi živijo tudi moževi starši, ki sva jih šli pozdravit, preden sva

šli. Babi mi je rekla: »Počakaj malo.« Nazaj je prišla z blagoslovljeno vodo, rekoči: »To je prinesel nono.« Izrekla je blagoslovilne besede in hčerko pokrižala na čelu. »Kako sem sama mogla pozabiti na to,« sem si rekla in v istem hipu: »Bogu hvala za babi in nonota.« Popoldne sem govorila z 'nonom' – svojim očetom in mu povedala jutranjo zgodbo. »Naj jo blagoslovi tudi jutri,« mi je dejal.

Naslednji dan babi ni bilo v hiši, a tokrat nisem pozabila. Sama sem odšla po stekleničko in z vodo pokrižala hčerko in sebe. »Tako, sedaj pa veselo v dan, Bog je z nama.« In tako tudi tretji in četrti dan. S to vodo ne bomo 'šparali'. Moram reči, da se je deklica v primerjavi s celo skupi-

Foto: Nataša Pezdir

no izredno hitro vključila ter brez težav in joka pogumno začela hoditi v vrtec. Zaradi blagoslovljene vode? Verjamem, da tudi zaradi nje.

Oživljanje podob preteklosti

■ **Tanja Pogorevc Novak**, prof. lik. umet., ima več kot dvajset let delovnih izkušenj na področju poučevanja. Zaposlena je na OŠ Mozirje. Je ilustratorica in avtorica lesenih didaktičnih lutk, ki jih predstavlja na spletni strani *Bohkov kotek*.

V deželi mnogih cerkva, kapelic, razpel in drugih znamenj vsako izmed njih z umetelno izdelanostjo priča, da se človek na slovenskih tleh nikdar ni zadovoljil le s tistim, kar je potreboval za goli obstoj in bivanje. Svojega ustvarjalnega duha je pretakal v vidna sporočila, ki niso bila namenjena zgolj času, v katerem so nastala. Postala so dediščina kasnejšim rodovom in nagovarjajo tudi zdaj živeče generacije. V sakralni likovni umetnosti, ki je intenzivno pripovedna, najdemo mnogo dobrih napotkov. Naša naloga je, da ta sporočila opazimo, da jih znamo razbrati, občudovati in upoštevati.

Otroci na poti skozi vas ali v naravi opazijo in se zanimajo za sakralna likovna dela. Če jim o njih pripovedujemo neposredno na terenu, vsa ta dela dobijo smisel, saj otroci začnejo razumeti kulturno in duhovno dediščino svojega rodu. Z ambientalnimi doživetjem postanejo dejavni udeleženci umetniške komunikacije. Soočijo se z motivom, oblikovno rešitvijo, tehnično izvedbo, dovršenostjo in ostalimi značilnostmi. Sakralna likovna dela so večinoma estetsko materializirane pripovedi, zato jih je ob ogledu smiselno podpreti s pripadajočo vsebino – zgodbo ali legendo.

Ustavimo se kdaj pri kapelici ob poti. Morda je zaradi zaraščenosti in odpadajočega ometa videti pozabljena in nezanimiva, a če bomo pozorni, bomo na njej zagotovo našli kakšno vizualno sporočilo. Morda je v njeni notranjosti le še obris naslikane človeške figure. Na figuri ali ob njej poiščimo dodana likovna izrazila – simbole in attribute. Pozanimajmo se, kaj pomenijo, kaj nam sporočajo, in otrokom pripovedujmo o tem. Pripovedi otroke pritegnejo. Navaden sprehod skozi vas ali po podeželju lahko postane prava raziskovalna naloga in detektivska pustolovščina. Sčasoma lahko otroci sami postanejo iskalci in razlagalci vizualnih sporočil na kapelicah, znamenjih ali drugih objektih ob poti. Figuram do-

Foto: arhiv Tanje Pogorevc Novak

Podoba sv. Roka s kužnega znamenja v Ljubiji pri Mozirju (levo) in likovno delo desetletne deklice (desno). Na dekličini sliki opazimo, da je upoštevanih nekaj značilnosti svetnika, ki na izvorni podobi zaradi poškodb niso več vidne (kužna rana na nogi, svetniški sij in kruh v pasjem gobcu). Deklica je podrobnosti naslikala na podlagi slišane zgodbe in ob opazovanju originalne umetnine.

dani meči, štiti, sulice, zmaji, razne živali, rože in mnogi drugi predmeti postanejo zanimiva pomagala, s katerimi lahko uspešno razvozljajo skrivnostne upodobljence. Otrokom lahko pomagamo sprožiti proces opazovanja in mišljenja s preprostimi vprašanji in nalogami:

- Poišči osebe, ki imajo ob sebi upodobljen meč (nož, sulico), in jih fotografiraj.
- Poišči razlike med njimi in zapiši, katere predmete imajo poleg meča še ob sebi. Pomagaj si z risanjem.
- Primerjaj simbole in attribute (znake in določila). Ali med njimi najdeš tudi predmet rastlinskega izvora?
- Ima katera od oseb ob sebi žival ali katero drugo nenavadno bitje?

- Kaj po tvojem mnenju pomeni palmova veja?
- Med rožami se najpogosteje pojavljata vrtnica in lilija. Zakaj? Kaj pomenita?
- Katere barve oblačil opaziš?
- Nam izbor barv kaj sporoča?
- Opaziš kaj skupnega pri upodobljenih osebah?
- Kakšne izraze imajo na obrazih? Se ti zdijo strašni, žalostni, veseli, pomirjeni?
- Zakaj so po tvojem mnenju na kužnem znamenju upodobljeni ravno ti svetniki?
- Kaj nam sporočajo zgodbe o njih?

V nadaljevanju otroke spodbudimo k risanju po spominu in jim omogočimo spontan pristop k ustvarjanju. Neredko se zgodi, da so otroci na račun slišane zgodbe natančnejši in naslikajo več določil, kot jih je imela originalna upodobitev (primer sv. Roka na fotografiji).

Podobe priprošnjikov so bile upodobljene z dobrim namenom in trdno vero v moč usmiljenja. Ljudje so kapelice in znamenja postavljali bodisi v znamenje zahvale ali pa priprošnje. Prositi in zahvaljevati se ne zmore vsak. To zmore samo človek, ki se zaveda, da življenje ni samoumevno. Sodobnim otrokom manjkata zavedanje, da stvari niso samoumevne, in zahvaljevanje. Če nič drugega, je to dovolj dober razlog, da otrokom odstiramo poglede na čudovita likovna dela, ki nas včasih že povsem spregledana tiho spremljajo na vsakdanjih poteh. ◀

Merjenje pretoka reke Hudinje

■ **Tilka Jakob**, mag. fizike, prof. matematike in fizike, svetnica, poučuje na OŠ Vitanje in ima več kot 30 let pedagoških izkušenj. Zadnjih enajst let je tudi ravnateljica. Napisala je vrsto člankov.

V prispevku opisujem primer, kako lahko zelo preprosto uporabimo reko oz. potok, ki teče mimo šole, za merjenje pretoka vode. Potrebujemo le meter, plovec (palico ali kakšen drug naravni material) in štoparico. Meritve so opravili učenci 9. razreda. Najprej so ocenili hitrost vodnega toka, nato so izmerili potrebne količine in izračunali hitrost vodnega toka. Izračunali so tudi vodni pretok. Rezultati so bili zanimivi, saj so se nekatere ocenjene vrednosti precej razlikovale od izračunanih.

Uvod

Naloge smo se lotili z devetošolci pri pouku fizike, v sklopu projekta *Dnevi evropske kulturne dediščine*. Na šoli smo si izbrali temo o vodi. Potok Hudinja teče tik ob OŠ Vitanje in tudi del struge je lepo oblikovan, tako da nismo imeli težav pri dostopu in opravljanju meritev. Vodostaj je bil nizek, zato smo brez skrbi lahko hodili po strugi in opravljali meritve.

Foto: arhiv Tilke Jakob

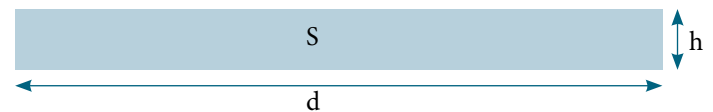
Merjenje

Oblikovala sem skupine po tri učence in jim razdelila delovne liste z nalogo o določanju pretoka Hudinje. Preden so se lotili merjenja, so morali oceniti določene količine: temperaturo vode, temperaturo zraka ob potoku, širino in globino struge. Nato so napisali čim več idej, kako bi nalogo rešili. Zapisati so morali tudi količine in medsebojne zveze med količinami, ki so potrebne za izračune. Pri tem so potrebovali pomoč učiteljice.

Nato so pričeli z meritvami. Trojice so si delo razdelile: dva sta opravljala meritve, eden je zapisoval. Najprej so napeljali vrstico, ki je povezovala oba bregova reke, in s pomočjo te izmerili razdaljo od levega do desnega brega, saj so ta podatek potrebovali za določitev osnega preseka. Ko so opravili še meritve globine dna, so izrisa-

li presek struge. Zatem so izračunali presek, ki je imel lepo, skoraj pravokotno obliko. Širino struge so pomnožili z višino vode v strugi ($S = d \cdot h$). Ploščina preseka je bila $0,48 \text{ m}^2$.

Slika 1: Presek struge

Izbrali so si 10-metrski odsek in ga zakoličili. Na tem odseku so merili, koliko časa (v sekundah) je paličica potrebovala, da je prepotovala to razdaljo. Vsaka skupina je paličice metala štirikrat. Meritev so skupine opravljale na treh različnih mestih.

Hitrost toka (v) so ugotovili z merjenjem in računanjem, v kolikšnem času (t) plovec prepotuje znano razdaljo (s). S štoparico so izmerili čas (t) potovanja plovca, koščka lesa ali plutovinastega zamaška od prve točke do cilja. S pomočjo znane razdalje (s) so izračunali hitrost toka (v): $v = s \cdot t$.

Meritve so ponovili najmanj 4-krat in izračunali srednjo hitrost. Podatke so uredili, jih zapisali z ustrezno enoto in izračunali količino. Pot (s) so izrazili v metrih, čas potovanja predmeta (t) v sekundah. Hitrost (v) so zapisali v metrih na sekundo. Upoštevali so, da je hitrost toka na sredini vodotoka največja. Povprečna hitrost vodnega toka je bila $2,9 \text{ m/s}$.

Definicija pretoka vode (\varnothing) je prostornina, ki steče čez izbrano površino oz. skozi prečni prerez v določeni časovni enoti. Enota za pretok vode je m^3/s . Na pretok vplivajo nagib dna struge, razgibanost njenega profila in količina vode. Vodni pretok je pomemben za prezračevnost vode (količino raztopljenega kisika) in izraža vodnatost vodotoka. Ker pa z globino hitrost vodotoka pada, so upoštevali polovično hitrost na površini $\varnothing = \frac{v}{2} \cdot S$ (\varnothing – vodni pretok (m^3/s), v – hitrost toka (m/s), S – površina profila (m^2)). Vodni pretok je bil $0,69 \text{ m}^3/\text{s}$ (mesec september).

Zaključek

Med dejavnostjo, ki je trajala 2 uri, sem učence usmerjala z napotki za delo. S to vajo so se učenci prvič srečali in so dokaj natančno ocenili temperaturo vode, dolžino odseka, širino in globino struge, tudi ocena prečnega preseka struge je bila primerljiva z izračunano. Z veseljem so opravljali meritve, vmes so se tudi malo poigrali, tako da so se poškopili z vodo. Učenci so bili nad delom navdušeni, še posebej zato, ker jim ni bilo treba biti v šolskih prostorih, ampak v najlepši učilnici, v naravi. ◀

Težave s snovjo pri pouku matematike

■ **Ana Radovčič** je prof. matematike in računalništva ter prof. inkluzivne pedagogike. Osem let poučuje matematiko na *Srednji šoli Izola*.

Že vrsto let poučujem matematiko in opažam, da dijaki prihajajo iz osnovne šole s pomanjkljivim znanjem pri tem predmetu. Morda zato, ker se vedno več učencev uči na pamet, to pa ostane le v kratkoročnem spominu. Matematiko se je težko učiti na pamet, sem pa že večkrat zasledila, da se dijaki učijo 'recept za reševanje računa'.

Pri matematiki je osnovno znanje temelj za vsako nadaljnjo snov. Matematika je podobna gradnji hiše; postaviti je treba dobre temelje, na katerih se gradi naprej. Brez temeljev ni mogoče zgraditi hiše. Tudi pri matematiki je brez osnov težko razumeti zahtevnejšo snov. Vsako leto v prvem letniku srednje šole ponovimo snov iz osnovne šole, dodatno razložimo nejasnosti pri osnovah in nadgradimo že znano snov. Le tako lahko nadaljnja tri leta dijake naučim povezovanja in reševanja težjih nalog. Snov, ki jo potrebujemo vsa štiri leta, zajema npr. vietovo pravilo, ulomke, kvadrat vsote in razlike, računanje s potencami ...

Prvi letnik je osnova

Vsako leto v prvih letnikih porabim več ur za razlago snovi, za katero vem, da je zelo pomembna pri nadaljnjem učenju. Dijake zelo rada učim po naslednjem postopku: najprej sama razložim snov, naredim prvi primer ob razlagi, nato pa kličem dijake pred tablo, da rešujejo naloge. Tako vidim, ali so snov razumeli. Če je kdo od njih ni dobro razumel, mu jo ponovno razložim. S tem pridobim tudi pozornost ostalih dijakov v klopih, da dvakrat ali trikrat slišijo razlago. Vedno jim povem, da snov raje razložim enkrat preveč kot enkrat premalo. Morda je tudi kdo, ki je med razlago klepetal ali gledal na telefon, pa ga nisem opazila. Ta ima možnost ponovno slišati razlago in jo tudi razumeti. Ko opazim, da so vsi dijaki razumeli snov, jim dam nov, težji primer in nato rešujejo težje naloge na tablo. Tak sistem poučevanja uporabljam že mnoga leta. Ugotovila sem, da morajo di-

jaki tako poslušati in se truditi. Ko namreč pridejo pred tablo, si želijo rešiti nalogo, da meni in sošolcem pokažejo znanje. V prvem letniku je dijakom še nerodno, saj se ne poznajo med sabo. Dokler se ne navadijo na sistem, se pritožujejo, zakaj morajo hoditi pred tablo. Na sredini šolskega leta pa ugotovijo, da je to zanje pozitivno, da se na ta način več naučijo, in če česa ne razumejo, z veseljem prosijo za dodatno razlago. V višjih letnikih se veselijo reševanja nalog na tablo; so dnevi, ko bi lahko rekla, da tekmujejo, kdo bo prvi prišel pred tablo.

Snov, ki jo potrebujejo vsa štiri leta

V prvem letniku dijaki ponovijo in obnovijo znanje, ki ga bodo potrebovali prav vsa štiri leta. Osredotočila se bom na računanje z izrazi, predvsem na kvadrat vsote in razlike. Pri podani snovi jim razložim, da morajo pri računanju kvadrata vsote in razlike to zapisati na naslednji način: $(a+b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$ in $(a-b)^2 = a^2 - 2ab + b^2$. Povem jim, da bomo kvadrat vsote in razlike uporabljali vsa štiri leta in je to zelo pomembno pri nadaljnjem računanju. Skupaj ponovimo zapis, opozorim jih, da to nikakor ni isto, kot če zapišejo $(a+b)^2 = a^2 + b^2$. Kljub temu jih še vedno kar nekaj naredi to napako. V eni šolski uri to ponovim večkrat. Ko dijak pride pred tablo in računa narobe, počakam, ali ga bo popravil kdo od ostalih dijakov. Če se to ne zgodi, z rdečim flomastrom prečrtam rezultat, naredim tri klicaje in napišem pravilno. Povem jim, naj enako

naredijo tudi v zvezek, saj bodo le tako ob učenju doma pozorni na napako. Razložim jim, da lahko kvadrat vsote in razlike rešujejo tudi tako, da napišejo dva enaka oklepaja in množijo vsakega z vsakim. Dam jim možnost, da se vsak sam odloči, kateri način bo uporabil. Pomembno je, da pridejo do pravilnega rezultata. Po predani snovi jim vedno dam domačo nalogo, ki jo naredijo do naslednje šolske ure. Že na začetku šolskega leta dijakom povem, da je pisanje domačih nalog obvezno, saj je to edini način, da se sproti učijo. V prvem letniku traja nekaj časa, da začnejo pisati naloge. Ker pa vztrajam in redno pregledujem, kdo jih je naredil in kdo ne, čez čas velika večina začne pisati domače naloge. Menim, da je sprotno utrjevanje snovi dolgoročno boljše, saj se kasneje, ko se srečajo z že znano snovjo, veliko prej spomnijo, kako se lotiti naloge. Če se dijaki učijo en dan pred testom, kasneje večino naučenega pozabijo.

Pri nekaterih urah dam dijakom samostojno delo. Medtem ko rešujejo naloge, hodim po razredu in jih nadzorujem. Tako vidim, kdo rešuje naloge in kdo ne. Do dijaka, ki ne dela, pristopim in ga vprašam, zakaj ne rešuje nalog. Če se izgovarja, nato pa vseeno začne delati, grem dalje. Če pa vidim, da ne razume, mu dodatno razložim snov, da bo tudi on razumel. Ko imamo naslednjič samostojno delo, tega dijaka presedem k sošolki/sošolcu, za katerega vem, da mu matematika 'leži', in nalogo rešujeta v paru. Delo v paru najraje razporedim tako, da sodelujeta dijak, ki snov razume, in dijak, ki jo slabše razume. Le tako spodbudim, da si pomagata. Z delom v paru jih tudi spodbujam, da se naučijo pomagati sočloveku in da znajo deliti znanje.

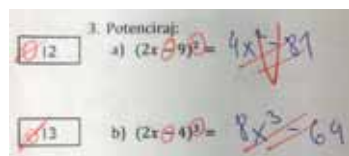
Višji letniki pri razumevanju stare snovi

V višjih letnikih razlagam že obravnavano snov tako, da dijake vključim v razlago. Z

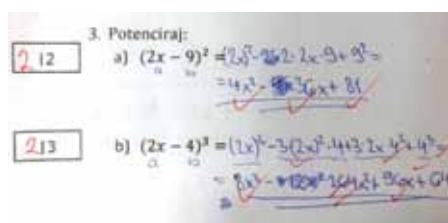
vprašnji jih vodim do pravih odgovorov. V večini primerov mi tako uspe razložiti staro snov. Skupaj gremo čez snov, povem jim, na kaj morajo paziti, rešimo osnovni primer, nato pa snov apliciram na novo poglavje, v katerem se uporabi staro znanje. Vedno zahtevam, da si vse zapišejo v zvezek. Kar je zelo pomembno, si dijaki zapišejo z rdečim pisalom in označijo s tremi klicaji. Tako pri učenju doma takoj vidijo, na kaj morajo biti pozorni. V višjih letnikih dijakom poleg samostojnega dela in dela v paru pri določeni snovi dovolim uporabljati telefone. Lahko si namestijo aplikacijo Photomath (veliko jih to že pozna in jo imajo na telefonu). Razložim jim, da je zelo pomembno, da sami rešujejo naloge, in ko pridejo do težav ali do napačne rešitve, primer poslikajo z aplikacijo, ta pa jim pokaže postopek reševanja ter pravilno rešitev. Tako dijaki lahko pogledajo, kje so naredili napako, jo popravijo ter nalogo pravilno rešijo do konca. Poudarim, naj ne prepisujejo rešitev iz aplikacije, ampak naj z njeno pomočjo le popravijo napako. Tako se naučijo, da ko pridejo do napake, ne obupajo in nehajo reševati, ampak poiščejo pomoč in odpravijo napako. Iz napak se namreč najboljše učijo.

Analiza reševanja kvadratov vsote in razlike v prvem letniku

V prvi šolski nalogi sem dijakom dala dve nalogi, ki vsebujeta kvadrat vsote in razlike. Prva taka naloga (3. Potenciraj) je zahtevala, da rešijo kvadrat razlike. Glede na to, da smo velikokrat ponovili kvadrat vsote in razlike, označili, na kaj morajo biti pozorni, ter zadnjo šolsko uro pred testom tudi rešili take primere, sem bila presenečena nad rešenim. Od 28 dijakinj je samo 13 dijakinj

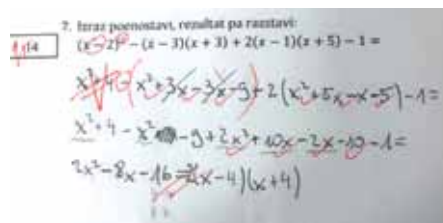
Slika 1: Narobe rešena naloga

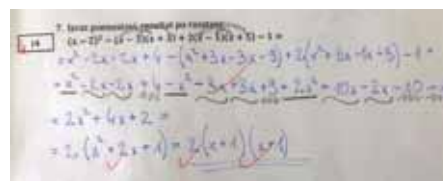
Slika 2: Pravilno rešena naloga

pravilno rešilo nalogo. Ostalih 15 dijakinj pa je nalogo rešilo narobe. Slika 1 prikazuje narobe rešeno nalogo, druga slika pa pravilno rešeno nalogo.

Pri naslednji nalogi (7. Izraz poenostavi, rezultat pa razstavi) je bil kvadrat razlike uporabljen v bolj kompleksni različici. Presenetilo me je, da je kar 19 od 28 dijakinj pravilno rešilo del naloge, kjer so morale uporabiti kvadrat razlike. Devet dijakinj je ta del naloge rešilo narobe. Slika 3 prikazuje napačno rešen kvadrat razlike, Slika 4 pa pravilno. Zanimivo je, da je pri kompleksnejši nalogi več dijakinj pravilno rešilo del naloge s kvadratom razlike. Povedale so, da jih je pri 3. nalogi zmedlo navodilo »Potenciraj«.

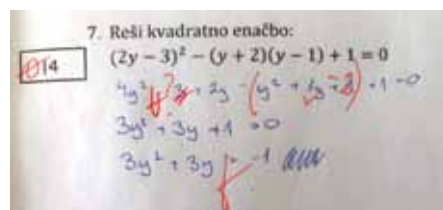

Slika 3: Narobe rešena naloga

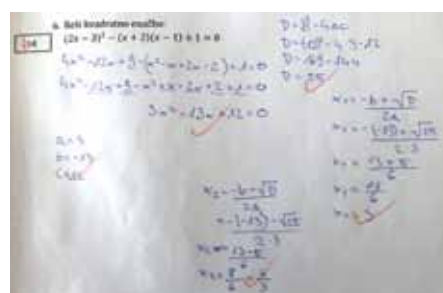

Slika 4: Pravilno rešena naloga

Analiza reševanja kvadratov vsote in razlike v tretjem letniku

Slika 5: Narobe rešena naloga

Slika 6: Pravilno rešena naloga

V tretjih letnikih sem razložila snov o kvadratu vsote in razlike, naredili smo kar nekaj vaj, kjer so morali to uporabiti, eno uro pred testom pa smo na tabli skupaj rešili podoben primer. Tudi njih sem opozorila, na kaj morajo biti pozorni pri reševanju kvadratne enačbe, če dobijo kvadrat vsote in razlike. Pozitivno sem bila presenečena, saj je od 20 dijakinj del naloge s kvadratom razlike narobe rešilo 5 dijakinj, pravilno pa kar 15 dijakinj. Slika 5 prikazuje narobe rešeno nalogo, Slika 6 pa pravilno rešeno nalogo pri kvadratu razlike.

Predlogi za izboljšanje razumevanja snovi

Pri vsaki uri matematike se trudim čim bolj razložiti snov. Vem, da nekateri dijaki novo snov hitro razumejo, drugi pa zelo počasi. Nenehno se trudim ponavljati snov. Na začetku vsake ure ponovim snov prejšnje ure. Pri razlagi nove snovi se trudim razložiti večkrat, saj želim, da bi vsi v razredu razumeli snov. Med samostojnim reševanjem nalog hodim po razredu od dijaka do dijaka. Trudim se, da bi v šoli dobili čim več znanja, po potrebi tudi dodatno razlago. Kljub vsemu vloženemu trudu je še nekaj takih dijakov, ki na koncu slabo pišejo šolsko nalogo ali dobijo slabo ustno oceno. Morda je to odraz slabega domačega učenja in premalo vaj, slabo razumljene snovi ali samo slabega dne. Iz dneva v dan se trudim biti dobra učiteljica, trudim se biti zgled, kako se lahko s trudom in pridnim delom daleč pride in pridobi lepe ocene. Z leti sem se naučila, da si razredi in dijaki niso podobni, ampak da moram vsakega posameznika dobro spoznati, saj mu le tako lahko prilagodim razlago, pristop in mu skušam čim bolj približati matematiko. Moj cilj ni dati negativno oceno, ampak dijake spodbuditi, da se potrudijo, da izboljšajo svoje znanje in dobijo čim boljšo oceno. Med študijem na fakulteti mi je predavatelj pedagogike rekel, da študente raje oceni z višjo kot nižjo oceno. Takrat tega nisem razumela, z izkušnjami pa sem pridobila enako mnenje in enak pristop do dijakov kot on do študentov. Če pri spraševanju dam dijaku, ki se trudi, eno oceno več, se bo ta v prihodnje še bolj potrudil in še več naučil, saj bo imel pozitivno mnenje o sebi in več samozavesti. Imel bo motivacijo in občutek, da zmore in da se lahko nauči nekaj več.

Samostojno delo v času učenja na daljavo

■ **Suzana Pirman**, prof. razrednega pouka, je učiteljica 1. in 2. razreda na podružnični šoli v Pristavi pri Mestinju, *Osnovna šola Podčetrtek*. Ima več kot trideset let delovnih izkušenj na področju vzgoje in izobraževanja. Sodeluje na številnih prireditvah vseživljenjskega učenja, vodi ustvarjalne delavnice, šole v naravi ter pripravlja otroke na nastope na različnih prireditvah.

V članku je predstavljena organizacija učenja na daljavo v kombiniranem oddelku v obdobju, ko se je izobraževanje prestavilo iz šole v domače okolje. Predstavljene so tudi prednosti izobraževanja na daljavo pri učencih, ki sicer obiskujejo kombinirane oddelke.

Organizacija izobraževanja na daljavo

Po osmih tednih učenja na daljavo smo se učitelji in učenci prve triade z velikim veseljem vrnili v šolske klopi. Za nami so nove izkušnje in delo, v katerega smo bili učitelji vpeti od jutra do večera, saj smo želeli učence tudi v domačem okolju čim bolj motivirati za učenje in samostojno delo.

Izobraževanje na daljavo nas je postavilo pred posebne izzive. Tako rekoč 'od danes na jutri' je bilo treba zasnovati popolnoma drugačno delo. Kljub temu da se je šolsko delo prestavilo na dom, je bilo treba vzpostaviti vsakodnevni stik učencev s šolo in učenjem ter vključiti tudi starše, preko katerih je potekala komunikacija z učenci prve triade. Delo je bilo treba načrtovati tako, da je otrok delal čim bolj samostojno in s tem krepil odgovornost, starše pa smo skušali usmeriti predvsem v spodbujanje in spremljanje otrokovega dela. Tudi na daljavo je bilo treba proces učenja prilagoditi posamezniku, da je napredoval v svojem ritmu, upoštevati njegova močna (pa tudi šibka) področja ter mu omogočati nadgrajevanje znanja.

Učitelj v kombiniranem oddelku je usmerjevalec in spodbujevalec pouka. Frontalno delo v oddelkih kombiniranega pouka v večji meri zamenjujejo skupinsko delo, individualno delo in delo v paru. Pouk je individualiziran in vsak učenec napreduje v svojem ritmu.

Na nov način dela smo se na naši šoli hitro odzvali ter vzpostavili novo organizacijo dela z jasnimi navodili in tako omogočili nemoten učni proces že od prvega dne zaprtja šole. Najprej smo seveda preverili, kako bomo sodelovali in kakšne možnosti imajo posamezni učenci. Na srečo so vsi starši učencev našega kombiniranega oddelka imeli dostop do spleta. S tem so učenci lahko dostopali do učnih gradiv, ki so bila dnevno objavljena na šolski spletni strani. Delo je potekalo individualizirano in diferencirano; učenci so prejeli di-

ferencirane naloge preko e-pošte svojih staršev. Komunikacija je v obeh smereh potekala zelo dobro, tako smo eni in drugi dobili povratne informacije. Sprotno preverjanje znanja smo izvajali na videokonferenčnih srečanjih, ki smo jih uvedli v drugem tednu učenja na daljavo. Na videosrečanjih smo prišli do informacij, ki so pokazale razumevanje učne snovi in trenutno stopnjo učenčevega znanja. V tako imenovanih videokonferenčnih učilnicah pa so potekala tudi neformalna srečanja med učenci, ki so tako imeli tudi možnost socialnih stikov na daljavo.

Že prvi dan izobraževanja na daljavo sem učencem in staršem posredovala napotke, kako organizirati delo doma. Staršem sem sporočila, da je učenje na daljavo namenjeno samostojnemu delu otrok, ter jih prosila, da učencem prenesejo navodila za delo in jim pomagajo samo po potrebi. Učence sem opozorila, da bodo uspešnejši, če bodo svoj prosti čas in obveznosti načrtovali ter si pripravili urnik dela, v katerem bo veliko časa namenjenega tudi gibanju na svežem zraku.

Pri pripravi učnega gradiva sem se najprej lotila načrtovanja, ki sem ga začela z opredelitvijo ciljev. Pregledala sem letno pripravo in označila nerealizirane cilje. Prednostno sem izbrala cilje, za katere sem predvidevala, da jih zmorejo učenci samostojno usvojiti. Ker posamezne elemente formativnega spremljanja s pridom uporabljam v praksi, so bili tudi pri izobraževanju na daljavo učenci vsak dan seznanjeni z nameni učenja posamezne učne ure oziroma učnega sklopa, ki so bili jasni, dosegljivi, osredotočeni na učenje, zapisani v učencu razumljivem jeziku in kot taki v pomoč pri usmerjanju njegovega učenja. Hkrati pa sem na naših videosrečanjih učence spodbujala k sooblikovanju kriterijev uspešnosti. Na koncu posamezne učne ure (učnega sklopa) oziroma posameznega dne so učenci presojali oziroma ovrednotili kakovost svojega dela, tako da so odgovorili na vprašanja: Kaj sem se danes učil? Kaj mi je šlo dobro? Kaj moram popraviti? Kaj bi sporočil svoji učiteljici? Kaj bi sporočil svojim sošolcem?

Pri izvedbi učenja na daljavo sem jasno strukturirala učni proces, ki je zagotavljal spodbujanje aktivnega učenja, povezanega s posameznikovimi izkušnjami. Veliko je bilo raziskovalnega dela ter dela na prostem, kar nam je v veliki meri omogočalo podeželsko okolje. Učence sem vsak dan spodbujala, da pomagajo svojim staršem pri gospodinjskih opravilih, pri delu na vrtu, da mlajše sorojence vsak dan naučijo nekaj novega, novo pesem, ples, skupaj ustvarjajo ... Učenci so imeli tudi različne praktične zadolžitve. Ko smo govorili o zdravi prehrani, so si sami pripravili zdravo malico, sadno solato za nedeljsko kosilo. Iz odpadne embalaže so izdelovali uporabne izdelke, na primer velikonočno košarico, živali iz odpadnega papirja. Med delom so imeli tudi veliko gibalnih nalog, sprehodov z opazovanjem prebujajoče se narave ipd. Vključevala sem učenje s pomočjo informacijsko-komunikacijske tehnologije, ki je za učence prve triade zelo privlačna, saj jim nudi zvok, barvo, animacijo in k delu doda elemente zabave in razvedrila, hkrati pa je pri reševanju računalniških didaktičnih iger večina učencev zelo motiviranih. Učencem sem omogočila, da znanje izkazujejo na različne načine, spremljala in vrednotila sem njihov napredek, jim podajala sprotne informacije in upoštevala njihovo razmišljanje o delu.

Kombinirani oddelki

Učitelji, ki poučujemo v kombiniranih oddelkih, smo z mislimi vedno pri dveh programih. Narava dela od nas zahteva veliko mero fleksibilnosti, vsakodnevnega razmišljanja in iskanja stičnih točk med dvema različnima programoma. Hkrati moramo biti zelo dobri organizatorji učnega procesa, v katerem se ves čas menjavajo glasno in tiho delo, delo v manjših skupinah, delo v različnih koticikih.

V oddelkih s kombiniranim poukom se učenci že na začetku šolanja navajajo na samostojno delo, sodelovanje med različno starimi učenci ter medsebojno pomoč. Tako si znajo mlajši učenci sami poiskati pomoč, ko jo potrebujejo. Starejši učenci se naučijo pomagati mlajšim, uspešnejši učenci pomagajo manj uspešnim. Učenci morajo za samostojno učenje razviti veščine, ki jim omogočajo samostojno učenje; te pridobijo z izkušnjami, vajo, ponavljanjem. Pri delu morajo biti vztrajni, imeti morajo raziskovalne veščine, znati načrtovati delo. Pri takem načinu dela je učenec odgovoren za svoj rezultat. Učitelj v kombiniranem oddelku je usmerjevalec in spod-

Foto: Nataša Pezdir

bujevalec pouka. Frontalno delo v oddelkih kombiniranega pouka v večji meri zamenjujejo skupinsko delo, individualno delo in delo v paru. Pouk je individualiziran in vsak učenec napreduje v svojem ritmu. V ospredju je aktivno učenje, povezano z izkušnjami učencev. Učenci samostojno ustvarjajo, raziskujejo, sami pridobivajo znanje s pomočjo gradiva, ki ga pripravi učitelj, pa tudi s pomočjo informacijsko-komunikacijske tehnologije, ki je v učno delo prinesla veliko sprememb in ob ustrezni meri uporabe učence motivira ter jih usposablja za vseživljenjsko učenje.

Veščine samostojnega učenja, ki jih učenci v oddelkih s kombiniranim poukom vsakodnevno pridobivajo, so bile zelo uporabne pri izobraževanju na daljavo. Skupaj s starši smo namreč prišli do ugotovitev, da so bili otroci pri učenju zelo samostojni, motivirani za delo in so zavzeto ter odgovorno opravljali svoje zadolžitve. Ker so imeli veliko raziskovalnega dela in po njihovem mnenju tudi zabavnih nalog, so se veselili in komaj čakali nove naloge, objavljene na šolski spletni strani. Svoje znanje so urili in poglobljali s pomočjo računalniških didaktičnih iger, ki so jih spoznali že v šoli, zato so bili pri tej dejavnosti samostojni. Učenci so si v domačem okolju po potrebi znali poiskati pomoč starejših sorojencev ali staršev, saj so tudi v šoli navajeni, da si sami poiščejo pomoč, ko jo potrebujejo. Pri delu doma so bili po opisu staršev zelo inovativni in raziskovalni.

Izkušnje gradijo

Zaključujem z besedami, ki jih pogosto slišimo v vsakdanjem življenju: »Vse je za nekaj dobro.« Tako je način dela, ki so ga učenci navajeni v oddelkih kombiniranega pouka (predvsem njihovo samostojno delo) v veliki meri olajšal učenje v času izobraževanja na daljavo, predvsem pa razbremenil starše nenehnega nadzora in pomoči njihovim otrokom.

Viri in literatura

- Holcar Brunauer, Ada idr. (2016): *Formativno spremljanje v podporo učenju: priročnik za učitelje in druge strokovne delavce*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- *Izobraževanje na daljavo na razredni stopnji*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 25. 6. 2020 s spletne strani: <https://skupnost.sio.si/course/view.php?id=10021>.

Koronavirus in vrtec

■ **Mirjam Andrejčič**, dipl. vzg. predš. otrok, je vzgojiteljica – vodja oddelka v *Vrtcu Litija*. Ima večletne izkušnje z delom s predšolskimi otroki, z izdelovanjem didaktičnih iger in igrač ter s sodelovanjem v projektih.

Novi koronavirus so poimenovali SARS-CoV-2, bolezen, ki jo virus povzroča, pa COVID-19. V času, ko so bili otroci doma, so preživeli veliko skupnih uric s svojimi najdražjimi in se tudi marsikaj naučili.

V času epidemije – karantene – sem s starši navezala stik na ta način, da smo si preko elektronske pošte pošiljali fotografije doživetij, ko so bili vrtci zaprti. Otroci so se ob fotografijah s starši pogovarjali in jih opisovali. Prav tako nismo pozabili na vse rojstne dneve otrok, ki so jih praznovali brez prijateljev iz vrtca. Praznovali smo jih z zamudo, ko smo bili ponovno skupaj, le na malo drugačen način. Staršem sem pošiljala tudi ideje za delo doma. V tem času je nastala tudi pravljica o praznem vrtcu, ki sem jo ustvarila na spletnem seminarju. Pripravljena je za poseben tip gledališča, ki se imenuje gledališče »kamišibaj«.

Otrokom sem takoj po odprtju vrtcev prebrala pravljico Lare Spinazzola *Evelin, Peter in strašni koronavirus*, ki je bila napisana v aprilu 2020, ter jim pripravila delovne liste, na katere so s čopiči in vodenimi barvami naslikali koronavirus. Virus so takoj prepoznali. Med ustvarjanjem so preko komunikacije krepili pozitivne medsebojne odnose.

O tej bolezni smo se po odprtju naših vrtcev z otroki veliko pogovarjali, saj smo imeli zaradi virusa v vrtcu poseben protokol.

Tole so povedali:

- »Če je koronavirus, si lahko bolan, pa lahko tudi bruhaš ali pa lahko tudi umreš.«
- »Koronavirus je tečen, ker mi nagaja.«
- »Koronavirus je ful nevaren, pa lahko tud' kužki zbolijo, pa vse živali.«
- »Z mami sva bili v trgovini brez maske, pa nisva umrli. Midva z atijem sva šla tud' brez maske, ker ni tolk' koronavirusa b'lo tam, ampak ga je čist' mejčken. Ko pa hodiš v eno ta veliko trgovino, moraš pa imeti masko gor.«
- »V avtobusu tud' lahko zbolíš.«
- »Ko koronavirus pride v hišo, zbolíš.«
- »Sem zuni počaku, ker je oči tko reku, k nisem 'mel maske.«
- »Koronavirus je modre, pa rdeče, pa mal take barve.«
- »Ena stran je modra in ena rdeča.«
- »Pa modre pikice ima, pa tud' rdeče pikice so.«
- »Priseski se nalimajo na kožo, noter izvajajo virus v naše telo, v

Foto: arhiv Mirjam Andrejčič

bistvu v našo kri dajo slab mehanizem, ki povzroča, da nam je slabo. Ko se izvaja v kožo, jemlje našo zdravo kri. Daje noter slabe mini mehanizme, ki povzročajo našo slabo kri. Pride pa virus tudi do kosti.«

- »Midve z mami sva šli v trgovino, sva imeli masko.«
- »Na letalu sva tud' imeli maski, pa sva neki počeli.«
- »Med hojo ne zbolíš za koronavirus, sam' če si hudo bolan, zbolíš in lahko tudi umreš. Koronavirus se širi tako, ker nimajo vsi v trgovini in v vrtcu maske gor.«
- »Koronavirusa ni čist' malo. V Sloveniji ga ni tolk' velik', v Rusiji ga pa sploh ni. Zelo velik' ga je v Afriki.«
- »To ne more bit res, ker koronavirus ne mara vročine. Prihaja pa iz Kitajske, zarad' tega, ker tam ne upoštevajo pravil iz novic.«

Kako pa smo v vrtcu izdelali model koronavirusa? Otroci so si ob tem lažje predstavljali virus, o katerem so poslušali po televiziji.

»Mirjam nam je prinesla lesene palčke z vatko. Najprej smo jih malo odlomili, čist' mejčken. Pol smo vatko pomočili v rdečo barvo, pol smo pa zapikn'l v kroglo od virusa. Pol smo pa k'r gledal, kake viruse mamo vsepovsod okoli nas, pa ne sam v Sloveniji, tud' po svet'. Tud v Ameriki 'majo takle virus.«

V jutranjih ustvarjalnih koticčkih so nastale tudi individualne risbice. Otroci so se v času zaprtja vrtcev ter po ponovnem odprtju le-teh seznanjali z zbiranjem, shranjevanjem in prenosom različnih informacij. Spoznavali so, da na njihovo zdravje vpliva okolje in oni sami; kako lahko tudi otroci skrbijo za svoje zdravje (maska, pravilno umivanje rok z milom, razkuževanje rok, igrač, predmetov, prostora, kjer se največkrat dotikamo ...); prav tako so spoznali, da morajo vsi ljudje pomagati in sodelovati, da bi lahko družba delovala ter omogočila preživetje, dobro počutje in udobje. Razvijali so tudi časovne predstave o času pred koronavirusom in po njem. ◀

Nataša Konc Lorenzutti

Gremo mi v tri krasne**Dob pri Domžalah: Miš, 2020**
278 strani, cena: 28,95 €

Mladinski roman govori o skupini najstnikov z vseh koncev Slovenije, ki se z avtobusom odpelje na poletni tabor. Večina jih nad letovanjem v hribih godrnja, saj gredo tja na željo staršev. Doživljanje tabora spremljamo skozi prvoosebno pripoved Valentine in Uroša. Valentino zaznamujejo motnje hranjenja, Uroš pa ima težave z begom v virtualni svet. Bralec lahko prepozna težave sodobnih mladostnikov in njihovih družin.

Terri Apter

Moč pohvale in graje**Ljubljana: UMco, 2020**
323 strani, cena: 24,90 €

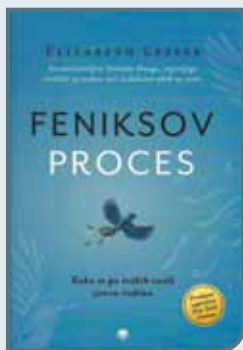
Avtorica analizira presojanje v našem življenju ter vprašanje, kako te sodbe in mnenja vplivajo na naše odnose in kako pohvale, kritike in sramovanje oblikujejo naše samozavedanje. Razkriva, kako so različni odnosi doma in v delovnem okolju prežeti s pohvalami in kritikami, ki segajo globlje, kot si mislimo. Na podlagi raziskav ponuja tudi orodje, s katerim lahko odkrijemo svoje potrebe, cilje in vrednote ter lažje zmoremo sprejemati poglede drugih.

Elisabeth Lesser

Feniksov proces*Kako se po težkih časih znova rodimo***Brežice: Založba Primus, 2020**
375 strani, cena: 28,90 €

Knjiga nam pokaže, kako lahko nesrečo spremenimo v uvid, žalovanje v radost, kako se upiramo in kako predamo, kako običimo in kako rastemo. Pomaga nam odkriti, da se v nas vedno skrivajo neustrašno srce, jasen um in sijoča duša. Pomembno je, kaj storimo, ko nas doletijo težave – ali spremembo sprejmemo ali ne. Avtorica nam s tem, ko z nami deli svoje stiske, pomaga, da se ne počutimo osamljene v lastnih bitkah, in nam osvetli pot do bolj izpolnjujočega življenja.

Petra Gregorčič Mrvar,
Katja Jeznik, Jana Kalin,
Robi Kroflič, Jasna
Mažgon, Marjeta Šarič,
Barbara Šteh

Šolska svetovalna služba: stanje in perspektive**Ljubljana: Znanstvena založba
Filozofske fakultete UL, 2020**
230 strani, cena: 22,90 €

Monografija ponuja del analize stanja svetovalne službe v osnovnih in srednjih šolah ter na tej osnovi daje nekaj priporočil za nadaljnje delovanje.

Prvi del monografije analizira organiziranost in delovanje svetovalne službe v osnovnih in srednjih šolah ter značilnosti sodelovanja šolskih svetovalnih delavcev s posameznimi deležniki v šolah (ravnatelji, učitelji, učenci oz. dijaki in starši).

Drugi del predstavlja ugotovitve kvantitativne empirične raziskave, ki so potrdile predpostavke o tem, da večina svetovalnih delavcev po eni strani sicer ocenjuje programske smernice za delo svetovalne službe kot ustrezne, po drugi strani pa jih veliko opozarja, da jih redko v celoti uresničujejo.

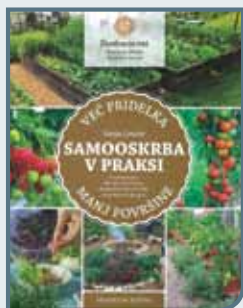
Izsledki teoretične in empirične analize kažejo na potrebo po resnem razmisleku in oblikovanju strokovnih rešitev za posodobitev in prenavo konceptualnih izhodišč šolskega svetovalnega dela in drugih strokovnih konceptov, ki so povezani z njim.

Sanja Lončar

Samooskrba v praksi**Ljubljana: Jasno in glasno, 2020**
247 strani, cena: 29,90 €

V tem priročniku bralec najde praktične in preverjene rešitve za povečanje samooskrbe, ki so primerne za naša tla, naše podnebje in naše rastline. Priročnik združuje izkušnje in znanje ljudi, ki že desetletja tudi v praksi delajo, preizkušajo in izpopolnjujejo to, o čemer pišejo.

Tanith Carey

Kaj razmišlja moj otrok?**Radovljica: Didakta, 2020**
256 strani, cena: 29,99 €

Knjiga bralca popelje skozi več kot 100 vsakdanjih situacij in kaže, kako razumeti otrokovo vedenje, psihološko ozadje njegovega odziva in samozavestno uporabiti najboljše rešitve. Bralec bo lahko odkril mejnike, čez katere gre otrok med 2. in 7. letom, in načine za spoprijemanje z glavnimi izzivi, kot so izbruhi jeze, tekmovalnost s sorojencem, težave s spanjem, spletna varnost in še veliko več.

Za otroke:

Kobi Yamada

Kaj storiš s priložnostjo? (2018)
Kaj storiš s problemom? (2017)
Kaj storiš z idejo? (2016)

Ljubljana: BP

Vsaka knjiga: 35 strani, cena: 17,95 €

Fifi Kuo

Znam leteti

Ljubljana: BP, 2018

31 strani, cena: 19,95 €

Za starše:

Mojca Košič

Montessori za starše*Z ljubeznijo in razumevanjem do samostojnega, samozavestnega in srečnega otroka***Radovljica: Didakta, 2020**
220 strani, cena: 24,99 €

Eva Hrovat Kuhar

Izzivi sodobne vzgoje*Z ljubeznijo, potrpežljivostjo in postavljanjem meja do sožitja v družini***Dob pri Domžalah: Miš, 2017**
237 strani, cena: 27,95 €

Jesper Juul

Od vzgoje do odnosa*Avtentični starši – kompetentni otroci***Radovljica: Didakta, 2020**
182 strani, cena: 24,99 €

Victoria Secunda

Če škripa med hčerjo in materjo*Kako razvozlati ženski gordijski voz***Ljubljana: UMco, 2020**
583 strani, cena: 28,90 €

Jesper Juul

Še vedno se ljubiva*Postavite partnerski odnos na prvo mesto***Radovljica: Didakta, 2020**
191 strani, cena: 24,99 €

Gary Keller in Jay Papasan

Ena stvar*Presenetljivo preprosta resnica o doseganju izjemnih rezultatov***Brežice: Založba Primus, 2020**
236 strani, cena: 24,00 €

Sanja Lončar

Kako do več energije*Zmanjšajte izgube***Ljubljana: Jasno in glasno, 2019**
183 strani, cena: 24,80 €

William Meyer

Globok vdih*Vođena meditacija za otroke***Ljubljana: BP, 2020**
40 strani, cena: 18,95 €**Za učitelje:**

Ljubica Marjanovič Umek, Maja Zupančič (ur.)

Razvojna psihologija

1. zvezek: *Uvod, Perinatalno obdobje, Dojenček in malček*
2. zvezek: *Zgodnje otroštvo, Srednje in pozno otroštvo*

Ljubljana:

Znanstvena založba Filozofske fakultete UL, 2020

1. zvezek: strani 1–335, cena: 24,90 €
2. zvezek: strani 336–637, cena: 24,90 €

Ljubica Marjanovič Umek, Urška Fekonja

Zgodbe otrok: razvoj in spodbujanje pripovedovanja**Ljubljana:**
Znanstvena založba Filozofske fakultete UL, 2019
131 strani, cena: 14,90 €

Katarina Zadnik

Nauk o glasbi v slovenski glasbeni šoli*Med preteklostjo, sedanjostjo in prihodnostjo***Ljubljana:**
Znanstvena založba Filozofske fakultete UL, 2019
181 strani, cena: 14,90 €

Mirjana Želježič

Govorna sporazumevalna zmožnost v angleščini kot tujem jeziku: slepe pege in izzivi v učenju in poučevanju ATJ**Ljubljana:**
Znanstvena založba Filozofske fakultete UL, 2020
235 strani, cena: 19,90 €

Katarina Podbevšek, Nina Žavbi (ur.)

Govor v pedagoški praksi**Ljubljana:**
Znanstvena založba Filozofske fakultete UL, 2019
324 strani, cena: 19,90 €

Slomškova priznanja 2020

V soboto, 26. 9. 2020, je bilo na Ponikvi tradicionalno srečanje učiteljev, vzgojiteljev, katehetov in staršev. Tam smo **Slomškova priznanja** podelili **ge. Ireni Štular, s. Rebeke Kenda in g. Alojzu Grahorju**. Naziv **častni član DKPS** je prejel **dr. Kajetan Gantar**. Povzemamo utemeljitve priznanj, prejemnikom iskreno čestitamo in se zahvaljujemo za njihovo delo.

Dr. Kajetan Gantar je dr. literarnih znanosti, klasični filolog in prevajalec, upokojeni redni profesor za latinski jezik in književnost na *Filozofski fakulteti* v Ljubljani. Rojen je bil l. 1930 v Ljubljani, osnovno šolo je obiskoval v Celju, gimnazijo pa v Lienzu in Ljubljani. Po maturi (1950) je študiral klasično filologijo na *Filozofski fakulteti* v Ljubljani, kjer je l. 1953 prejel študentsko *Prešernovo nagrado* in l. 1954 diplomiral. Po odsluženi vojaški obveznosti je služboval kot gimnazijski profesor na Ptuj (1954–1956) in doktoriral l. 1958. Nato je bil referent za znanstvene zavode pri republiškem *Sekretariatu za kulturo* (1958–1962). L. 1962 je bil izvoljen za asistenta za latinski jezik in književnost na *Filozofski fakulteti* v Ljubljani, kjer je l. 1967 dosegel naziv docenta, l. 1972 naziv izrednega in l. 1974 rednega profesorja za latinski jezik in književnost. Znanstveno se je izpopolnjeval v Parizu, Ženevi, Heidelbergu in na Dunaju. Večkrat je bil predstojnik oddelka za klasično filologijo ter v letih 1983–1985 prodekan *Filozofske fakultete* v Ljubljani. Poleg latinske književnosti je ves čas, še dve leti po upokojitvi (1997), predaval tudi grško književnost.

V letih 1981–1996 je s presledki enajst semestrov kot gostujoči redni profesor predaval grško in rimsko književnost na univerzi v Gradcu. Kot gost je imel več predavanj na univerzah, akademijah in znanstvenih inštitutih v Italiji, Avstriji, Franciji in bivši Jugoslaviji, za slovenske rojake v Torontu, Clevelandu, Buenos Airesu. S predavanji in referati je sodeloval na mednarodnih kongresih, simpozijih ali drugih znanstvenih in strokovnih srečanjih doma in v tujini.

Od l. 1974 je sourednik časopisa *Živa antika* (v Skopju). V letih 1975–1985 je bil član *Mednarodnega biroja za probleme pouka*

klasičnih jezikov (v Gentu) in uredniškega odbora časopisa *Didactica Gandensia*. V letih 1977–1980 je bil predsednik *Društva za antične in humanistične študije Slovenije*, 1980–1983 predsednik *Zveze društev za antične študije Jugoslavije*, 1983–1985 predsednik *Društva slovenskih književnih prevajalcev*, 1983–1988 član *Pravopisne komisije pri SAZU*, 1981–1996 član odbora za nov slovenski prevod Svetega pisma, v letih 1993–1999 pa predsednik *Državne maturitetne komisije za latinščino*.

L. 1993 je bil izvoljen za dopisnega (izrednega) člana, l. 1997 za rednega člana SAZU. V letih 1996–2002 je bil zastopnik *Slovenije v Stalnem komiteju za humanistiko pri Evropski znanstveni fundaciji*. Od l. 1997 je delegat SAZU v *Mednarodni zvezi akademij* (UAI s stalnim sedežem v Bruslju). V letih 1999–2005 je bil podpredsednik SAZU.

L. 1984 je bil izvoljen za rednega člana *Academiae Latinitati Fovendae* (v Rimu), l. 1985 za dopisnega člana *Accademie Properziane* (v Assisiju), l. 1994 za člana *Instituta za srednjeevropska kulturna srečanja* (IICM v Gorici) in za člana *Görres-Gesellschaft für Pflege der Wissenschaft* (v Kölnu), l. 2006 za dopisnega člana *Makedonske akademije znanosti in umetnosti*.

Imenovan je bil za zaslužnega profesorja *Univerze v Ljubljani* (1997), izvoljen za častnega člana *Društva slovenskih književnih prevajalcev* (2003), *Društva za antične in humanistične študije Slovenije* (2006), *Celjske Mohorjeve družbe* (2009) in za častnega senatorja *Teološke fakultete Univerze v Ljubljani* (2009).

Za antologijo in prevod *Rimske lirike* je prejel *Sovretovo nagrado* (1969), za prevod dveh Plavtovih komedij pa nagrado *Prešernovega sklada* (1972).

Že kot študent je v *Živi antiki* objavil nekaj člankov o kompoziciji Horacijevih *Pisem*, zlasti o vlogi t. i. »zlatega reza« (sectio aurea) v *Pismu o pesništvu*, ki se v tuji strokovni literaturi še danes citirajo. Nadaljeval je z raziskavami strukture Horacijeve osrednje pesniške zbirke *Carmina*, kjer je opozoril na zakonitosti, po katerih si v njej sledijo kitični in metrični sistemi (zlasti asklepiadske kitice). Ob teh raziskavah se je poglobljal tudi v idejno ozadje Horacijeve poezije in pri tem opozarjal tudi na usedline akademske filozofije, ki je našla izraz v opevanju etičnega ideala »prijateljstva s samim seboj«

(amicus sibi). Izvor in razvoj tega pojma je raziskoval – vzporedno z raziskavo slovnicega pojma t. i. »ponotrjanjenih refleksivnih formul« – od prvih aluzij pri grških tragikih preko Platona in Aristotela do Horacija in še naprej, do Seneke in Avguština. Izsledke je objavljaval v *Živi antiki*, pa tudi v nemških, belgijskih in italijanskih strokovnih revijah. Objavil je tudi interpretacije dveh manj jasnih delov v Aristotelovi *Poetiki*, ki so ključnega pomena za razumevanje tega najbolj odmevnega Aristotelovega teksta. Z razpravami, objavljenimi v italijanskih, švicarskih in nemških revijah, je prispeval k prepoznavnosti nekaterih zastrtih namigov pri bizantinskem zgodovinarju Prokopiju. Opozarjal je tudi na nekatere manj znane ali neopažene latinske pisce iz naših krajev (npr. Hermann de Carinthia, Andreas Divus, Syferidus Suevus), interpretiral latinsko verzifikacijo škofa Tomaža Hrena, Valvasorja, operozov, pa tudi novejših latinistov. Posebno pozornost je posvečal antičnim odmevom in motivom pri Prešernu, prav tako tudi pri drugih naših pesnikih in pisateljih (Valentin Vodnik, Anton Aškerc, Simon Gregorčič, Joža Lovrenčič, Oton Župančič, Alojz Rebula). V seriji *Literarni leksikon* je objavil zvezke *Helenizem* (1978), *Grške lirične oblike in metrični obrazci* (1979) in *Antična poetika* (1985). Svoje izsledke o Horaciju je strnil v knjigi *Študije o Horaciju* (1993).

Uveljavil se je tudi kot prevajalec. Iz grščine je prevedel več svetopisemskih knjig in iz latinščine nekaj srednjeveških besedil. K svojim prevodom je napisal izčrpne spremne študije. Objavil je tudi knjigo spominov z naslovom *Utrinki ugaslih sanj* (2005). Dr. Gantar je na prvi pogled skromen in neopazen človek, ki jih na ulici srečamo zelo veliko. Ob srečanju pa se spremeni v neizčrpno reko znanja, izkušenj, pogledov, modrosti. Eden tistih ljudi, ki jih je Bog ohranil in vrnil domovini po begunskem eksodusu čez Alpe. Klasični filolog, ki poleg klasičnih jezikov pozna literaturo, ki je zibelka vse modrosti zahodnega človeštva. Klasična literatura je ujela vsa filozofska in človeška vprašanja. *Forma mentis* klasičnega filologa je podoba celostno razvitega človeka, ki pozna človeško doživljanje, človeško misel v dobrem in slabem, vsa križišča človeškega vedjenja (moralnih vprašanj) in ima pretanjen estetski čut in duhovno

globino. Ponavadi so to garaški ljudje in tak je tudi Kajetan Gantar. Njegov ustvarjalni opus je neizmeren. Ob mnogih delih, ki jih je ustvaril, mu moramo biti hvaležni za ponovno rojstvo klasične gimnazije v Šentvidu v Ljubljani in za ponovno pomlad zanimanja za klasične jezike, ki jih je sodobni stehnzirani svet porinil na obrobje. Njegova osebnost izraža pravo nasprotje tezi, da je edina stalnica stalno spreminjanje; kajti resnica je obratna: nenehno se spreminjajo okoliščine in tehnične zmožnosti, temeljna vprašanja človeka pa so stalnica že tisočletja. Poznati ta vprašanja in možne odgovore nanje je resnična človekova modrost. In takšno modrost ima gospod Kajetan Gantar. To je plemenit človek.

L. 1965 rojena **Ines Štular** (Zajc) je četrta od petih otrok učiteljice matematike in prezgodaj umrlega očeta. Čeprav je kruta usoda s tem zaznamovala družino, pa to ni niti malo omajalo materine odločnosti, da bodo otroci zrasli v pokončne kristjane in odgovorne državljane. Ob skromnosti, osebnem prizadevanju otrok ter tudi ob molitvah strica (po materi) Franca Boleta, očeta revije 'Ognjišče', se je vse uresničilo. Ines je doštudirala matematiko in tehniko na *Pedagoški fakulteti* v Ljubljani.

Svojo učiteljsko pot je začela na OŠ *Borisa Kidriča* v Ljubljani. Ni bila pozorna le na stiske, ki so jih pri (za mnoge) zahtevni matematiki doživljali učenci. Z jasno razlago, navajanjem na sprotno delo in nagovarjanjem k urejenosti ter natančnosti je učenecem dala možnost za rast na teh področjih. A vendar je začutila, da jim mora dati nekaj več.

V zadnjih letih rajnke države je mnoge najstnike na področju spolnosti poučevala revija *Antena*. Da tovrstno učenje ni skladno s krščanstvom (in seveda tudi ne z naravnim redom, v katerem matere ne uničujejo svojih nerojenih otrok), ni treba posebej utemeljevati. Zato je Ines sklenila, da bo svojim učencem predstavila ljubezen in spolnost, kakor ju je sama razumela kot mlada kristjanka. To ni bil pogumen korak le zaradi vsebine, pri kateri se mnogim naredi cmok v grlu. Zavedala se je, da s tem posega tako na področje biologije kot vzgoje, ki pa je morala biti v tistih letih (pa tudi pozneje) daleč v ozadju. Toda Ines ni oseba, ki bi v strahu pred ravnateljem

opustila nekaj, o čemer je prepričana, da je prav in potrebno. Našla je tudi rešitev, da bi njeni učenci zmogli sprejeti povedano. Kako? V petem razredu je bil čas za poučevanje deklet. Določenega dne so morali fantje priti pozneje v šolo, medtem pa je Ines z dekleti spregovorila o ženskem telesu, materinstvu, družini, ljubezni ... Vprašanja, ki so ji jih zastavljale učenke, so potrjevala, da je tak dodatek k pouku še kako potreben. Uro, ki je bila namenjena fantom, je imela leto pozneje, ko so vsaj nekoliko razumeli, da gre za resne stvari. Potem je sledila še ura za vse skupaj. S tem delom nadaljuje še danes. Odziv mladih (in tudi nekaterih staršev) dokazuje, da je beseda pričevalca ohranila svojo vrednost, ki je pomagala marsikateremu dekletu in fantu, da se je njuna pot v skupno življenje ognila mnogim čerem.

Po poroki je tudi kot birmanska animatorica v okviru župnije poučevala birmance o temah, kot so ljubezen med nama, spolna vzgoja, vzdržnost pred poroko, zaščita, odnos krščanstva do splava ... Večkrat pa sta oba z možem na srečanjih mladinskega verouka kot gosta pričevala o zakonu, ki ga živita po katoliških načelih.

Za delo dobimo plačo, za zelo dobro opravljeno delo ali za dodatno delo pa je na mestu pohvala oziroma priznanje. Ker je Ines vse to zgledno uresničila, prihaja *Slomškovo priznanje* zanesljivo v prave roke.

S. **Rebeka Kenda** je po rodu Radovljičanka. Rojena je bila l. 1960 v Kranju. Zaposlila se je v vrtcu, potem pa je nekega večera pri devetnajstih letih po maši začutila Božje povabilo. Odločila se je za red šolskih sester sv. Frančiška Kristusa Kralja, ker je najbolj številčen, sama pa se je, sramežljiva, kot je bila, hotela skriti v množici.

Redovna pot jo je vodila v Trebnje, nato na Brezje. Takrat so sestre za preživljanje počitnic na Uskovnici najele zapuščen pastirski stan in tja je vodila skupine otrok. To je bil uvod v tridesetletno življenjsko poslanstvo. Otroci so na Uskovnici preživljali počitnice, ona pa se je sprti učila. Z Brezij se je preselila v Maribor in kasneje v Ajdovščino, vendar so poletni programi na Uskovnici še trajali. L. 2000 jim je lastnik odpovedal najem. Dogovorila se je za začasno preselitev v Otalež in z dovoljenjem predstojnice iskala novo hišo. Našla jo je v zapuščenem

zaselku Kanji Dol. S soglasjem lastnikov je 14 let zapuščena hiša počasi postajala dom duhovnosti *Eden*.

Kanji Dol leži pod Javornikom v občini Idrija, na meji z občino Ajdovščina. Od l. 2003 do letos je bil njen dom in dom duhovnosti *Eden*. Na domačiji, ki jo je sestra Rebeka preuredila s pomočjo dobrih ljudi iz Ajdovščine in okolice, se na leto zvrsti od 1300 do 1500 otrok, mladih in staršev v počitniških tednih in ob prostih vikendih. Prihajajo iz vse Slovenije. Sestra Rebeka se drži starodavnega meniškega vodila *Ora et labora*. Moli in delaj. V zmedu različnih vzgojnih poti se ji zdi najbolj varna pot za Jezusom s *Svetim pismom* v roki.

Pri sestri Rebeki je veliko stvari v znamenju števila tri. V družinski sobi v *Ednu* je postavila v obnovljeno kapelico kip Brezmadežne, da bo skrbel za vzgojo otrok. Pod 'bohkov kot' je postavila kip svetega Jožefa delavca, da je prevzel skrb za gospodarstvo in ekonomijo. Ime *Eden* pomeni razkošje Božje bližine, izobilje Božje besede in razsipnost Božjega usmiljenja. Dejavnosti v domu so razdeljene na tretjine: tretjina časa za slavljenje Boga (molitev, petje, zakramenti, obredi ...), tretjina za spoznavanje vere (*Sveto pismo*, pogovori, delavnice ...) in tretjina za skupno življenje (dobra dela, igre, sprehodi, opravljanje svojih dolžnosti ...). Poudarja, da so tri stvari – postavljanje meja, fizični napor in odlaganje potreb – zelo pomembne za vzgojo in so poudarjene že takoj na začetku *Svetega pisma*. Zagotovo bi se našla še kakšna trojica ...

Največ ji pomeni, da ji otroci, ki jih po mnogih letih sreča, povedo, da so se veliko naučili za življenje. Zdaj k njej hodijo že otroci teh otrok. »Čudovit občutek. Kot bi bila stara mama.« To podkrepi s citatom iz *Svetega pisma*: »Mati mnogih je zapuščena in nerodovitna se veseli v krogu svojih otrok.«

Za vzgojno delo, ki temelji na učenju o zdravem načinu življenja, je prejela petomajsko priznanje občine Ajdovščina za l. 2005. Letos je prejela odličje sv. Jožefa delavca, s katerim jo je škofija Koper odlikovala za njeno skoraj tridesetletno pot evangelizacije otrok, mladine in družin v Sloveniji. Svoje življenje in delo namenja hoji za Gospodom v skrbi za otroke, mlade in družine. Imela je vrsto intervjujev in predavanj, zadnje nosi naslov *Pedagogika ljubezni*.

Njena življenjska pot je sedaj na razpotju. Kam jo popelje in kaj ji prinaša, ve le do bri Bog, v katerega neomajno zaupa: »Da je pot, po kateri hodim, prava, je tako jasno, da o tem sploh ne razmišljam. Včasih resda pridejo težki trenutki, kot povsod, a nikoli nisem imela skušnjave, da bi ravnala drugače. Ta poklic in delo me izpolnjujeta. Ko človek izroči svoje življenje Bogu, je vse lažje.« Za konec še ena njena izjava: »Mati Terezija pravi: 'Sem svinčnik, s katerim Bog piše,' jaz pa, da sem metla, s katero Bog po meta!«

Alojz Grahor se je rodil l. 1957. L. 1981 je diplomiral na *Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo*, smer matematika, in kasneje magistriral.

L. 1981 se je zaposlil na *Srednješolskem centru Postojna*, od l. 1999 pa je profesor matematike na *Škofijski gimnaziji Vipava*. Med letoma 2008 in 2015 je bil tudi asistent za matematiko na *Univerzi v Novi Gorici*. Nekaj let je bil član šolskih svetov dveh osnovnih šol. Od l. 2015 opravlja funkcijo pomočnika ravnatelja za šolo (pedagoški vodja) na *Škofijski gimnaziji Vipava*. Svojo vizijo dela z učitelji, dijaki in starši je strnil v pet točk: skrb za dobre medsebojne odnose; oblikovanje spodbudnega šolskega okolja na temelju evangelijskih vrednot; razvijanje veščin, ki so pomembne za življenje; spodbujanje k učenju učenja ter poučevanje in učenje vsebin.

Sodelavce in dijake bogati s svojo tankočutnostjo, pozornostjo in trudom za dobre medsebojne odnose. Občudovanja vredna je njegova pripravljenost za reševanje vseh vrst problemov: strokovno-matematičnih, organizacijskih, vzgojnih in pedagoških. V poučevanje in delo z dijaki ter učitelji vedno znova vnaša svežino in inovativnost. L. 2005 je med prvimi v Sloveniji oblikoval spletno učilnico za matematiko »Matematični borječ« z učnim gradivom za srednješolce. Več let že pripravlja posnetke razlag matematične snovi in jih objavlja na spletu. Svoje znanje in izkušnje s tega področja je uspešno uporabil kot koordinator pouka na daljavo ob koncu letošnjega šolskega leta. S svojo zagnanostjo, aktivnostjo in marljivostjo je zgled in spodbuda za vse deležnike vzgojno-učnega procesa v našem okolju (dijake, starše, učitelje, vzgojitelje). Še posebej se odlikuje v skrbi za dijake s socialne-

ga roba. Vsako leto pripravi predavanje za starše dijakov prvih letnikov na temo *Med domom in šolo*.

Poleg rednega poučevanja na šoli organizira in vodi priprave na različna tekmovanja v matematiki, logiki in finančni matematiki. Dijaki so pod njegovim mentorstvom osvojili številna zlata priznanja, nagrade ter se udeležili matematične in lingvistične olimpijade. Njegovi dijaki vrsto let sodelujejo na tekmovanju mladih raziskovalcev v matematiki. Spodbuja jih k vedoželjnosti, raziskovanju in javnemu nastopanju. Bil je mentor 28 mladim, ki so (razen dveh srebrnih) vsi dosegli zlata priznanja. Dvakrat so se uvrstili na *Evropsko srečanje mladih znanstvenikov*. Zadnji dve leti svoje izkušnje pri izdelavi raziskovalne naloge deli kot mentor na drugi osnovni šoli. Sodeloval je tudi pri organizaciji številnih projektov in mednarodnih srečanj za dijake in profesorje.

Od uvedbe splošne mature je Alojz Grahor zunanji ocenjevalec maturitetnih preizkusov iz matematike. Že osmo leto je član državne predmetne komisije pri splošni maturi za matematiko. Sodeloval je v projektu posodobitve učnih načrtov v gimnazijah. Dejavno sodeluje na seminarjih za učitelje v okviru *Zavoda RS za šolstvo*, na mednarodnih konferencah o učenju in poučevanju matematike in je recenzent e-učbenikov. Dejavno je vključen v *Društvo katoliških pedagogov Slovenije*, kjer s konstruktivnimi idejami plemeniti njegovo delo. Bil je večletni član nadzornega odbora. Pomagal je tudi pri izvedbi svetoletnega romanja v Logu pri Vipavi. Farani župnije Šturje v Ajdovščini ga poznajo kot bralca Božje besede in izrednega delivca obhajila. Svoje izkušnje je delil tudi s skavti stega *Postojna 1*, v katerem je bil nekaj let stegovodja in vključen v skupino odraslih skavtov. Je vitez Božjega groba.

Lojze, kot ga kličejo domači, prijatelji in sodelavci, je dober mož in družinski oče ter priljubljen 'stari ate'. Njegova prijaznost, dobra volja in ustrežljivost ne poznajo meja. Kako mu uspe z dobro voljo ustreči željam kolegov v službi, ostaja nerešljiva uganka. S kritično distanco spremlja svet in dogajanje okrog sebe in znotraj družbe ter stroke in neumorno išče sprejemljive rešitve. Vsem, ki ga poznamo, plemeniti življenje in vanj vnaša zdrav optimizem.

Zaključno mentorsko srečanje

Mentorji programa prostovoljskega dela *Človek za druge* smo 23. 6. 2020 uspešno zaključili evalvacijsko mentorsko srečanje. Pogovarjali smo se o delovanju našega programa v preteklem šolskem letu in delali načrte za naprej. Jeseni zopet pričnemo in vabimo vas, prostovoljce, da se nam pridružite (<http://clovekzadruge.blogspot.com>).

Emma Kotar

Nevrotaktilna integracija MNRI®

Smo prvi v Evropi, ki smo po koncu marčevske karantene uspešno izvajali seminar *Nevrotaktilna integracija MNRI®*. Petindvajset udeležencev je 27.–28. 6. in 11.–12. 9. 2020 pridobivalo novo znanje po Masgutovi nevro-senzomotorni refleksni integraciji.

Emma Kotar

Romanje in načrtovalni dan

Začetek novega šolskega leta smo v DKPS 22. 8. 2020 priporočili Mariji z romanjem in srečanjem na Brezjah. Romanje se je začelo z molitvijo in sveto mašo, ki jo je daroval mariborski nadškof Alojzij Cvikl. Z njim smo se po maši zadržali v dolgem pogovoru. V nadaljevanju dneva smo se člani društva posvetili načrtovanju. V treh delovnih skupinah smo razmišljali o širjenju molitvene povezanosti, razvoju in viziji društva ter seminarjih in promociji društva. Dan smo zaključili v prijazni senci picerije Mobidick, kjer smo naredili pošten in vesel društveni zaključek izredno bogatega in osrečujočega srečanja pri Mariji Pomagaj na Brezjah.

Helena Kregar

Dinamično

Dinamična igra.
Intenzivna, napeta.
A pazi! Soigralci nismo v isti ekipi!
Mimogrede komu prekipi

in naredi prestop, hoten prestop.
Čemerno z zamero me strelja v popek.
Neumorno, z enako kondicijo igramo.
Ostajamo ekipa, trdna v Bogu, in se ne predamo.

Jelka Repenšek, odmev z duhovnih vaj

Duhovno razločevanje

»Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe.« To je svetopisemska modrost, ki prinaša obilo upanja. Vere vase in v dobroto svojega bližnjega se lahko naužijemo v notranji kamrici, kjer je vse sveto, kjer je luč in je lepo. Potopimo se v svetost in ne podvomimo v dobroto svojega bližnjega. Če nekoga malo prepričaš v dobroto, bo ta svet malo lepši. Zli duh izpodkopava vero vase. Ko ti jo vzame, si ranljiv. Bog nas je opremil s talenti in zaupa v nas. Naredi iz svojega talenta tisto, kar lahko, in ne bo se ti treba ukvarjati z zavistjo.

Magda Jarc, odmev z duhovnih vaj

Pedagoški delavci lahko udeležbo na seminarjih DKPS uveljavljajo pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju.

Cene seminarjev so objavljene na spletni strani <http://www.dkps.si>. Seminarje izvajamo tudi za učiteljske zbere in zaključene skupine.

** Seminarji, označeni z zvezdico, so uvrščeni v katalog KATIS*

Informacije in prijave:

Društvo katoliških pedagogov Slovenije (DKPS)

Rožna ulica 2, 1000 Ljubljana

01/43 83 983

dkps.seminarji@gmail.com

www.dkps.si

Srečanja za starše

Starši in skrbniki otrok na predavanjih in delavnicah spoznavajo uporabne metode in pristope za uspešno vzgojo, usmerjanje, spodbujanje in celostni razvoj svojih otrok.

Obseg: 12 ur (4 srečanja po 3 šolske ure)

Izvedba: Ljubljana, 22. 10. 2020, 19. 11. 2020, 18. 2. 2021, 18. 3. 2021

Izvajata: Irma Veljić in Dragica Motik

Seminarji

Medkulturni dialog v šoli*

Udeleženci se naučijo zgodaj prepoznati nestrpno obnašanje med otroki, mladostniki, nosilci prvin različnih kultur in veroizpovedi. Prepoznavajo vzroke nestrpnega odnosa med otroki in učenci, ki izvirajo iz nepoznavanja in napačnega vrednotenja kulturne raznolikosti. Pridobijo razumevanje in veščine za uspešno ravnanje v svojem poklicnem okolju.

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana, 17. 10. 2020

Izvajajo: Sara Bevc Jonan, Dragica Motik, Irma Veljić

Supervizija za pedagoške delavce*

Udeleženci v majhni skupini osvetljujejo različne situacije in vprašanja, povezana z vzgojnim, pedagoškim in drugim strokovnim delom, ter iščejo odgovore nanje. Supervizija je proces, ki v varnem okolju omogoča hitrejše učenje in preizkušanje idej ter s tem povezano strokovno in osebno rast.

Obseg: 24 ur (8 srečanj po 3 ure)

Izvedba: Ljubljana, 19. 10. 2020–12. 4. 2021

Izjava: Julija Pelc

Vpliv gibanja na razvoj in učenje otrok*

Udeleženci spoznajo ključne vplive na možgansko delovanje otrok 21. stoletja (nemirnost, uravnavanje pozornosti z zdravili, nemotiviranost, porast bralno-napisovalnih, učnih in

V spomin: dr. Franci M. Kolenc (1945–2020)

Letos poleti se je s tega sveta poslovil dr. Franci M. Kolenc.

Dr. Kolenc, prof. surdopedagogike, je svojo poklicno pot začel leta 1970 na *Zavodu za usposabljanje slušno in govorno motenih* v Ljubljani, poleg tega pa je opravljal tudi logopedsko delo na različnih šolah in v zavodih po Sloveniji. Vrsto let je bil zaposlen na *Zavodu RS za šolstvo*, kjer se je ukvarjal z raziskovalnim, svetovalnim in logopedskim delom. Opravljal je različne odgovorne naloge, sodeloval v nacionalni komisiji za prenovno vzgojo in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami ter pri pripravi učnih načrtov in programov. Koordiniral je delo skupin strokovnih delavcev za pripravo učnih načrtov za vse prilagojene izobraževalne programe, sodeloval v številnih delovnih skupinah na *Ministrstvu RS za izobraževanje, znanost in šport* ter

delal v koordinaciji z različnimi ministri. Bil je tudi predsednik strokovnega sveta *Zveze Sonček*.

Dr. Franci M. Kolenc je prejel številna priznanja za strokovno delo. Leta 2013 je prejel nagrado za življenjsko delo na področju izobraževanja otrok s posebnimi potrebami.

Vrsto let je aktivno sodeloval v uredniškem odboru revije *Vzgoja*. V naši reviji je objavil 25 člankov in skrbel za področje vzgoje in izobraževanja otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami. Poleg strokovnega dela je bil znan kot človek z izrednim občutkom za otroke s posebnimi potrebami.

V hvaležnosti za njegovo delo in plemenitost njegovo dušo priporočam v molitev.

p. Silvo Šinkovec, urednik revije Vzgoja

čustvenih težav). Spoznajo nove pristope k poučevanju, ki temeljijo na novejši nevroznanosti ter vključujejo gibanje in optimizacijo možganskega delovanja v vseh procesih vzgoje in učenja.

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana, 10. 10. 2020

Izvajata: Marjeta Krejči Hrastar in Tatjana Jakovljevič

Dobro obvladovanje stresa pri pedagoških delavcih*

Udeleženci prepoznajo izgorelost in destruktivno delovanje majhnega dolgotrajnega stresa na naše možgane. Spoznajo tehnike za pomoč pri obvladovanju stresnih situacij v pedagoškem poklicu. Praktično se usposobijo za tehnike samopomoči in samoregulacije v stresni situaciji.

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana, 7. 11. 2020

Izvajata: Marjeta Krejči Hrastar

Moj otrok ima težave – kako mu lahko pomagam?

Možgani današnjih otrok so zaradi preobsežnega učnega načrta v šolah, pretirano vodenih dejavnosti v predšolskem obdobju in prevelikih pričakovanj staršev preobremenjeni s stresnimi hormoni. Posledice se kažejo v govorno-jezikovnih težavah, motnjah branja/pisanja/pozornosti, manku motivacije, čustvenih/duševnih stiskah, hiperaktivnosti, nedoraslosti, motnjah avtističnega spektra in anksioznosti. Udeleženci pridobijo znanje in tehnike, s katerimi znajo vplivati na možganske strukture, preko katerih se izboljšuje delovanje višjih miselnih funkcij, s tem pa omogočijo otrokom celosten razvojni napredek.

Obseg: 4 ure

Izvedba: Ljubljana, 9. 11. 2020

Izvajata: Marjeta Krejči Hrastar

Učinkovito govorno nastopanje*

Udeleženci spoznajo pomen, vlogo in osnovna načela govornega nastopanja, usvojijo pravila učinkovitega predstavljanja misli, idej in spoznanj, uporabljajo

posamezne elemente govorne prepričljivosti v različnih govornih položajih, usposablja se za spretno argumentiranje ter oblikujejo živ slog govorenja.

Obseg: 8 ur; do 15 udeležencev

Izvedba: Ljubljana, 14. 11. 2020

Izvajata: mag. Hedvika Dermol Hvala

Inteligentna čustva

Udeleženci spoznajo čustva, njihov pomen in težave, ki jih imamo največkrat s čustvi. Čustvena pismenost predpostavlja poznavanje osnovnih čustev: jeze, strahu, žalosti, krivde, sramu, ponosa, ljubezni. Pri vsakem od njih spoznajo, kaj nam sporoča, kako ga doživljamo in kako ga dobro ali slabo uporabimo.

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana, 12. 12. 2020

Izvajata: dr. Silvo Šinkovec

Osebni dnevnik

Udeleženci se naučijo uporabljati osebni dnevnik kot posebno metodo osebnostne rasti. S pomočjo zapisovanja urejajo svojo notranjost, da pridejo od tesnobe razpoloženja do notranjega miru. Prebujajo ustvarjalnost. Ozaveštujejo pretekle življenjske izkušnje in jih povežejo v smiselno celoto (narativna filozofija).

Obseg: 32 ur

Izvedba: Ljubljana:

1. del: 15.–17. 1. 2021

2. del: 5.–7. 2. 2021

Izvajata: dr. Silvo Šinkovec

Moteči, nevidni in travmatizirani učenci*

Udeleženci prepoznajo otroke in mladostnike v stiski in se seznanijo z možnimi posledicami travmatičnih izkušenj. Usvojijo večšine s področja učinkovitega sporazumevanja, gradnje kakovostnih odnosov in večšine reševanja problemov, ki pomagajo graditi kakovosten stik z otrokom, sodelavci in starši. Prepoznajo svoje notranje vire moči in točke rasti.

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana, 23. 1. 2021

Izvajata: Julija Pelc

Spodbujanje razvoja samozavesti in samospoštovanja

Udeleženci spoznajo razvoj samospoštovanja, znake visokega in nizkega samospoštovanja ter pomen občutka lastne vrednosti za različna področja osebnosti. Seznanijo se z obrambnim vedenjem kot posledico nizkega samospoštovanja ter mehanizmi, ki vzdržujejo nizko samospoštovanje.

Obseg: 16 ur

Izvedba: Ljubljana, 29.–30. 1. 2021

Izvajata: dr. Silvo Šinkovec

V letu 2021 so predvideni tudi seminarji:

Medvrstniško nasilje*

Izvedba: Ljubljana, 20. 2. 2021, 8 ur

Izvajata: Marjeta Krejči Hrastar in Tatjana Jakovljevič

Strokovnost in srčnost soustvarjata šolsko kulturo*

Izvedba: Ljubljana, 6. 3. 2021, 8 ur

Izvajata: Dragica Motik in Irma Veljič

Učitelji, učenci, starši – ustvarjanje sodelujočega odnosa*

Izvedba: Ljubljana, 13. 3. 2021, 8 ur

Izvajata: Dragica Motik in Irma Veljič

Vpliv nosečnosti, poroda in prvih treh let življenja na otrokov kasnejši razvoj

Izvedba: Ljubljana, 20. 3. 2021, 8 ur

Izvajata: Marjeta Krejči Hrastar

Umetnost približati na svež način: kako klasično glasbo vzljubi otrok, mladostnik, pedagog*

Izvedba: Ljubljana, 10. 4. 2021, 8 ur

Izvajata: Dalibor Miklavčič, Matjaž Barbo

Podpora staršem pri učenju – pomemben korak k samostojnosti otroka*

Izvedba: Ljubljana, 17. 4. 2021, 8 ur

Izvajata: Dragica Motik in Irma Veljič

Eva Ločniškar

Sodelovanje razrednikov in mladinskih delavcev pri delu z oddelkom

Magistrsko delo

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, 2020

Kultura dobrih medsebojnih odnosov v šoli predstavlja skrb za posameznike in njihove odnose, pri tem pa se ne odpoveduje učnemu uspehu, saj upošteva, da je za kognitivni razvoj temeljnega pomena kakovost socialne interakcije, v kateri ta proces poteka. Nekatere šole se z namenom, da bi izboljšale odnose v oddelkih, poslužujejo programov, ki jih izvajajo zunanje organizacije. Ker je razrednik tisti, ki načrtuje in uresničuje program dela z oddelkom, se mora povezati z zunanjimi izvajalci. Oboji lahko z različnih vidikov pridejo do spoznanj, ki so ključna za učenčev optimalni razvoj. Pri tem mora šola

vedeti, kaj lahko znotraj institucije naredi sama ter kdaj in s kakšnim namenom se poveže z zunanjimi organizacijami. V nasprotnem primeru gre lahko le za prenos nalog šole na zunanje izvajalce.

Za doseg skupnih ciljev so odgovorni vsi sodelujoči, zato je treba medsebojni prispevek nenehno vrednotiti. Pri tem ima pomembno vlogo tudi vodstvo šole, ki pa lahko spodbuja ali zavira sodelovanje.

V magistrski nalogi podrobneje predstavljamo sodelovanje med razredniki izbrane srednje šole in mladinskimi delavci iz društva Center za pomoč mladim. ◀

Petra Markič

Vloge učitelja mentorja študentu na praksi

Magistrsko delo

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, 2020

Mentorstvo v času študijske prakse oz. opravljanje mentorskih nalog ostaja zelo pomemben del usposabljanja bodočih učiteljev in vzgojiteljev. Magistrsko delo želi osvetliti področje mentorstva, ki poteka v vzgojno-izobraževalnih institucijah (vrtcih, osnovnih in srednjih šolah) ob prihodu študentov na obvezno študijsko prakso. Osredotoča se na teme in vprašanja, kot so: opredelitev mentorstva in učitelja mentorja, kompetence, ki naj bi jih imel učitelj mentor, vloge, ki jih prevzema pri svojem delu mentorja študentu na praksi. V empiričnem delu so predstavljene ugotovitve pri raziskovanju procesa mentoriranja

študentom, ki prihajajo na študijsko prakso. Predstavljeni so odgovori na vprašanja, kaj mentorje motivira, da sprejemajo vlogo mentorja, s katerimi izzivi in težavami se srečujejo, kakšne so njihove možnosti in želje po dodatnem strokovnem izobraževanju ter koliko jim evalviranje lastne prakse pomaga pri zviševanju kakovosti mentorskega dela. Mentorstvo izredno pozitivno vpliva na mentorirance, mentorja in organizacijo, ki omogoča in izvaja mentorstvo. Odpirajo pa se nova vprašanja in dileme, na katere bo treba v bodoče odgovoriti, da se bo lahko zagotovilo kakovostno delo učiteljev mentorjev in njihovih mentorirancev. ◀

» Summary

The Focus Theme of the 87th Issue of the Vzgoja magazine is Creating a culture of respect. Silvo Šinkovec writes about educational plans and the culture of respect, which can be systematically introduced in schools through educational plans. Jasenka Zupančič writes about self-esteem as the core of personality. Helena Jeriček Klanšček and Vesna Blagojević present the results of the international survey HBSC 2018 (Health-related behavioural style among adolescents), which shows that mental health problems are increasing among Slovenian adolescents. Renata Pelc writes about the teacher's role through the time and emphasizes that the teacher builds a culture of respect. Anica Horvat writes about respect in the classroom and gives some actual examples from her teaching experience. Branka Roškar writes about the respect and love towards one's own country, for which children and adolescents should be educated in kindergarten and school. Based on her knowledge and experience, Tadeja Komac writes about respect and people with special learning needs, and about the two-way nature of this process.

In Our Interview Silvo Šinkovec and Jasna Korbar talked to mgrs. Alojzij Cvikl, the archbishop of Maribor. The discussion was mainly focused on connecting the parish and school, the priest and the principal.

In the Teachers section, Dragica Motik presents the life and work of the polyhistor Janez Vajkard Valvasor (1641–1693). Tatjana Furjan presents De Bono's Six Thinking Hats, and Tina Šifrer Gazvoda writes about the course of action when she, as a teacher, is faced with re-schooling a child into her class.

In the Parents section, Ana Senegačnik Kurnik writes about the strategies for teaching children independent learning. Miha Klanjšček and Dejan Hozjan offer some good advice for parents, and Vesna Jarh writes about the relationship between parents and children, about problems in upbringing.

In Fields of Education, dr. Milček Komelj presents the work of the painter Zoran Didek – Self-portrait by the Krka river. Zdenka Sušec Lušnic writes about her experience of working with a high

school student with an autistic disorder. Finally, Mateja Žvokelj Kostanjevec presents the beneficial effects of dance on children with special needs.

In the Spiritual Challenge section, Ana Zidar from her experience encourages the use of holy water in the moments of decision-making and important steps. Tanja Pogorevc Novak presents a way to observe sacred signs and images with children, talk about them and thus revive them and pass important values to children.

In the Experience section, Tilka Jakob presents a lesson in the elementary school, when the flow of the Hudinja river was measured with pupils in the field. Ana Radovčič writes about the problems of students in Mathematics classes and how to help with these problems. Suzana Pirman has recorded her experience of distance learning, and Mirjam Andrejčič presents her work and talks with children in kindergarten on the topic of coronavirus.

In the New Insights section two master's theses are presented. ◀

Written by: Erika Ašič
Translated by: Tanja Volk

www.mohorjeva.org

1857

*V življenju
ni negativnih ocen.
So samo preizkusi!*

V vzgojnem priročniku, zasnovanem v obliki dnevniških zapisov, specialna pedagoginja Katarina Kesič Dimic ob konkretnih situacijah obravnava številna učna in vzgojna vprašanja (npr., učenje poštevanke, bralne težave, hiperaktivnost, uživanje sladkarij, igrače, kletvice itd.), pri čemer vedno vsaj nakaže pot do reševanje težave. Izvrstno branje za pedagoške delavce na številnih področjih strokovnega delovanja ter za vzgojo zavzete starše, ki potrebujejo strokovno usmeritev.

ILUSTRACIJE: ALJANA PRIMOŽ FRIDAUER

(252 strani, 23 €)

Ljubljana, Nazorjeva ulica 1, T 01 244 36 50

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
Prva slovenska založba

Celje, Prešernova ulica 23, T 03 490 14 20

VETER V JADRIH

- to ste za nas Prijatelji Radia Ognjišče -

radio ognjišče

Več o tem kako postati naš podpornik si lahko preberete na radio.ognjisce.si

Nov žepni koledar *Uzgoja* 2020/21

- Izšel je nov koledar – naročite ga zase ali za bližnje!
- Zaradi formata v velikosti knjižice (100 x 190 mm) je zelo priročen. Obsega 180 strani in zajema obdobje od avgusta 2020 do decembra 2021.
- Cena koledarja na uredništvu le **6,00 €** (+ poštšina).

Naročila:

DKPS
ROŽNA ULICA 2
1000 LJUBLJANA
01/43 83 983
dkps.pisarna@gmail.com
[https://www.dkps.si/prodaja/
koledar-vzgoja](https://www.dkps.si/prodaja/koledar-vzgoja)

Zoran Didek: Kote – avtoportret ob Krki, 1960

akril na platnu, 100 x 128 cm

Zbirka Zorana Didka, Galerija Božidar Jakac Kostanjevica na Krki

Foto: Boris Gaberščik